Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Lars M. Banke

MUSEUMSLOVEN

OG ANDEN ANTIKVARISK LOVGIVNING

MUSEUMSLOVEN

OG ANDEN ANTIKVARISK LOVGIVNING

MUSEUMSLOVEN

OG ANDEN ANTIKVARISK LOVGIVNING

af

Lars M. Banke

1992

Det Kongelige Danske Kunstakademi
Konservatorskolen

MUSEUMSLOVEN
og anden antikvarisk lovgivning

© Lars M. Bakke og Det Kongelige Danske Kunstakademi, Konservatorskolen
Layout: Torleiv Sverdrup
Trykket og bundet i Ungarn
11/13 pkt New Baskerville

ISBN 87-89730-00-3

Det Kongelige Danske Kunstakademi
Konservatorskolen
Esplanaden 34
1263 København K
Tlf.: 33 12 68 60,
Fax.: 33 32 08 01

København 1992

FORORD

Dette kompendium er udarbejdet for Det Kongelige Danske Kunstakademi, Konservatorskolen. Det skal anvendes i undervisningen af de 2. dels konservatorstuderende i faget museumslovgivning og -administration.

Imidlertid er det mit håb, at kompendiet også vil finde anvendelse på de museumsrelevante universitetsfag (arkæologi, kunsthistorie, etnologi m.fl.) og i Museumshøjskolens kursusvirksomhed. Endelig vil kompendiet også være af interesse for ansatte på museerne og for medlemmer af museernes bestyrelser m.fl. Kompendiet søger at give en samlet fremstilling af de regelsæt, der vedrører museumsarbejdet og det øvrige antikvariske arbejde. For at gøre fremstillingen kortfattet og overskuelig er det samtidig forsøgt at undgå de mere detaljerede regler samt regler, der kun finder anvendelse indenfor specielle områder.

Det har ikke været hensigten at udarbejde en egentlig lovkommentar, d.v.s. en systematisk gennemgang af samtlige bestemmelser i museumsloven, men af praktiske grunde er kompendiets hovedafsnit imidlertid struktureret på samme måde som museumsloven.

Ikke kun museumsloven gennemgås, men også anden lovgivning, som drejer sig om det, man lidt bredt kunne kalde forvaltningen af den danske kulturarv. Det vil ud over museumsloven – med tilhørende bekendtgørelse – først og fremmest sige kulturværdiloven og bygningsfredningsloven samt dele af naturfredningsloven. Men også anden relevant lovgivning vil kort blive berørt. Desuden vil der blive orienteret om, hvilke myndigheder, der varetager de forskellige antikvariske opgaver.

I det omfang det er muligt, vil gennemgangen af lovbestemmelserne blive illustreret med eksempler fra praksis, ligesom der vil være henvisninger til hvor man kan finde yderligere oplysninger.

Der er tilstræbt en saglig og objektiv gennemgang af de forskellige regelsæt, men da jeg har været engageret i museumsarbejdet igennem en længere årrække, kan det

ikke udelukkes, at enkelte mere personlige synspunkter kan være smuttet med i fremstillingen.

En række tidligere og nuværende kolleger har gjort mig den tjeneste at gennemlæse manuskriptet til kompendiet. De takkes hermed alle for konstruktive og kritiske kommentarer, som har givet anledning til adskillige værdifulde præciseringer og forbedringer.

Manuskriptet er afsluttet 15. maj 1991. Det er tanken på et senere tidspunkt at udarbejde en revideret udgave af kompendiet. Evt. forslag til forbedringer og kommentarer i det hele taget modtages derfor med tak.

De relevante love og bekendtgørelser er medtaget som bilag til kompendiet.

INDHOLDSFORTEGNELSE

KAP. 1
INDLEDNING

1.1 Statens forhold til museerne i historisk perspektiv 14
1.2 Lov om statstilskud til museer 14
1.3 Lov om museer m.v. 15
1.4 Lovrevision i 1989 15
1.5 Museumsstatistik 16

KAP. 2
MUSEUMSLOVEN:
FORMÅL OG OPGAVER

2.1 Formål og opgaver 26
2.2 Beskyttelse af museumsbegrebet m.v. 27
2.3 Samarbejde m.v. 28

KAP. 3
MUSEUMSLOVEN:
DE STATSLIGE MUSEER

3.1 Generelt om de statslige museer 32
3.2 Udskillelse fra samlingerne 32
3.3 Nationalmuseet 34
3.4 Statens Museum for Kunst 35
3.5 Centralmuseernes forpligtelser overfor de øvrige museer 36

KAP. 4
MUSEUMSLOVEN:
TILSKUDSBERETTIGEDE MUSEER

4.1 Indledning 40
4.2 Godkendelse som tilskudsberettiget museum 40
4.3 Betingelser for at opnå og bevare statstilskud 42

1) Ejerforhold 43
2) Ansvarsområder 43
3) Vedtægter 43
4) Museets bestyrelse 46
5) En rimelig standard 47
6) Udskillelse 48
7) Heltidsbeskæftiget og faguddannet leder 49
8) Budget, regnskab og beretning 49
9) Arbejdsplanlægning 50
10) Indberetning til DKC og KID 51
11) Åbningstider 51
12) Vederlagsfri adgang for skoleelever 52
4.4 Ministerens dispensationsmuligheder m.v. 52
4.5 Statstilskudsberegning 53
4.6 Beregningsgrundlaget 54
4.7 Loftsbestemmelser 56
4.8 Endeligt statstilskud – modsat a conto-tilskud 57
4.9 Primærkommunalt samarbejde om museumsdrift 58
4.10 Beregning af statstilskud 60
4.11 § 13-tilskudsordningen 61
4.12 Ophørsbestemmelser 63

KAP. 5
MUSEUMSLOVEN:
MUSEUMSRÅD

5.1 Indledning 68
5.2 Associerede museer 69
5.3 Museumsrådenes opgaver 69
5.4 Museumsplanlægning 70

KAP. 6
MUSEUMSLOVEN:
STATENS MUSEUMSNÆVN

6.1 Nævnets opgaver 74
6.2 Tilsynsvirksomheden 75
6.3 ...at fordele tilskud efter § 34 76
6.4 Museumsteknisk og anden faglig rådgivning 76

6.5 Internationalt samarbejde 77
6.6 Museumsnævnets sammensætning 77
6.7 Statens Museumsnævns sekretariat 78

KAP. 7
MUSEUMSLOVEN:
ARKÆOLOGISKE OPGAVER

7.1 Indledning 82
7.2 Den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed i henhold til museumslovens § 26 83
7.3 Danefæ 87
7.4 Historiske skibsvrag 89
7.5 Det arkæologiske Nævns opgaver 90
7.6 Det arkæologiske Nævns sammensætning 92

KAP. 8
MUSEUMSLOVEN:
SÆRLIGE BESTEMMELSER

8.1 Rådighedssummen 96
8.2 Hastesummen 99
8.3 Den særlige konserveringsbevilling 100
8.4 Den særlige rådighedssum til indkøb af kunst m.v. 100
8.5 Vejledninger m.v. 100
8.6 Fællesmuseale institutioner 101
8.7 National Indemnity 103
8.8 Nyere tids kulturhistorie 104
8.9 Danekræ 106
8.10 Museumslovens kapitel 8 og 9 107

KAP. 9
KULTURVÆRDILOVEN

9.1 Indledning 110
9.2 Formål og område 110
9.3 Beskyttelse af kulturværdier 112
9.4 Udførselstilladelser – Kulturværdiudvalget 113
9.5 Retsvirkninger af udførselsforbud 115

9.6 Øvrige bestemmelser 116
9.7 Sagen om C.A. Jensens portræt af I.C. Dahl 119

KAP. 10
BYGNINGSFREDNINGSLOVEN

10.1 Indledning 122
10.2 Den nugældende lov: Formål m.v. 122
10.3 Fredning 123
10.4 Procedure i forbindelse med fredning 125
10.5 Fredningens retsvirkninger: Bygningsarbejder ... 126
10.6 Fredningens retsvirkninger: Nedrivning af en fredet bygning 127
10.7 Støtte- og rådgivningsvirksomhed 128
10.8 Statens Bygningsfredningsfond 129
10.9 Det Særlige Bygningssyn 129
10.10 Bevaringsværdige bygninger 130
10.11 Planstyrelsen 131

KAP. 11
NATURFREDNINGSLOVEN

11.1 Indledning 134
11.2 Den nugældende naturfredningslov 134
11.3 Generelt om fredning m.v. 137
11.4 Jordfaste fortidsminder 138
11.5 Fortidsminder på havbunden 139
11.6 Genopretning af fortidsminder 140
11.7 Undersøgelsesadgang m.v. 140
11.8 Beskyttelseslinier 141
11.9 Skov- og naturstyrelsen, amtsfredningsinspektorater, fredningsplanlægning m.v. 141
11.10 Forslag til lov om naturbeskyttelse 142

KAP. 12
ANDEN RELEVANT LOVGIVNING

12.1 Indledning 146
12.2 Planlægningslovgivningen 146
12.3 Forslag til lov om planlægning 149

12.4 Kirkebygningslovgivningen 149
12.5 Arkivlovgivningen 151

NOTER 155

LITTERATUR M.V. 161

BILAG 1 MUSEUMSLOVEN
(lovbekendtgørelse nr. 584 af 31. august 1989) 165

BILAG 2 MUSEUMSBEKENDTGØRELSEN
(bekendtgørelse nr. 332 af 30. maj 1991) 173

BILAG 3 KULTURVÆRDILOVEN
(lov nr. 332 af 4. juni 1986) 179

KAP. 1

INDLEDNING

1.1 Statens forhold til museerne i historisk perspektiv

Nationalmuseet (tidl. Oldnordisk Museum) blev oprettet i 1807, medens Statens Museum for Kunst har sin oprindelse i de oldenburgske kongers samlinger. Fra 1887 har staten endvidere ydet støtte til kulturhistoriske museer i provinsen. Før 1958 ydede staten denne driftsstøtte i form af faste bevillinger på de årlige finanslove. Ved lov nr. 166 af 7. juni 1958 om kulturhistoriske lokalmuseer blev statens tilskud sat i forhold til de lokale tilskud, samtidig med at der sondredes mellem landsdelsmuseer og andre lokalmuseer. Ved lov nr. 118 af 15. april 1964 om statstilskud til kunstmuseer indførtes en stort set tilsvarende støtteordning for denne museumskategori, som indtil da kun havde modtaget statstilskud til anskaffelser og konservering. Efter en række mindre revisioner af disse love blev de to museumslove – på grundlag af betænkning nr. 727/1975 afgivet af Udvalget vedrørende revision af museumslovene – i 1976 samlet i en fælles lov, nemlig lov nr. 304 af 10. juni 1976 om statstilskud til museer m.v.

For en samlet gennemgang af de kulturhistoriske museers historie henvises til Holger Rasmussens «Dansk Museumshistorie» [1], som er udgivet i anledning af Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings 50-års jubilæum i 1979.

I det følgende omtales hovedpunkterne i de seneste tre «store» revisioner af museumsloven. De nævnte institutioner og begreber vil blive nærmere omtalt i de følgende kapitler.

1.2 Lov om statstilskud til museer

1976-loven samlede alle de statsstøttede museer indenfor Kulturministeriets ressort (ansvarsområde) under en fælles lov. Ud over de museer, som hidtil havde modtaget tilskud i henhold til en af de ovennævnte love var der også en række museer, som havde modtaget statstilskud efter særlige tilskudsordninger direkte på finansloven. Kun de statsejede museer var ikke omfattet af den nye lov. Des-

uden lovfæstedes de amtslige museumsråd som regionale samarbejdsorganer. Statens Museumsnævn blev oprettet som afløser for det tidligere Statens Lokalmuseumstilsyn og Statens Kunstmuseumsnævn. Endelig afskaffedes landsdelsmuseumsbegrebet[2].

1.3 Lov om museer m.v.

Den næste større revision af museumsloven blev gennemført i 1984. Der fandt en udbygning sted af 1976-loven i form af en strukturel styrkelse, som dels bestod i en inddragelse af de statslige museer under loven, dels i en generel beskrivelse af museernes opgaver og en formaliseret koordinering af ansvarsområder med henblik på styrkelse af enheden og samarbejdet i museumsverdenen. Som følge heraf ændredes lovens titel fra en «tilskudslov» til en «museumslov». Desuden blev museumsområdet generelt økonomisk styrket (ca. 20 mill.kr.). Endvidere fandt der en lovmæssig opfølgning sted som følge af ressortomlægningen mellem Kulturministeriet og Miljøministeriet, hvorved den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed blev ført tilbage til Kulturministeriet. Baggrunden for denne ressortomlægning var den såkaldte Møllmann-betænkning[3]. Endelig blev der etableret en forsikringsordning for større officielle udenlandske udstillingsarrangementer i Danmark («National Indemnity»).

1.4 Lovrevision i 1989

Den seneste lovrevision blev gennemført i 1989. Forud for denne revision var gået lang tids debat i museumsverdenen i forbindelse med udarbejdelse af et lovrevisionsoplæg fra Statens Museumsnævn samt ikke mindst i kraft af et forslag fra den daværende kulturminister H.P. Clausen om at udlægge finansieringen af de ikke-statslige museer helt til kommuner og amtskommuner.

1989-loven indeholdt først og fremmest en omlægning af tilskudssystemet, således at der blev indført et loft over de statslige udgifter som følge af det såkaldte totalramme-

system. Desuden fandt der en forenkling sted af en række administrative forhold. Hvor det hidtil havde været Statens Museumsnævn, som skulle godkende de statsstøttede museers vedtægter, skal disse fremover kun godkendes af de lokale tilskudsgivere, ligesom Statens Museumsnævn ikke længere skal føre et generelt tilsyn med museerne. Endvidere blev der indført bestemmelser om «Danekræ» (exceptionelle naturvidenskabelige fund) og om nyere tids kulturhistorie.

Der fandt i et afsluttende forlig i Folketinget en vis økonomisk styrkelse sted, som dog må vurderes på baggrund af det oprindelige lovforslag, idet der ikke blev tilført museumsområdet som helhed øgede midler. Endelig forhøjedes tilskuddet til kunstmuseet Louisiana; Museumshøjskolen kom på museumsloven; der blev statsanerkendt fire nye museer; det såkaldte maksimumtilskud blev forhøjet; Statens Museumsnævns såkaldte «servicemæssige opgaver» blev begrænset og der blev varslet en udbygningplan for Statens Museum for Kunst. Denne plan blev offentliggjort i november måned 1990.

I kapitel 2 – 8 vil de væsentligste bestemmelser i den nugældende museumslov – d.v.s. 1989-loven – blive gennemgået. I den forbindelse vil der, hvor det er nødvendigt for forståelsen, blive henvist til de tidligere bestemmelser.

Men inden lovgennemgangen vil det være relevant at se på lidt statistik om museer:

1.5 Museumsstatistik

Figur 1 giver en oversigt over den danske museumsstruktur.

I forbindelse med 1989-loven blev de statsejede museer Landbrugsmuseet Gl. Estrup og Jagt- og Skovbrugsmuseet og det statsstøttede Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg overført fra Landbrugsministeriet og – for Handels- og Søfartsmuseets vedkommende – fra Industriministeriet til Kulturministeriet, således at langt størstedelen af de danske museer nu henhører under dette ministeriums ressort. Udenfor står kun de tre naturvidenskabelige centralmuseer – som er tæt forbundne med Københavns

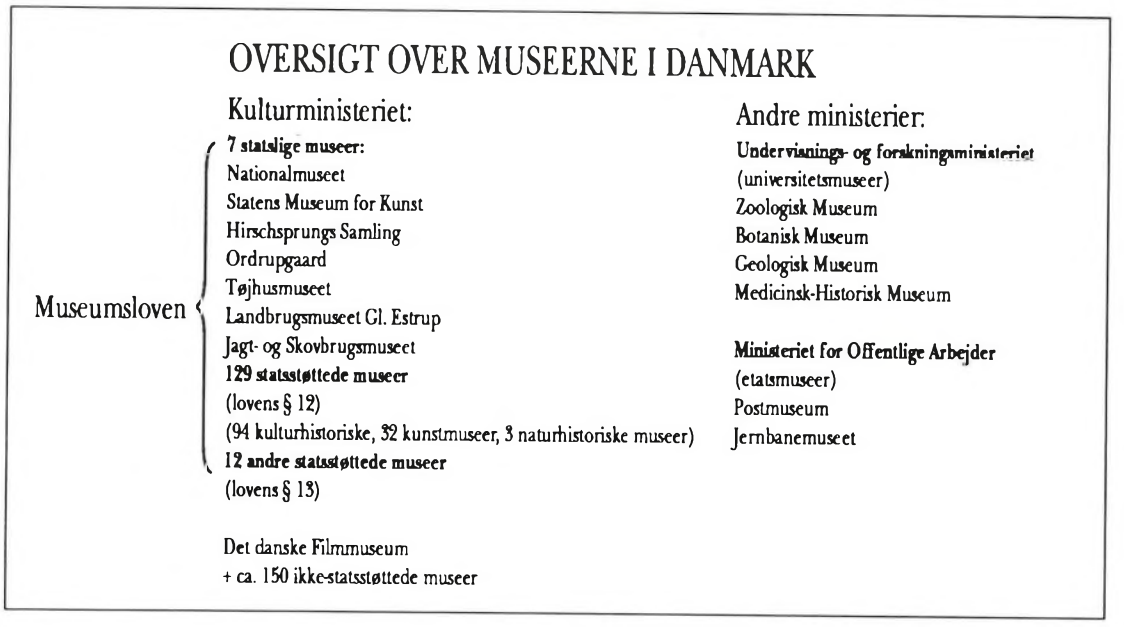

Figur 1

Universitet – samt Medicinsk-Historisk Museum og de to etatsmuseer (Postmuseet og Jernbanemuseet) under Trafikministeriet.

Under museumsloven er der således nu 7 statslige museer; 129 statsstøttede, som modtager tilskud i henhold til museumslovens § 12 – den såkaldt almindelige tilskudsordning – og 12 andre statsstøttede, som alene modtager tilskud i henhold til lovens § 13. Af de 129 § 12-museer modtager 8 også særligt tilskud i henhold til § 13, jfr. kap. 4.11.

Af de statsstøttede museer er hovedparten selvejende institutioner eller ejet af museumsforeninger. Cirka 1/4 ejes dog af kommuner og amtskommuner.

Under Kulturministeriet – men udenfor museumsloven – er der kun Filmmuseet, som på grund af den tætte tilknytning til de øvrige filminstitutioner og filmbranchen i stedet er omfattet af Filmloven. Museet deltager dog i det museale samarbejde med de øvrige museer, ligesom lovens generelle bestemmelser om de statslige museer også finder anvendelse på Filmmuseet.

Endelig er der herudover mindst 150 ikke-statsstøttede museer i Danmark. Det nøjagtige tal kendes ikke, bl.a.

fordi antallet afhænger af, hvorledes man definerer et museum. En del af de nævnte 150 museer er associerede medlemmer af museumsrådene, jfr. kap. 5.2, men der findes også rent kommercielle privatejede museer (eksempelvis Aalholm Automobil Museum). Danmarks Statistiks opgørelse over museernes besøgstal omfatter i alt 286 museer, medens f.eks. Danmarks Turistråds DANDATA-register rummer oplysninger om næsten 500 museer og samlinger.

De statslige og statsstøttede museers samlede driftsudgifter kan opgøres til omkring 700 mill.kr., jfr. den nedenstående tabel[4]. Det skal understreges, at tabellen kun er medtaget her for at illustrere nogle størrelsesforhold. For eksempel er indirekte tilskud i form af beskæftigelsesprojekter ikke inkluderet. Det skønnes, at disse beskæftigelsesprojekter beløber sig til i alt ca. 45 mill.kr alene for de statsstøttede museers vedkommende.

I figurene 2 - 5 er de forskellige finansieringskilder illustreret grafisk. Det fremgår heraf, at ser man på museumsvirksomheden under et, udgør den statslige andel ca. 55 pct. Dette skyldes imidlertid først og fremmest driftsudgifterne ved statens egne museer. For hvis man i stedet ser på finansieringen af de statsstøttede museer, falder den statslige andel til omkring 25 pct. Modsat udgør kommunernes bidrag til driften af de danske museer set under et lidt over 1/5, men ser man på de statsstøttede museer alene, bidrager kommunerne med næsten 40 pct. Over 10 pct. af de statsstøttede museers virksomhed er finansieret af egenindtægter, ikke mindst entreindtægter. Når statens andel alligevel er på omkring 1/4, skyldes det tilskud til § 13-museerne. Hvis man alene ser på § 12-museerne (den almindelige tilskudsordning) er statens andel nede på under 20 pct., medens de kommunale tilskud udgør næsten halvdelen af driftsgrundlaget.

Der findes desværre ikke nogen opdateret opgørelse over, hvor mange ansatte der er på de danske museer. Den seneste officielle, som er gengivet nedenfor, stammer helt tilbage fra 1980[5]. Det fremgår heraf, at der ved museerne var beskæftiget knap 3.600 ansatte (svarende til ca. 1.900

MUSEUMSDRIFT I ALT (1989)		Mill. kr.
Kulturministeriet		354,5
Nationalmuseet	148,4	
Statens Museum for Kunst	36,3	
øvrige statslige museer	32,9	
entreindtægter	6,3	
kiosk- og cafeteriaindtægter	4,7	
§ 12-tilskud	61,3	
§ 13-14-15-tilskud mv.	39,6	
rådighedssummer	12,7	
museumsråd, fællesinstitutioner mv.	12,3	
Undervisnings- og forskningsministeriet		45,0
universitetsmuseer (skøn)	45,0	
Statsudgifter/tilskud i alt		399,5
heraf tilskud til statsstøttede museer	ca. 100,9	
Kommunale tilskud		151,1
Ikke-offentlige tilskud		38,0
Amtskommunale tilskud		48,7
Entreindtægter		49,2
Overskud på kiosk- og cafeteriavirksomhed		11,8
MUSEUMSDRIFT I ALT (1989)		ca. 698,3

Figur 2

MUSEUMSDRIFT I ALT

MUSEUMSDRIFT I ALT	MILL. KR.	%
STATEN	388,5	55,7
PRIMÆRKOMMUNER	151,1	21,6
IKKE-OFFENTLIGE TILSKUD	38,0	5,4
AMTSKOMMUNER	48,7	7,0
ENTRÉINDTÆGTER	55,5	7,9
OVERSKUD PÅ KIOSK- OG CAFETERIAVIRKSOMHED	16,5	2,4
I ALT	698,3	100

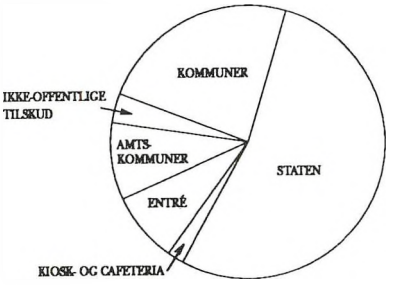

Figur 3

STATSSTØTTEDE MUSEER I ALT

STATSSTØTTEDE MUSEER I ALT	MILL. KR.	%
§ 12 - MUSEER STATEN	100,9	25,2
§ 13 - MUSEER		
PRIMÆRKOMMUNER	151,1	37,8
IKKE-OFFENTLIGE TILSKUD	38,0	9,5
AMTSKOMMUNER	48,7	12,2
ENTRÉINDTÆGTER	49,2	12,3
OVERSKUD PÅ KIOSK- OG CAFETERIAVIRKSOMHED	11,8	3,0
I ALT	399,7	100

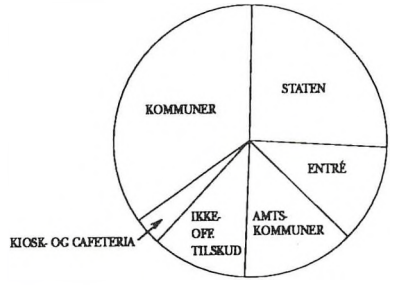

Figur 4

§ 12 - MUSEER

§ 12 - MUSEER (ALM. TILSKUDSORDNING)	MILL. KR.	%
STATEN	61,3	18,6
PRIMÆRKOMMUNER	146,1	44,3
IKKE-OFFENTLIGE TILSKUD	29,7	9,0
AMTSKOMMUNER	43,4	13,1
ENTRÉINDTÆGTER	39,3	11,9
OVERSKUD PÅ KIOSK- OG CAFETERIAVIRKSOMHED	10,2	3,1
I ALT	330,0	100

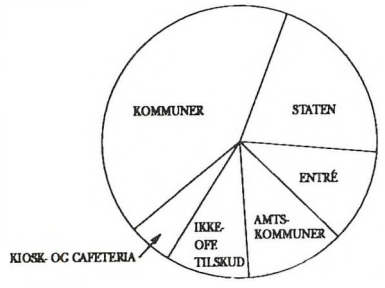

Figur 5

fuldtidsbeskæftigede). I disse tal er imidlertid inkluderet ansatte under beskæftigelsesordninger og lignende, samt ansatte under museumsrådene. I 1985 gennemførte det daværende Museernes Uddannelsesudvalg en noget summarisk spørgeskemaundersøgelse, som viste at der på museerne var ansat godt og vel 3.000 personer (excl. beskæftigelsesprojekter)[6].

Museernes besøgstal opgøres årligt af Danmarks Statistik. For 1989 er det samlede besøgstal opgjort til 8,7 mill., jfr. nedenstående tabel[7].

Besøgstallet er imidlertid udtryk for stor spredning mellem museerne. Danmarks Statistik har oplyst[8], at 123 eller knap halvdelen af museerne havde besøgstal under 10.000, medens 20 museer havde mellem 100.000 og 200.000 besøgende og 6 museer over 200.000 besøgende i 1989. En anden skævhed viser sig ved, at de 71 museer – svarende til 26 pct. af samtlige museer – der er beliggende i hovedstadsområdet, havde et samlet besøgstal i 1989 på 3,5 mill., svarende til 40 pct. af samtlige museers besøgstal.

Set under et er der tale om en lille fremgang – 1,4 pct. – i forhold til 1988. Udviklingen i de to foregående år med en nedgang på 10,6 pct. i 1987 og en fremgang på 17,4 pct. i 1988 skal i øvrigt ses på baggrund af den 4 1/2 måned lange strejke på en række museer i sommeren 1987.

Variationer i besøgstallene kan bl.a. skyldes afholdelse af særudstillinger. For at korrigere for en del af denne variation foretager Danmarks Statistik traditionelt en supplerende beregning, hvor besøgstallene for Nationalmuseets særudstilling i Brede og for Louisiana er udeladt. Opgjort på dette grundlag har der i 1989 været en fremgang i de øvrige museers besøgstal på 3,9 pct.

Endelig skal der gøres opmærksom på, at statistik over besøgstal kun giver et begrænset billede af museernes virksomhed og derfor næppe er så velegnet en «målestok» for om et museum har succes eller ej, som det ofte gøres til i den offentlige debat. I virkeligheden siger et besøgstal jo kun noget om, hvor mange eller hvor få personer der har passeret tælleapparatet. Ikke noget om de besøgende kom mere eller mindre frivilligt (skoleklasser) eller om hvor lang tid de tilbragte på museet. Man kunne jo hævde, at få

Personale ved statslige og statsstøttede museer 1980

	Ansættelsesform			Arbejdsområde								Personale i alt	
	Heltid	Fast deltid	Anden beskæftigelse	Museumsledelse	Museumspædagoger	Konservering	Forvaltning, vægt	Kontorarbejde	Håndværkere m.fl. 1)	Arbejdsmænd m.fl. 2)	Anden beskæftigelse 3)	Antal ansatte	Antal fuldtidsbeskæftige 4)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	antal ansatte												antal
I. Museer i alt	1.059	996	1.527	332	35	131	533	315	215	494	1.527	3.582	1.875
A. Museumsart:													
a. Nationalmuseet	291	181	290	62	1	54	129	80	49	97	290	762	452
b. Øvrige statslige museer	295	157	134	87	5	32	112	73	62	81	134	586	399
c. Statsstøttede museer	473	658	1.103	183	29	45	292	162	104	316	1.103	2.234	1.024
B. Ansættelsesform:													
a. Heltid	1.059	.	.	287	20	102	197	168	160	125	.	1.059	1.059
b. Fast deltid	.	996	.	45	15	29	336	147	55	369	.	996	401
c. Anden beskæftigelse.	.	.	1.527	.	.	.	.	.	.	.	1.527	1.527	415

Anm. Personalestatistik for ansatte i året 1980 foretaget af Statens Museumsnævn i foråret 1981.

1) Omfatter faguddannede håndværkere og tekniske assistenter, hvoraf nogle også tager del i udgravnings-, restaurerings- og konserveringsarbejde. 2) Omfatter arbejdsmænd og -kvinder, museumsbetjente, rengøringsassistenter, revalidenter og studerende. 3) Omfatter studentermedhjælp og andet løst ansat personale foruden beskæftigede i henhold til beskæftigelseslove, bistandslov, civil værnepligt samt frivillig, ikke lønnet arbejdskraft. 4) En fuldtidsbeskæftiget svarer ved omregningen til 2.080 timer årligt.

Kilde: Personalestatistik 1980, udgivet af Statens Museumsnævn 1901.

Figur 6

besøgende, der tilbragte lang tid på museet, var bedre end mange besøgende, der bare «løb» igennem museet. Besøgstallet siger heller ikke noget om det pågældende museum er et sted, som de samme personer vender tilbage til igen og igen, eller om der er tale om engangsbesøgende, f.eks. turister. Dertil kommer, at et museum med lavt besøgstal godt kan have en omfattende undersøgelsesvirksomhed eller andre museumsopgaver.

Selvom der således kan rettes en række indvendinger mod besøgsstatistik som egnet «målestok» for museernes virksomhed, må det imidlertid konstateres, at et museums besøgstal tillægges stor betydning i såvel den offentlige debat som blandt politikere og andre tilskudsgivere.

Museer og zoologiske haver mv. 1989

	I alt med oplyst besøgstal 1989		Pct.vis stigning i besøgstallene[1]		
	Antal museer mv.	Antal besøgende	1986-1987	1987-1988	1988-1989
		1 000	pct.		
Museer					
Nationalmuseet og tilknyttede museer	11	637	- 42,3[3]	80,9	0,8
Kulturhistoriske lokalmuseer	128	1 859	0,3	- 0,7	7,2
Heraf:					
Statsstøttede[2]	84	1 697	0,8	- 1,1	7,6
Ikke-statsstøttede	44	162	- 4,1	2,9	3,5
Kulturhistoriske specialmuseer	76	3 561	- 10,5[3]	22,1	- 3,8
Kunstmuseer[2]:					
Inkl. Louisiana	51	2 305	2,6	6,2	8,7
Ekskl. Louisiana	50	1 952	- 7,4[3]	11,5	15,1
Naturvidenskabelige museer	14	408	- 6,0[3]	14,8	- 3,3
Andre museer	6	160	- 3,5	- 6,0	- 10,5
Tilsammen	286	8 930	- 7,9	15,3	1,5
Heraf: Dobbeltmuseer[2]	8	204	- 5,4	0,5	10,5
Strejkeramte museer	*	*	- 51,7[3]	*	*
Museer i alt ekskl. dobbelte:					
Inkl. Brede og Louisiana[4]	278	8 726	- 8,0	15,7	1,4
Ekskl. Brede og Louisiana[4]	277	8 374	- 10,6	17,4	3,9
Zoologiske haver mv.	5	1 800	4,2	- 3,8	0,0

[1] Alene beregnet for museer mv., der har oplyst besøgstal for begge år.
[2] Inkl. 8 dobbeltmuseer, dvs. museer med både en kulturhistorisk afdeling og en kunstafdeling uden mulighed for at fordele besøgstallet på de 2 afdelinger.
[3] 11 museer under Nationalmuseet, 7 kulturhistoriske specialmuseer, 3 kunstmuseer samt 1 naturvidenskabeligt museum var ramt af strejke fra den 1. april til den 16. august 1987. De 22 strejkeramte museer havde i 1987 et besøgstal på 889 000.
[4] Særudstillingen i Brede lukket i 1989 pga. ombygning.

Figur 7

KAP. 2

MUSEUMSLOVEN FORMÅL OG OPGAVER

2.1 Formål og opgaver

Museernes formål og opgaver fremgår af museumslovens indledende kapitel 1, d.v.s. §§ 1-3. Disse bestemmelser vedrører således både de statslige og de statsstøttede museer under Kulturministeriet, men altså ikke de museer, der henhører under andre ministeriers ressort. Det forudsættes imidlertid, at disse museer – sådan som det hidtil har været tilfældet – på en række områder deltager i samarbejdet med de øvrige museer.

Det fremgår af § 1, at museumslovens formål er at sikre Danmarks kulturarv og at fremme museernes virke og samarbejde. Bestemmelsen skal i virkeligheden læses således, at museerne skal *bidrage* til at sikre den danske kulturarv, fordi – som vi skal se senere – også anden lovgivning i større eller mindre omfang har til formål at sikre kulturarven, jfr. kap. 9-12.

Formålsbestemmelsen kan næppe, således som det indimellem har været forsøgt, anvendes som «værn» mod besparelser på museumsområdet. Det er i virkeligheden underforstået, at museerne skal forsøge at løse opgaven «indenfor de økonomiske rammer», som stilles til rådighed, selvom dette ikke fremgår direkte af lovteksten.

Formålsbestemmelsen er nærmere uddybet i lovens § 2. Det fremgår heraf, at museerne har til opgave – gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling – at

— virke for sikring af Danmarks kulturarv,
— belyse kultur-, natur- og kunsthistorien,
— udbygge samlingerne indenfor deres ansvarsområde,
— gøre samlingerne tilgængelige for offentligheden, og
— stille samlingerne til rådighed for forskningen og udbrede kendskabet til forskningens resultater.

Beskrivelsen af museernes opgaver, herunder de 5 «hovedhjørnestene» i museumsarbejdet (indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling), er udarbejdet med udgangspunkt i ICOMs (International Council

of Museums) definition af et museum, som dog på visse punkter er bredere end den definition, der fremgår af museumsloven[1].

På den anden side kan man godt undre sig over, at det ikke i museumslovens kapitel 1 er mere præcist angivet, hvem der har det *endelige* ansvar for sikringen af Danmarks kulturarv. Der er tilsyneladende tale om et kollektivt ansvar, der påhviler museerne og museernes samarbejdsorganer som helhed, bortset fra nogle enkelte opgaver som påhviler rigsantikvaren eller centralmuseerne. Selvom museerne – jvf. nedenfor er pålagt en forpligtelse til at samarbejde med henblik på fremme af de opgaver, der er nævnt i lovens § 2, kunne man i betragtning af hvor vigtig en samfundsmæssig opgave, der er tale om, godt have ønsket sig en præcisering af, hvor det endelige ansvar er placeret. Det endelige *politiske* ansvar for sikringen af Danmarks kulturarv påhviler naturligvis den til enhver tid siddende minister.

Kulturarv skal forstås bredt, d.v.s. udtrykket omfatter alle værdier – af såvel dansk som udenlandsk oprindelse – der nu er en del af Danmarks kulturarv.

Det er i øvrigt vigtigt at bemærke, at det er i § 2 det fastslås, at museerne er forskningsinstitutioner. Ud over selv at drive forskning er museerne desuden forpligtet til at stille samlingerne til rådighed for andre forskere. Det sammenstød, som disse to forpligtelser kan give anledning til, er nærmere beskrevet i en artikel i «Fortid og Nutid» [2], hvor det desuden diskuteres, hvad der nærmere skal forstås ved at gøre samlingerne tilgængelige for offentligheden.

2.2 Beskyttelse af museumsbegrebet m.v.

I forbindelse med udformningen af opgavebestemmelsen i museumsloven overvejede man mulighederne for at søge gennemført en beskyttelse af museumsbegrebet eller museumsnavnet. Baggrunden herfor skulle bl.a. være at sikre donatorer mod, at deres gaver faldt i forkerte hænder ved

at blive givet til privatejede samlinger, hvorfra der – imod gavegivernes forudsætninger – fandt afhændelser sted.

Det er i øjeblikket sådan, at enhver kan kalde sin samling eller for den sags skyld antikvitetsbutik for et museum – og dermed opnå den prestige og goodwill, der er knyttet til museumsbegrebet – selvom der ikke finder nogen form for offentlig kontrol eller lignende sted med den pågældende samlings virksomhed. Det blev imidlertid – trods et par uheldige sager (bl.a. Mekanisk Musikmuseum, hvor genstandene blev solgt på auktion i udlandet, da museumsvirksomheden ophørte) ikke således, at det blev forbeholdt f.eks. de statslige og statsstøttede museer at anvende betegnelsen museum.

Som et kuriosum kan det i øvrigt nævnes, at det af bemærkningerne til loven fremgår, at udtrykket bevaring dækker såvel konservering og forsvarlige opbevaringsforhold som samlingernes opretholdelse «hvilket sidste vil sige, at museumsgenstandene skal være fysisk til stede og at institutionen skal være i stand til at finde dem frem.»!

2.3 Samarbejde m.v.

Et af formålene med den strukturelle styrkelse i 1984-loven (inddragelse af de statslige museer under loven, koordinering af ansvarsområder, generel opgavebeskrivelse m.v.) var at fortsætte det samarbejde og den koordinering af museernes arbejde, der blev indledt med loven i 1976, som samlede de hidtidige museumslove i een fælles lov. Der lægges således op til – jfr. nedenfor – en formaliseret koordinering af ansvarsområder og i forlængelse heraf en egentlig fordeling af arbejdsopgaverne og et samarbejde omkring disses løsning. Disse hensyn er baggrunden for, at det af museumslovens § 3 fremgår, at museerne er forpligtede til at samarbejde indenfor deres fælles arbejdsområder med henblik på at fremme de opgaver, der er nævnt i lovens § 2.

Endvidere er museerne forpligtede til at samarbejde med de myndigheder, som varetager fredning og fysisk planlægning. Det vil først og fremmest sige kommuner og amtskommuner – i forbindelse med de såkaldte planlæg-

ningslove (lov om lands- og regionplanlægning og lov om kommuneplanlægning) – og Skov- og naturstyrelsen samt Planstyrelsen.

Det er imidlertid værd at bemærke, at der er tale om en ensidig samarbejdsforpligtelse. De nævnte myndigheder har således kun i enkeltstående tilfælde en forpligtelse til at samarbejde med museerne. Dette forhold var også baggrunden for, at Statens Museumsnævn i forbindelse med revisionen af museumsloven i 1989 foreslog, at der også blev pålagt disse myndigheder en tilsvarende forpligtelse til at samarbejde, men nævnets forslag blev ikke gennemført.

KAP. 3

MUSEUMSLOVEN
DE STATSLIGE MUSEER

3.1 Generelt om de statslige museer

I museumslovens kapitel 2 er samlet de bestemmelser, som specielt vedrører de statslige museer og deres virksomhed, bortset fra de særlige regler om arkæologiske opgaver, som findes i lovens kapitel 6. Som nævnt i indledningen eksisterede der før 1984 ikke et særligt lovgrundlag for de statslige museers virksomhed. §§ 4-6 vedrører alle de statslige museer under Kulturministeriet, § 7 vedrører Nationalmuseet og § 8 Statens Museum for Kunst, medens § 9 vedrører både Nationalmuseet og kunstmuseet.

Det fremgår af § 4, at de statslige museer er forpligtet til at deltage i det nationale og regionale samarbejde med andre museer og at de – på linie med de øvrige museer – hvert 4. år skal udarbejde arbejdsplaner. Disse planer skal sendes til Museumsrådet for København og Frederiksberg samt til Statens Museumsnævn.

Det fremgår endvidere, at de statslige museer løbende skal indberette til det kulturhistoriske centralregister og det centrale register over kunstværker. Denne forpligtelse svarer til den forpligtelse, som påhviler de statsstøttede museer, jfr. museumslovens § 11, stk. 1, nr. 10, som vil blive nærmere omtalt i kapitel 4. Det kulturhistoriske centralregister (DKC) og det centrale register over kunstværker (KID) vil også blive omtalt nedenfor. De to registre er rent fysisk og ledelsesmæssigt lokaliseret til henholdsvis Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst, men følges fagligt af to tilsynsråd med repræsentanter for såvel centralmuseerne som de statsstøttede museer. Ved også i museumsloven at pålægge Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst at indberette til de to registre understreges disse registres fællesmuseale karakter.

3.2 Udskillelse fra samlingerne

Museumslovens § 5 vedrører muligheden for at udskille genstande fra de statslige museers samlinger. Det fremgår

af bemærkningerne til bestemmelsen, at det er en fundamental pligt for et museum at bevare sine museumsgenstande for eftertiden og at man derfor ikke må skille sig af med dem ved salg, gave, bytte eller kassation.

Bestemmelsen var den eneste paragraf i museumslovens kapitel 1 og 2, der blev ændret i forbindelse med lovrevisionen i 1989. Formålet med ændringen – der blev gennemført under Folketingsbehandlingen – var «i et vist beskedent omfang at øge mulighederne for at udskille genstande fra museerne» (citeret fra Kulturudvalgets betænkning). Ændringen er efter ordlyden rent sproglig, men indeholder nok et *politisk* signal om, at det for fremtiden skal være øget mulighed for udskillelse. Den tidligere formulering var, at de statslige museer ikke måtte udskille genstande fra samlingerne, men at kulturministeren i særlige tilfælde kunne give tilladelse til udskillelse. Ifølge den nugældende formulering kan de statslige museer i særlige tilfælde – efter indstilling fra det pågældende museums direktør og evt. styrelse – og efter godkendelse af kulturministeren udskille genstande fra samlingerne.

Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at baggrunden for dispensationsmuligheden (den oprindelige formulering) var, at der kunne være tilfælde, hvor et statsligt museum – under hensyn til samlingernes omfang og karakter – kunne finde det ønskeligt at bytte sig til genstande, som man måtte finde vigtige for museet. I forlængelse heraf blev der peget på, at anvendelse af dubletter i samlingerne måtte være en nærliggende mulighed i sådanne situationer. At sælge museumsgenstande for at tilvejebringe driftsmidler eller for at skaffe sig anlægskapital til en udvidelse af museerne er således – hvor fristende det end måtte være for nogle – ikke muligt med det nuværende lovgrundlag, selvom sådanne forslag ind imellem fremkommer i den offentlige debat om museernes økonomiske situation.

Bestemmelsen i § 5 hindrer naturligvis ikke, at de statslige museer – således som det hidtil har været tilfældet – kan deponere genstande fra samlingerne på andre museer og offentlige institutioner m.v. Ved deponering bevarer museet ejendomsretten til den pågældende genstand og er i øvrigt forpligtet til at føre tilsyn med bevaringsfor-

holdene. Museet kan til enhver tid hjemkalde en uddeponeret genstand.

§ 6 omhandler de statslige museers mulighed for at modtage tilskud fra anden side end statskassen. Bestemmelsen svarer til en paragraf i lov om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner og vil ikke blive behandlet yderligere her.

3.3 Nationalmuseet

Museumslovens § 7 vedrører Nationalmuseet. Det fremgår af bestemmelsen, at Nationalmuseet er Danmarks kulturhistoriske hovedmuseum og at museet har til opgave at indsamle, registrere, bevare, udforske og formidle kendskab til genstande og andre vidnesbyrd, der kan belyse kulturens udvikling fra dens oprindelse til vor tid. Formålsbestemmelsen er en delvis gentagelse af museumslovens § 2 – jfr. ovenfor – og beskrivelsen af museumsopgaverne ligger i øvrigt tættere op af ICOMs museumsdefinition end lovens § 2.

Nationalmuseet er som Danmarks kulturhistoriske hovedmuseum forpligtet til – for så vidt angår den danske kultur – at anlægge og opretholde repræsentative samlinger. Denne forpligtelse til såvel bredde som specialisering af samlingerne, således at alle væsentlige dele af kulturhistorien kan dokumenteres tilfredsstillende, vedrører imidlertid kun den danske kulturs område. Forpligtelsen gælder således ikke for museets specialsamlinger såsom Etnografisk Samling og Antiksamlingen[1].

Endvidere fremgår det af bestemmelsen, at det er en pligt for Nationalmuseet at sørge for, at de arkæologiske undersøgelser efter museumslovens kapitel 6, som ikke af rigsantikvaren overdrages til andre museer, udføres af museet. Der henvises herom til kap. 7.2.

Endelig fremgår det af § 7, at Nationalmuseet fører det kulturhistoriske centralregister i Danmark. DKC er et EDB-register over fund og anlæg af kulturhistorisk interesse – i princippet fra stenalder til i dag – i Danmark. Centralregisteret tjener flere formål, men er først og fremmest en databank for den faglige behandling, for-

skning og administration ved de kulturhistoriske museer og ved universiteterne. Dernæst fungerer registeret som serviceorgan i forvaltningen af arkæologiske interesseområder under rigsantikvaren og Det arkæologiske Nævn (se kap. 7.5) samt for de planlæggende myndigheder og kommuner.

Registeret er oprettet i 1982 og er fortsat under opbygning. Oplysningerne i registeret er primært baseret på de såkaldte sognebeskrivelser[2] suppleret med oplysninger om stedfæstede lokaliteter fra lokalmuseer og Fredningsstyrelsen. Arkivet indeholder overvejende oplysninger om forhistoriske bopladser, gravhøje og fund fra mark og mose, men også oplysninger om middelalderanlæg. Registeret indeholder et koncentrat af oplysninger – i standardiseret form – om de omkring 150.000 lokaliteter, som indtil nu er indtastet. For hver lokalitet er der oplysninger om hvad der er fundet, hvordan og hvor fundet er gjort sammen med henvisninger til, på hvilke institutioner og arkiver, yderligere information kan findes. Endelig rummer DKC også kortmateriale, hvor de pågældende lokaliteter er afsat.

Det kulturhistoriske centralregister er nærmere beskrevet i en lille pjece, som DKC udgav i 1985[3].

3.4 Statens Museum for Kunst

Bestemmelserne i § 8 om Statens Museum for Kunst svarer stort set til bestemmelserne i § 7 om Nationalmuseet. Det understreges, at Statens Museum for Kunst er Danmarks nationalgalleri og hovedmuseum for billedkunst. Museet skal beskæftige sig med såvel dansk som udenlandsk billedkunst, fortrinsvis fra den vestlige kulturkreds efter år 1300. For den danske kunsts vedkommende skal kunstmuseet anlægge og opretholde repræsentative samlinger. Baggrunden for ikke at pålægge museet en tilsvarende forpligtelse vedrørende den udenlandske kunst anføres i bemærkningerne at være «dels af økonomiske grunde, dels af pladsmæssige grunde»! Endelig fremgår det, at Statens Museum for Kunst fører det centrale register over kunstværker i de museer, der er omfattet af loven. Registeret,

der ligeledes er EDB-baseret, er oprettet i 1985 og benævnes «Kunst Indeks Danmark» (forkortet KID). KID bygger videre på det såkaldte provinskunstmuseumskartotek, som blev etableret i 1930'erne. Registeret er fortsat under opbygning og rummer oplysninger om bl.a. kunstner, titel, mål, materialer, motiv og år for kunstværker på de danske kunstmuseer.

Det er imidlertid tanken på et senere tidspunkt at udvide registerets virksomhed til at omfatte al kunst i offentligt eje, herunder Statens Kunstfonds samlinger og de værker, der ejes af amter og kommuner. Desuden skal det bemærkes, at ikke kun kunstmuseerne er forpligtede til at indberette til KID, men alle «de af loven omfattede museer». Baggrunden herfor er, at der også på de kulturhistoriske museer findes et ikke ubetydeligt antal værker af interesse for kunsthistorien – herunder en lang række topografiske billeder. Formålet med etableringen af registeret er først og fremmest at lette museernes – og universiteternes forskningsarbejde og formidlingsvirksomhed.

Kunst Indeks Danmark er nærmere beskrevet i Margrethe Floryan: Kunst Indeks Danmark[4].

3.5 Centralmuseernes forpligtelser overfor de øvrige museer

Det fastslås i museumslovens § 9, at Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst yder museumsfaglig bistand og udfører særlige konserveringsopgaver for de øvrige museer efter regler fastsat af kulturministereren. Endvidere fremgår det af bestemmelsen, at udgifterne til konserveringsarbejderne afholdes af de pågældende museer.

Det fremgår af bemærkningerne til § 9, at de to centralmuseer har det som «en obligatorisk opgave» at yde bistand til de øvrige museer inden for alle grene af den museumsfaglige virksomhed. Der kan således være tale om problemer vedrørende forskningsmæssige emner, datering af genstande, udstillingstekniske problemstillinger o.s.v.. Rådgivningen kan finde sted under forskellige former, skriftlig, mundtlig eller rent praktisk, ydet enten på

hovedmuseerne selv eller i givet fald på stedet, hvor bistanden behøves. Nationalmuseets og Statens Museum for Kunsts forpligtelse til at stille deres ekspertise til rådighed for de øvrige museer var en del af baggrunden for, at de to centralmuseer blev styrket økonomisk i forbindelse med 1984-loven. Da der ikke – i modsætning til den konserveringsmæssige bistand – er nævnt noget i lovteksten om betaling for den museumsfaglige bistand, må man gå ud fra, at denne bistand er vederlagsfri for de øvrige museer[5].

Det påpeges i bemærkningerne til § 9, at den fysiske konservering/restaurering af museumsgenstandene påhviler det enkelte museum selv og at det er museets pligt at bevare sine samlinger og på sine budgetter afsætte rimelige beløb dertil. Det er op til museet selv at afgøre, om man vil opbygge egen konserveringsværksted eller om man vil købe sig til bistand udefra, eksempelvis fra Kunstmuseernes Fælleskonservering, de regionale amtskonserveringsordninger eller fra private konserveringsværksteder.

Der kan imidlertid være særlige konserveringsopgaver, som ikke vil kunne løses lokalt eller regionalt, enten af kapacitetsmæssige grunde eller fordi opgaven er for vanskelig. I sådanne tilfælde må centralmuseerne i henhold til museumsloven være rede til at kunne påtage sig opgaven. I bemærkningerne til bestemmelsen benævnes denne funktion for en «rigshospitalsfunktion» på konserveringsområdet. Som «rigshospital» skal centralmuseernes konserveringsanstalter stå rede med tilstrækkelige og avancerede faciliteter til disse opgaver, der ofte vil være af en særdeles vanskelig karakter; men princippet om, at det er det museum, som ejer den pågældende genstand, der skal betale for dens konservering, er fastholdt. I en årrække fik hovedmuseerne, når de udførte konserveringsopgaver for andre museer, kun dækket de direkte løn- og materialeomkostninger. Senere indførtes – efter en kritisk rapport fra Rigsrevisionen i 1981 – et tillæg på 35 pct. af de ovennævnte udgifter til dækning af såkaldte generalomkostninger (materialer som ikke direkte kan henføres til de enkelte opgaver, administration, el og gas, statens pensionsbyrde til tjenestemænd m.v.).

Fra 1985 har centralmuseernes konserveringsvirksom-

hed trods protester fra museerne og Statens Museumsnævn m.fl. – været underlagt prisberegningsbestemmelserne i Finansministeriets regelsæt om adgangen til at udføre indtægtsdækket virksomhed, hvad der har medført store prisstigninger på konserveringsopgaverne.

Selvom Nationalmuseet fra og med 1991 har fået bevillingsmæssig status som såkaldt nettostyret virksomhed [6] og derfor ikke længere er forpligtet til at følge det ovennævnte cirkulære, har museet tilkendegivet, at priserne på konserveringsopgaverne fortsat vil blive fastsat i overensstemmelse med cirkulæret. Baggrunden herfor er ifølge finanslovforslaget for 1991, at der ved at fastsætte priserne på denne måde «ikke udøves ubillig konkurrence overfor konkurrerende konserveringsvirksomheder»[7].

KAP. 4

MUSEUMSLOVEN
TILSKUDSBERETTIGEDE MUSEER

4.1 Indledning

Medens museumslovens kapitel 2 udelukkende omhandler de statslige museer, indeholder lovens kapitel 3 særlige bestemmelser vedrørende de museer, der godkendes som tilskudsberettigede i henhold til museumsloven. Det drejer sig om bestemmelser om proceduren i forbindelse med godkendelse, betingelser for at opnå og bevare tilskud, beregning af statstilskuddet og ophørssituationer m.v. Flere af disse bestemmelser blev i øvrigt ændret i forbindelse med revisionen af loven i 1989, hvor en række af de opgaver, der hidtil var blevet varetaget af Statens Museumsnævn, enten blev decentraliseret til amtskommuner og kommuner eller – i enkelte tilfælde – centraliseret til Kulturministeriet.

4.2 Godkendelse som tilskudsberettiget museum

Det fremgår af museumslovens § 10, at kulturministeren godkender et museum som tilskudsberettiget efter indhentet udtalelse fra Statens Museumsnævn. Formuleringen blev ændret i forbindelse med lovrevisionen i 1989, men formålet med ændringen er ifølge bemærkningerne kun at forenkle lovteksten og indeholder således ingen realitetsændringer i forhold til hidtidig praksis. Proceduren er på denne baggrund uændret i forhold til hidtil og omfatter i almindelighed 3 led:

1) forelæggelse for Statens Museumsnævn af det pågældende museums ansøgning om godkendelse,
2) kulturministerens afgørelse i forbindelse med udarbejdelse af forslag til finanslov, og
3) folketingets vedtagelse af finansloven.

Ad 1. Nævnets stillingtagen omfatter bl.a. spørgsmålet om museet opfylder betingelserne for at opnå statstilskud, jfr. museumslovens § 11, herunder om der er «plads» til eller behov for det pågældende museum, d.v.s. udfylder

museet en plads eller opfylder museet en ikke allerede eksisterende funktion i det regionale eller nationale museumsvæsen. I den forbindelse har især spørgsmålet om statsanerkendelse af yderligere specialmuseer været diskuteret: Hvor mange specialmuseer er der behov for – de øvrige kulturhistoriske museers virksomhed taget i betragtning – og i forlængelse heraf, hvor snævert et speciale kan man forestille sig ? Nævnet har mig bekendt ikke taget principielt stilling til disse spørgsmål. For så vidt angår statsanerkendelse af kunstmuseer har nævnets praksis vist en tilbageholdenhed med at statsanerkende såkaldte «enkeltmandsmuseer», d.v.s. museer for en enkelt kunstner. De museer, der eksisterer af denne karakter – bl.a. Willumsen-museet og Thorvaldsens Museum – er godkendt før lovens ikraftræden.

Formelt skal ansøgning om statsanerkendelse indsendes til ministeriet, men i praksis ansøges Statens Museumsnævn ofte direkte. Nævnet har hidtil inddraget museumsrådene i sager om godkendelse af museer som tilskudsberettigede, ligesom også andre allerede statsanerkendte museer, som måtte have interesse i spørgsmålet, er blevet hørt.

Ad 2. Når der foreligger en udtalelse fra nævnet om godkendelse af et museum som statstilskudsberettiget, tager ministeren stilling til, om der i forbindelse med udarbejdelse af forslag til finanslov skal skabes hjemmel til at yde statstilskud til museet. En positiv indstilling fra nævnet er således ingen garanti for, at det pågældende museum bliver statsanerkendt – og slet ikke hvornår, idet det afhænger af de økonomiske muligheder indenfor ministeriets totalramme. Det er formelt set ikke noget i vejen for at statsanerkende nye museer uden at bevillingen forhøjes tilsvarende i så fald vil de allerede statsanerkendte museer komme til at finansiere statstilskuddet til det nye museum men hidtil er den samlede ramme altid blevet forhøjet i forbindelse med nye statsanerkendelser.

Godkendelse som statstilskudsberettiget museum er ikke tidsbegrænset.

Statsanerkendelserne hænger imidlertid ikke på træerne: Medens der i en lang periode op igennem 70'erne blev statsanerkendt et par museer hver år, blev der i perioden

1985-89 slet ikke statsanerkendt nogen, selvom der forelå en række positive indstillinger fra nævnet. I forbindelse med lovrevisionen i 1989 blev de 4 museer, som «stod i kø» på dette tidspunkt, statsanerkendt, og som led i et politisk forlig om finanslovforslaget for 1991 blev yderligere tre museer, som var blevet indstillet efter lovrevisionen, statsanerkendt. I øjeblikket er der ingen «kø», idet en ansøgning fra El-museet dog har været under behandling i længere tid.

Der er med den nuværende formulering af § 10 ikke noget i vejen for, at kulturministeren kan beslutte at statsanerkende et museum, selvom nævnet har afgivet en negativ udtalelse om det pågældende museums ansøgning.

Det er imidlertid endnu ikke sket; men således som loven er formuleret er det i henhold til museumsloven kun et krav, at nævnet har været hørt i sagen og ikke at nævnet skal anbefale statsanerkendelse.

Det forhold, at der i en overskuelig fremtid næppe bliver mulighed for at statsanerkende ret mange museer, nødvendiggør dels en stillingtagen til hvilke museer/museumstyper man i så fald skal prioritere højest, dels en diskussion af om man kan forestille sig forskellige slags statsanerkendelser, herunder eventuelt statsanerkendelser uden statstilskud. Disse spørgsmål drøftes bl.a. i Frank Birkebæk: Et museum er et museum, er et museum[1].

4.3 Betingelser for at opnå og bevare statstilskud

Museumslovens § 11 indeholder en række betingelser af overvejende administrativ og kvalitetsmæssig karakter, som de statsanerkendte museer skal opfylde både for at opnå godkendelse som tilskudsberettiget museum, men også for at bevare godkendelsen. Bestemmelserne i § 11 vedrører både de museer, der modtager statstilskud i henhold til lovens såkaldte almindelige tilskudsbestemmelse (§ 12) og de museer, som modtager et særligt statstilskud i medfør af lovens § 13. I en række tilfælde har

kulturministeren fastsat nærmere bestemmelser vedrørende de forhold, der omtales i § 11, i museumsbekendtgørelsen (Kulturministeriets bekendtgørelse nr. 332 af 30. maj 1991). Hvor dette er tilfældet, vil også bekendtgørelsens bestemmelser blive inddraget i gennemgangen af kravene for at opnå og bevare statstilskuddet.

1) Ejerforhold

Det fremgår af § 11, stk. 1, nr. 1, at museet for så vidt angår ejerforhold enten skal være kommunalt, amtskommunalt eller selvejende, eller det skal være ejet af en forening, hvis formål er museets drift. Den sidstnævnte situation – at foreningens formål skal være museets drift – skal sikre, at statstilskuddet alene anvendes til museumsvirksomhed og ikke til andre formål, der er museet uvedkommende.

2) Ansvarsområder

Det fremgår for det andet, at museet skal påtage sig ansvaret for en nærmere beskrevet del af Danmarks kulturarv eller for varetagelse af andre museumsopgaver. Denne bestemmelse, der var ny i 1984, må ses i sammenhæng med den opgavefordeling mellem museerne, som loven lagde op til og som desuden er udmøntet i de nedenfor anførte krav om vedtægtsmæssig fastlæggelse af museernes ansvarsområder og om arbejdsplanlægning.

3) Vedtægter

Museumslovens § 11, stk. 1, nr. 3, indeholder bestemmelser om hvem der skal godkende museets vedtægter, medens der i museumsbekendtgørelsen er fastsat dels krav til indholdet af vedtægterne, dels en uddybning af lovens regler om, hvem der skal godkende vedtægterne.

Tidligere var det Statens Museumsnævn, som godkendte samtlige vedtægter, men fra 1. januar 1990 er denne opgave blevet frataget nævnet. I henhold til den nugældende bestemmelse skal vedtægter godkendes af den kommune eller amtskommune, der driver museet – såfremt

der er tale om et kommunalt eller amtskommunalt ejet museum – eller som er hovedtilskudsyder til museet (for selvejende eller foreningsejede museer) eller i særlige tilfælde af Kulturministeriet.

Som nævnt er disse bestemmelser uddybet i bekendtgørelsen. Det fremgår heraf, at der ved hovedtilskudsgiver forstås den lokale amtslige eller kommunale myndighed, der yder det største årlige driftstilskud. Såfremt der er flere lokale myndigheder, der betaler lige store tilskud, skal det aftales mellem de pågældende, hvem der er vedtægtsgodkendende myndighed. Er der ingen lokal myndighed, der yder tilskud til museet, skal vedtægterne godkendes af Kulturministeriet. Det samme er i øvrigt tilfældet, såfremt museet alene modtager statstilskud efter museumslovens § 13.

Denne nye bestemmelse betyder f.eks., at Frederiksberg Kommune bliver vedtægtsgodkendende myndighed for Storm P.-museet, selvom museets hovedtilskudsgiver er Storm P.-fonden.

Det fremgår endvidere af museumsbekendtgørelsen, at museets vedtægter skal indeholde bestemmelser om museets navn og ejerforhold, om formål og ansvarsområde, om bestyrelsens sammensætning og valgmåde, om museets lokaler, om budget, regnskab og revision og vedtægtsændringer og om en evt. ophørssituation.

Med henblik på at lette museers arbejde med udarbejdelse af vedtægter i overensstemmelse med museumslovens og bekendtgørelsens krav har Statens Museumsnævn udarbejdet et sæt såkaldte «standardvedtægter», som dels indeholder nævnets synspunkter på hvad der bør være med i vedtægterne, dels en række konkrete for- muleringsforslag.

Nævnets standardvedtægter er udsendt til museerne i 1986, men indgår også i «Håndbog i museumsadministration»[2].

Endelig præciseres det i loven, at museets ansvarsområde skal fremgå af vedtægterne. I definitionen af et «ansvarsområde» indgår der tre elementer: Et geografisk område, indenfor hvilket der arbejdes; et kunst-, natur- eller kulturhistorisk emne, der i særlig grad ønskes opdyrket og en faglig tidsramme, inden for hvilken det pågæl-

dende emne agtes behandlet. Det afhænger således af museets art, hvilke af disse tre elementer, der har størst vægt. Medens et kulturhistorisk museum ofte vil tage sit udgangspunkt i et lokalområde og inden for dette søge at spænde vidt i emne og tid, vil det for et kunstmuseum hyppigst være emne og tid, der afgrænser dets virkefelt. I vedtægterne gives der normalt en relativ kort og oversigtlig beskrivelse af ansvarsområdet, idet en nærmere specifikation af de opgaver, som museet agter at engagere sig i for at leve op til sit ansvar, fremgår af museets arbejdsplaner.

Af hensyn til arbejdsdelingen mellem museerne og koordineringen af museumsarbejdet på landsplan skal forslag til ændringer af museernes godkendte ansvarsområde forelægges for Statens Museumsnævn til udtalelse, inden vedtægtsændringen godkendes af den vedtægtsgodkendende myndighed, jfr. ovenfor. Endelig er det i loven bestemt, at de godkendte vedtægter skal indsendes til nævnet.

Det skal understreges, at der efter lovændringen i 1989 således ikke længere finder en central koordinering sted af museernes ansvarsområder, idet vedtægtsudkast, der vedrører museets ansvarsområder, alene skal forelægges for nævnet *til udtalelse.* Uanset hvad nævnet måtte mene om forslaget, kan den vedtægtsgodkendende myndighed ændre ansvarsområdet som den har lyst til og uden hensyntagen til de øvrige statsanerkendte museer. Der er næppe tvivl om, at der med denne lovændring – som fandt sted trods protester fra museer og nævn – er sket et stort tilbageskridt for så vidt angår det samarbejdende og koordinerede museumsarbejde, som man var så stolte af i 1984-loven.

I bekendtgørelsen er der nærmere redegjort for, hvilke procedurer nævnet skal følge i forbindelse med afgivelse af udtalelse om ansvarsområdeformuleringer. Før nævnet udtaler sig, skal spørgsmålet om museets ansvarsområde således af nævnet forelægges for de museer og museumsråd, der berøres af forslaget. Statens Museumnævn kan tage spørgsmålet om regulering af ansvarsområdet op, f.eks. som følge af nye museumsinitiativer. En sådan regulering, som skal effektueres af den vedtægtsgodkendende myndighed, jfr. ovenfor, forudsætter dog forhandling med

de berørte museer og museumsråd. Endelig er det præciseret, at for så vidt angår varetagelsen af de arkæologiske opgaver i henhold til museumslovens kapitel 6 skal museumsnævnet indhente en udtalelse fra Det arkæologiske Nævn, jfr. lovens § 30, stk. 2.

4) Museets bestyrelse

Museets bestyrelse skal bestå af mindst 5 medlemmer, hvoraf mindst 1 skal repræsentere en lokal tilskudsgivende myndighed. I bekendtgørelsen er det understreget, at bestyrelsens medlemmer højest kan vælges for 4 år ad gangen, men genvalg kan naturligvis godt finde sted, hvis det er muligt i henhold til museets vedtægter. Endelig fremgår det af loven, at museets bestyrelse ikke kan være selvsupplerende, d.v.s. selv bestemme sin sammensætning. I dag virker en sådan bestemmelse helt indlysende, men indtil 1984 – hvor bestemmelsen kom ind i loven – var der faktisk en del bestyrelser, som i større eller mindre omfang var selvsupplerende.

Spørgsmålet om selvsupplering er også baggrunden for en uddybende bestemmelse i bekendtgørelsen, hvori det understreges, at hvis museet drives af en museums- og venneforening – eller hvis en sådan forening vælger medlemmer til museets bestyrelse – skal foreningen være åben for alle og foreningens bestyrelse må ikke selv udpege medlemmer til foreningsbestyrelsen.

Desuden fremgår det af bekendtgørelsen, at museets personale ikke kan være medlemmer af bestyrelsen, med mindre der er tale om valgt personalerepræsentation. Baggrunden for denne bestemmelse er at forhindre inhabilitet. Museets personale må først og fremmest forstås som museets fastansatte, lønnede medarbejdere, men også andre personer, som har en fastere arbejdsmæssig tilknytning til museet – eksempelvis på konsulentbasis – vil efter omstændighederne kunne være omfattet af bestemmelsen.

Endelig fremgår det af bekendtgørelsens § 3, stk. 3, at de ovenfor beskrevne regler ikke er til hinder for, at museets stifter indsættes i vedtægterne som medlem af museumsbestyrelsen. Bestemmelsen er en «lex Louisiana», som gør

det mulig for direktør Knud W. Jensen at være medlem af kunstmuseet Louisianas bestyrelse. Bestemmelsen gælder kun for museets stifter og ikke eksempelvis repræsentanter for 2. generation.

5) En rimelig standard

I henhold til museumslovens § 11, stk. 1, nr. 5 skal museet have «en rimelig standard» og et økonomisk grundlag, der gør det muligt at opretholde standarden. Det siger sig selv, at der her er tale om en «gummibestemmelse», som i praksis kan strækkes vidt. Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår det, at man ved vurderingen af om et museum opfylder kravet om en «rimelig standard» efter den hidtidige praksis har lagt vægt på, om museet råder over et personale, der kan sikre varetagelsen af samlingen og den dertil knyttede museumsvirksomhed. En sådan varetagelse indebærer, at der til stadighed blandt andet foretages indsamling og formidling af dokumentationsmateriale, registrering, bevaring – herunder konservering – og en sikring af forsvarlige magasinforhold. Desuden har man lagt vægt på, at museet skal have egnede lokaler og det nødvendige tekniske udstyr.

Hvad angår kravet om et forsvarligt økonomisk grundlag har nævnet i den hidtidige praksis taget udgangspunkt i, om museets økonomi var baseret på et sikkert tilskudsgrundlag, som sikrer museet et rimeligt driftsniveau. Eksempelvis anser nævnet ikke tilskud i form af beskæftigelsesprojektmidler for et sikkert tilskudsgrundlag. Det såkaldte statsanerkendelsesniveau har hidtil ligget i størrelsesordenen 650.000 kr i lokale tilskud eller med andre ord et samlet budget (inkl. statstilskud) på omkring 900.000 kr. Det skal imidlertid understreges, at dette er det absolutte minimumsniveau og at nævnet tager konkret stilling i hvert enkelt tilfælde. Kravene til det økonomiske grundlag er således større, hvis der f.eks. er tale om et specialmuseum, som har ambitioner om at være landsdækkende. Endelig kan det nævnes, at en del af de statsanerkendte museer har et driftsbudget *under* den ovennævnte størrelsesorden, men disse museer er statsanerkendt før lovens ikrafttræden[3].

6) Udskillelse

De statsstøttede museer må ikke udskille genstande fra samlingerne til andre end statslige og statsstøttede museer. Udskillelse omfatter gave, bytte, salg og kassation, men derimod ikke deponering. Bestemmelsen må ses i sammenhæng med den tilsvarende bestemmelse for de statslige museer, jfr. 3.2. Udskillelse til andre museer er ikke begrænset til de af loven omfattede museer, men til kredsen af statslige og statsstøttede museer, herunder de museer som henhører under andre ministerier. I andre tilfælde kan kulturministeren imidlertid – efter at have forelagt spørgsmålet for Statens Museumsnævn – give tilladelse til udskillelse, når der – som det hedder i lovteksten – foreligger særlige omstændigheder, som taler herfor. Det er meget sjældent, at der søges om og gives tilladelse til udskillelse. Sandsynligvis fordi der i stedet træffes aftale om langtidsdeponering af den eller de pågældende genstande. Indenfor de seneste 5 år er der kun blevet givet en enkelt tilladelse til udskillelse – i øvrigt imod nævnets indstilling.

Tilladelse til kassation af museumsgenstande kan gives af Statens Museumsnævn.

Museerne kan deponere genstande fra samlingerne på offentlige institutioner, f.eks. kommunale institutioner. Deponering til andre end offentlige institutioner kan dog kun ske efter forelæggelse for museumsnævnet.

Endelig fremgår det af bekendtgørelsen, at genstande eller samlinger, der er behæftet med klausuler, ikke må modtages uden forelæggelse for Statens Museumsnævn. Bestemmelsen er ment som en beskyttelse af museet, således at museet ikke – f.eks. af lokalpolitiske årsager – «tvinges til» at modtage genstande med urimelige klausuler, eksempelvis at den pågældende genstand altid skal være udstillet. Bestemmelsen kom først ind i bekendtgørelsen i 1986 og der befinder sig således en lang række genstande på de statsstøttede museer med mere eller mindre hensigtsmæssige klausuler.

7) Heltidsbeskæftiget og faguddannet leder

Museets leder skal i henhold til lovens § 11, stk. 1, nr. 7 være faguddannet og heltidsbeskæftiget. Bestemmelsen var ny i 1984-loven, men allerede på det tidspunkt var der sket en professionalisering af de statsanerkendte museer, således at hovedparten af museerne allerede opfyldte kravet, som i øvrigt også må ses i sammenhæng med kravet om en rimelig museumsmæssig standard. Dertil kommer, at en forsvarlig varetagelse af de museumsopgaver, som et museum påtager sig, jfr. ovenfor, forudsætter et tilstrækkeligt kvalificeret personale.

Kravet om, at museets leder skal være faguddannet indebærer for det første, at vedkommende i almindelighed skal have en universitetsuddannelse (på mindst hovedfagsniveau) i et museumsrelevant fag såsom arkæologi, etnologi, historie, kunsthistorie eller naturhistorie. Anden videnskabelig baggrund kan dog sidestilles med en universitetsuddannelse, ligesom lederen på anden måde kan have erhvervet sig tilsvarende kvalifikationer. Med kravet om en faguddannelse er det endvidere forudsat, at lederen bør have en faglig uddannelse, der er relevant i forhold til de arbejdsopgaver, som museet har påtaget sig i henhold til ansvarsområdet. Principielt kan en arkæolog altså ikke godkendes som leder af et museum, som vil specialisere sig i nyere tids kulturhistorie.

Kulturministeren har mulighed for at dispensere for kravet om at lederen skal være faguddannet og heltidsbeskæftiget og denne bemyndigelse er blevet benyttet i en række tilfælde, bl.a. af hensyn til de museumsledere uden faglig uddannelse, som var ansat på det tidspunkt, hvor bestemmelsen kom ind i loven.

8) Budget, regnskab og beretning

Museet skal årligt indsende budget, regnskab og beretning til den myndighed, der godkender museets vedtægter, jfr. ovenfor. Det vil sige den kommune eller amtskommune, der driver museet eller er hovedtilskudsyder til museet, eller i særlige tilfælde til Kulturministeriet. Desuden skal de museer, der modtager statstilskud i henhold til

lovens § 12 af hensyn til beregningen af statstilskuddet indsende regnskabet til Statens Museumsnævn.

I øvrigt skal regnskabet udarbejdes efter de retningslinier, der fastsættes af Statens Museumsnævn. Disse retningslinier fremgår af nævnets såkaldte budget- og regnskabssystem, som er optrykt i den ovennævnte «Håndbog i museumsadministration»[4].

Det fremgår desuden af bekendtgørelsens § 8, stk. 4, at regnskabet skal være påtegnet af museets bestyrelse og den daglige leder samt af museets revision. Bestemmelsen om hvem der skal underskrive regnskabet er parallel til en tilsvarende bestemmelse i aktieselskabsloven. Museets revision skal udføres enten af den kommunale revision eller af en registreret eller statsautoriseret revisor. Revisors påtegning skal angive, at revisionen er udført i overensstemmelse med den revisionsinstruks, som Kulturministeriet har fastsat for museer, som modtager statstilskud efter museumsloven.

Denne revisionsinstruks er ligeledes optrykt i den ovennævnte håndbog[5].

9) Arbejdsplanlægning

De statsstøttede museer skal – på linie med de statslige museer – deltage i det nationale og regionale samarbejde med andre museer. I forbindelse hermed skal museet i det første år i en ny kommunal valgperiode udarbejde en arbejdsplan, hvoraf det skal fremgå, hvilke opgaver museet vil forpligte sig til at udføre, herunder i hvilken udstrækning museet ønsker at deltage i udførelsen af de opgaver, der er nævnt i lovens kapitel 6, d.v.s. de arkæologiske opgaver[6]. Arbejdsplanen skal indsendes til det pågældende museumsråd og til Statens Museumsnævn, samt til den myndighed, der godkender museets vedtægter.

Arbejdsplanen skal udarbejdes efter retningslinier fastsat af Statens Museumsnævn. Nævnets retningslinier er benævnt «Håndbog i museumsplanlægning» og tredie udgave af denne planlægningshåndbog indgår i den tidligere nævnte «Håndbog i museumsadministration»[7].

Arbejdsplanlægning på museumsområdet, der går helt

tilbage til 1958-loven for de kulturhistoriske lokalmuseer, men som i særlig grad kom i gang med udgangspunkt i 1976-lovens oplæg til et samlet dansk museumsvæsen, har til formål at fremme samarbejdet og udvekslingen af informationer mellem museerne.

Med udgangspunkt i arbejdsplanerne, der som nævnt udarbejdes hvert 4. år, udarbejder de fleste museer et årligt arbejdsprogram, hvor der mere konkret tages stilling til hvilke undersøgelser museet agter at gennemføre, hvilke nye udstillinger der planlægges etableret o.s.v.

Det skal understreges, at der – bortset fra museets egen bestyrelse – ikke er nogen tilskudsgiver eller anden myndighed, der i egentlig forstand skal godkende arbejdsplanerne. Det samme er i øvrigt tilfældet for så vidt angår budget, regnskab og beretning.

10) Indberetning til DKC og KID

De statsstøttede museer er forpligtede til løbende at indberette til det kulturhistoriske centralregister og til det centrale register over kunstværker, jfr. ovenfor. Omfanget af indberetningspligten er endnu ikke nærmere fastlagt.

11) Åbningstider

Museet skal i henhold til museumslovens § 11, stk. 1, nr. 11 være tilgængeligt for offentligheden på forud bekendtgjorte åbningstider, men der siges altså ikke noget om hvor lang åbningstid eller lignende. Der er bl.a. derfor stor forskel på museernes åbningstider: nogle museer har åbent alle dage – bortset fra juledag og nytårsdag – medens andre museer kun har meget begrænset åbningstid, f.eks. 2 gange 2 timer ugentlig. En relativ stor del af museerne har i større eller mindre omfang lukket i vinterperioden.

I de ovennævnte standardvedtægter, som Statens Museumsnævn har udarbejdet, er det anført, at åbningstiden efter nævnets opfattelse «skal stå i et rimeligt forhold til musects størrelse», men beslutningen om åbningstidens omfang og placering er i henhold til loven overladt til museets styrelse.

12) Vederlagsfri adgang for skoleelever

Endelig fremgår det af museumsloven, at museet skal give vederlagsfri adgang for skoleelever, der besøger museet som led i undervisningen. I bekendtgørelsen præciseres det, at den gratis adgang omfatter elever i grund- og gymnasieskolen, HF-elever, EFG-elever samt elever i efterskoler. Museet kan dog kræve, at sådanne besøg anmeldes forud og at de begrænses til en nærmere fastsat del af museets åbningstid.

Det skal i den forbindelse understreges, at der altså ikke er tale om, at skoleelever som sådan skal have gratis adgang, idet bestemmelsen kun drejer sig om besøg «i forbindelse med undervisningen». Til gengæld kan museet ikke kræve, at skoleeleverne besøger museet klassevis eller er ledsaget af en lærer.

Ministeren har mulighed for at dispensere fra denne bestemmelse, f.eks. hvor et museum har et særligt stort besøg af skoleklasser i forbindelse med skoleudflugter, lejrskoler og lignende, men indtil dato har kun Danmarks Tekniske Museum opnået en sådan dispensation.

I øvrigt er bestemmelsen en såkaldt minimumsbestemmelse: Det vil sige, at det enkelte museum godt kan beslutte at også f.eks. højskoleelever og universitetsstuderende skal være omfattet af den gratis adgang i forbindelse med undervisning, eller at skoleelever m.v. også skal gratis ind på museet, selvom besøget ikke er i forbindelse med undervisningen.

Endelig bør det også bemærkes, at spørgsmålet om der i det hele taget skal opkræves entre til museet – og i givet fald hvor meget og hvilke rabatordninger m.v. der skal være – er det overladt til det enkelte museums bestyrelse at beslutte.

4.4 Ministerens dispensationsmuligheder m.v.

Som allerede nævnt kan ministeren – når særlige omstændigheder taler derfor – fravige bestemmelserne i § 11, stk.

1, nr. 6 (udskillelse), nr. 7 (heltidsbeskæftiget og faguddannet leder) og nr. 12 (vederlagsfri adgang for skoleelever). De øvrige krav i lovens § 11, stk. 1 er principielt ufravigelige.

Inden ministeren tager stilling til en dispensationsansøgning, skal spørgsmålet dog forelægges for Statens Museumsnævn. Nævnet har hidtil i de fleste tilfælde været tilbageholdende med at anbefale dispensation, medens ministeren på den anden side ofte har været tilbøjelig til at give dispensation i de konkrete tilfælde – oftest uden anden begrundelse end at der foreligger «særlige omstændigheder».

Endelig indeholder museumsloven en regel om, at ministeren kan bestemme, at statstilskud bortfalder og at allerede udbetalte statstilskud skal tilbagebetales, såfremt et museum tilsidesætter reglerne i lovens § 11, stk. 1 og reglerne i museumsbekendtgørelsen eller vilkår for tilladelser, der er meddelt efter disse regler eller i forbindelse med dispensation efter § 11, stk. 2. Denne bemyndigelse har dog endnu ikke været benyttet.

4.5 Statstilskudsberegning

Bestemmelserne om beregning af statstilskud til museerne fremgår af lovens § 12 og § 13. Det skal indledningsvis understreges, at disse bestemmelser er endog meget indviklede og derfor vanskelige at beskrive i klar og enkel form. De følgende afsnit kan på denne baggrund virke relativt utilgængelige.

Bestemmelserne om beregning af statstilskud er fastsat i museumslovens § 12 for så vidt angår den såkaldte almindelige tilskudsordning, medens bestemmelserne vedrørende særtilskud til en række museer er samlet i lovens § 13. Begge lovparagraffer blev ændret i forbindelse med lovrevisionen i 1989, som vel i høj grad netop havde sin baggrund i ønsket om at få afskaffet den såkaldt lovbundne tilskudsordning, der var gældende for § 12-museerne.

Under den tidligere ordning havde museerne et lovmæssigt krav på et statstilskud på 40 pct. af de ikke-statslige

tilskud, der blev ydet til museets drift. Med andre ord havde staten ingen indflydelse på størrelsen af de årlige udgifter til statstilskud til de godkendte museer, idet disse udgifter var bestemt af hvor store driftstilskud andre – især amter og kommuner – ydede til museerne. I en situation, hvor der med det såkaldte totalrammesystem er lagt loft over Kulturministeriets udgifter, er en sådan ordning – uden mulighed for økonomisk styring eller budgetlægning – naturligvis set fra statens side ikke i længden tilfredsstillende. Dertil kom, at de gældende bestemmelser omkring selve beregningen af statstilskuddet til de enkelte museer med tiden – på grund af en lang række lapperier og småforbedringer var blevet endog meget komplicerede. Et af de vigtigste formål med lovændringen var derfor at tilvejebringe et mere enkelt administrativt tilskudssystem. Et andet vigtigt formål var som nævnt at skabe en bevillingsmæssig styrbar ordning set fra statens side. Når statstilskudsberegningsbestemmelserne fortsat er relativt indviklede, skyldes det ikke mindst, at man ved revisionen af loven havde ønske om at fastholde princippet om sammenhæng mellem den lokale indsats og statstilskuddets størrelse samtidig med at der skulle være tale om en – set fra statens side – økonomisk styrbar ordning.

Selvom tilskudsordningen på denne baggrund blev ændret radikalt i forhold til de hidtil gældende regler, er der dog alligevel en række lighedspunkter, jfr. nedenfor. Den hidtidige metode vedrørende beregning af statstilskud vil ikke blive gennemgået her. Særligt interesserede henvises til den første udgave af Statens Museumsnævns budget- og regnskabssystem, hvor der udførligt er redegjort for bestemmelserne[8].

4.6 Beregningsgrundlaget

Beregningsgrundlaget er i store træk det samme som hidtil, nemlig de ikke-statslige tilskud, der ydes til museets drift. Det vil primært sige fra amtskommuner og kommuner, men også fra fonde, private, foreninger, firmaer o.s.v. Endelig indgår i henhold til en fast praksis også beskæftigelsesprojekter, der udføres på museerne og under disses

ledelse, i tilskudsgrundlaget – dog fratrukket eventuelt statstilskud hertil i medfør af de forskellige beskæftigelsestilskudsordninger – selvom sådanne projektudgifter/tilskud ikke nødvendigvis inkluderes i museernes regnskaber.

Der foretages dog et enkelt fradrag i tilskudsgrundlaget inden beregning af statstilskud, jfr. nedenfor.

Men i modsætning til tidligere, hvor museet – med fradrag af visse ikke-statstilskudsberettigede udgifter – automatisk modtog 40 pct. i statstilskud af tilskudsgrundlaget – jfr. dog nedenfor om de forskellige loftsbestemmelser – afhænger statstilskuddets størrelse nu også af bevillingen på finansloven. På grundlag af dels den afsatte bevilling på finansloven, dels det samlede tilskudsgrundlag beregner Statens Museumsnævn årligt en såkaldt statstilskudsberegningsprocent, som anvendes ved fastsættelsen af statstilskuddet til hvert enkelt museum. Statstilskuddet beregnes på grundlag af de ikke-statslige tilskud, der i henhold til det senest godkendte regnskab er ydet til museets drift, idet huslejeudgifter, prioritetsrenter og -afdrag dog fratrækkes inden beregningen.

Baggrunden for at huslejeudgifter fratrækkes inden beregningen er for at hindre «statstilskudstænkning», idet f.eks. en kommune, som ejer den bygning hvor museet har til huse, ellers kunne yde museet et «på papiret» stort driftstilskud, lade dette trække statstilskud og herefter afkræve museet en tilsvarende høj husleje og dermed kanalisere statstilskuddet over i kommunens kasse. Prioritetsrenter og -afdrag fratrækkes for at sidestille de museer, som selv ejer deres bygninger med de museer, som bor til leje.

Bestemmelsen om, at tilskudsberegningen skal ske på grundlag af det sidst godkendte regnskab, medfører i praksis, at beregning af statstilskud finder sted på grundlag af to år gamle regnskaber, idet eksempelvis beregningen af statstilskuddet for 1991 finder sted på grundlag af regnskaberne for 1989. Tilskudsgrundlaget er altså tidsmæssigt «forskudt» to år. En eventuel pålagt kommunal besparelse får altså – i modsætning til under den tidligere lov – først konsekvenser for statstilskuddets størrelse to år senere.

Tilskudsgrundlaget er stort set uændret i forhold til

1984-loven – bortset fra at der tidligere var flere udgiftsarter, der ikke var statstilskudsberettigede – men i modsætning til tidligere kan statstilskudsprocenten nu variere fra år til år, afhængig af dels det samlede tilskudsgrundlag, dels den afsatte bevilling på finansloven. I 1990 – det første år hvor det nye system var i kraft – blev procenten beregnet til 37,6 pct., medens den for 1991 foreløbig er beregnet til 38,09 pct.

4.7 Loftsbestemmelser

Der er fortsat en enkelt loftsbestemmelse, nemlig det maksimale loft. Tidligere var der – ud over dette loft – også et såkaldt 115 pct.-loft, som dog kun gjaldt for museer, hvis tilskudsgrundlag var over en vis størrelse – men dette loft er nu afskaffet. 115 pct.-loftet betød, at statstilskuddet for det enkelte år ikke kunne overstige 115 pct. af statstilskuddet ydet i det foregående år – men bestemmelsen gjaldt i øvrigt kun een vej: statstilskuddet kunne således godt *falde* med mere end 15 pct.

Det maksimale loft fastsættes årligt på finansloven og er for 1991 700.000 kr. Loftet gælder kun for de museer, der modtager statstilskud i henhold til den almindelige tilskudsordning og gælder i øvrigt ikke for museer, der drives af flere kommuner i fællesskab, jfr. nedenfor. I forbindelse med beregningen af statstilskud fastsætter Statens Museumsnævn et maksimalt tilskudsgrundlag, som anvendes ved beregningen af statstilskuddet til hvert enkelt museum. Dette maksimale tilskudsgrundlag fastsættes således, at 40 pct. af dette beløb er lig med det på finansloven fastsatte maksimumbeløb. Det faktisk udbetalte maksimumbeløb for det enkelte finansår afhænger af årets tilskudsprocent. Der henvises i øvrigt til nedenstående beregningseksempel.

Den lidt knudrede måde at fastsætte det maksimale statstilskudsbeløb på skyldes sandsynligvis, at statstilskudssystemet i ministeriets oprindelige lovforslag var udformet anderledes. Men ministeriets forslag blev erstattet af det nu gældende system – der var blevet foreslået af nævnet – i løbet af folketingsbehandlingen og ikke alle havde tilsy-

neladende helt forstået systematikken i nævnets forslag. I hvert fald ville det have været væsentligt nemmere og mere logisk, hvis man havde fulgt nævnets forslag om at fastsætte det maksimale *tilskudgrundlag* på finansloven og ikke det maksimale *beløb*. I så fald havde man undgået mange af de diskussioner omkring maksimummuseernes forhold, der fandt sted i sommeren 1989 og 1990.

4.8 Endeligt statstilskud – modsat a conto-tilskud

I henhold til den tidligere lov berettigede tilskud, der blev henlagt, først til statstilskud i det regnskabsår, hvor de blev anvendt (underforstået til statstilskudsberettigede formål). Denne bestemmelse var bl.a. baggrund for de relativt indviklede beregningsregler og blev derfor afskaffet i forbindelse med lovrevisionen i 1989. Tilskud indgår således nu i tilskudsgrundlaget i det år, hvor de modtages, uanset om de evt. henlægges til anvendelse i et senere år. Ændringen er set i et længere tidsperspektiv uden betydning for størrelsen af statens udgifter, idet bestemmelsen principielt kun har haft betydning for, i hvilket år det afledte statstilskud skulle udbetales.

Som følge af ændringen af statstilskudsberegningen, således at dette nu ydes på grundlag af de ikke-statslige tilskud, der ifølge det senest godkendte regnskab er ydet til museets drift, finder der ikke længere en efterregulering af statstilskuddet sted. Tidligere var det således, at der blev udbetalt et aconto statstilskud på grundlag af museets budget, hvorefter der – i det følgende finansår – blev foretaget en endelig beregning af statstilskuddet for det pågældende regnskabsår. Som følge heraf skulle nævnet beregne statstilskud to gange årligt og en del af museerne havde regnskabstekniske problemer med at henføre statstilskuddet til det korrekte regnskabsår. Hertil kom, at efterreguleringerne besværliggjorde beregningen af statstilskuddet for det følgende år på grund af de positive eller negative efterreguleringer. Det statstilskud, der udbetales til museerne efter den nye lov – normalt i kvartalsvise rater

– er således det endelige statstilskud for det pågældende år og der finder ikke længere efterregulering sted i et senere regnskabsår.

Af hensyn til museernes budgetlægning for det kommende år gennemfører Statens Museumsnævn i forsommeren en foreløbig beregning af statstilskudsprocenten på grundlag af foreløbige regnskabstal fra museerne. Baggrunden herfor er, at den endelige statstilskudsberegningsprocent først kan beregnes, når samtlige 129 § 12-museer har indsendt godkendte og reviderede regnskaber, hvad der erfaringsmæssigt godt kan trække ud over de fastsatte tidsfrister. Dertil kommer, at beregningen af statstilskudsprocenten formelt set først kan finde sted endeligt, når Folketinget i midten af december måned har vedtaget finansloven for det følgende år, og man derfor kender bevillingens størrelse.

4.9 Primærkommunalt samarbejde om museumsdrift

Med henblik på at tilgodese og fremme samarbejdet mellem flere primærkommuner om museumsdrift blev der i forbindelse med 1984-loven indsat en bestemmelse herom i museumsloven. Efter denne bestemmelse udgør statstilskuddet til sådanne museer – uanset loftsbestemmelserne – et beløb, der svarer til summen af de statstilskud, som det enkelte tilskud fra en tilsluttet kommune kan udløse. Bestemmelsen – som kom i stand i kraft af Vendsyssel Historiske Museum – er videreført også i den nye museumslov. For så vidt angår beregning af statstilskud til museer omfattet af denne bestemmelse (lovens § 12, stk. 4) henvises der til nedenstående beregningseksempel, (figur 8) som i øvrigt er hentet fra museumsbekendtgørelsen.

Det fremgår af beregningseksemplet, at hvis det pågældende museum *ikke* havde været omfattet af den særlige bestemmelse for beregning af statstilskud i tilfælde af primærkommunalt samarbejde om museumsdrift, ville museet «kun» have opnået det maksimale statstilskud.

Beregningseksempel til § 9[1]) om samarbejde mellem primærkommuner om museumsdrift, jf. museumslovens § 12, stk. 4.

	Statstilskuds-berettigede tilskud	Statstilskud
Museets hjemkommune	2.000.000	
Huslejeudgifter, prioritetsrenter og afdrag	÷ 200.000	
Øvrige statstilskudsberettigede tilskud (amtskommunale, fonde, private m.v.)	500.000	
I alt	2.300.000[2])	633.329
Samarbejdskommune nr. 1[3])	400.000	150.400
Samarbejdskommune nr. 2[3])	300.000	112.800
Samarbejdskommune nr. 3[3])	300.000	112.800
I alt	3.300.000	1.009.329

[1]) Regneeksemplet vedrører finansåret/regnskabsåret 1990, hvor tilskudsprocenten blev beregnet til 37,6 pct., og hvor det maksimale statstilskud er fastsat til 673.754 kr. svarende til 40 pct. af det maksimale tilskudsgrundlag på 1.684.385 kr.

[2]) Ved beregningen af statstilskuddet medregnes kun 1.684.385 kr., jf. note 1.

[3]) Omfatter kun de kommunale tilskud fra den pågældende kommune, idet øvrige statstilskudsberettigede tilskud indgår i beregningsgrundlaget sammen med hjemkommunens tilskud.

Figur 8

For at opnå og bevare tilskud efter den favorable bestemmelse i lovens § 12, stk. 4 skal der foreligge en aftale mellem de primærkommuner, der indgår i samarbejdet, om det økonomiske grundlag for driften af museet. Statens Museumsnævn har udarbejdet et sæt vejledende retningslinier, hvoraf det fremgår hvilke betingelser der efter nævnets opfattelse skal være opfyldt, før der kan udbetales statstilskud i henhold til bestemmelsen. Det drejer sig bl.a. om hvem der er aftalepartnere, hvor lang tid aftalen skal indgås for, hvorledes aftalegrundlaget bør være fastsat og i den forbindelse i hvilket omfang beskæftigelsesprojektmidler kan indgå i grundlaget m.v.

Regelsættet er optrykt i «Håndbog i museumsadministration»[9].

Det kan i øvrigt oplyses, at omkring 20 museer er omfattet af ordninger i henhold til bestemmelserne i museumslovens § 12, stk. 4. Indtil videre er det af en eller anden grund kun kulturhistoriske museer, der har udnyttet bestemmelsen.

4.10 Beregning af statstilskud

Hvordan beregnes årets statstilskudsprocent så i praksis. Dette illustreres i den følgende tabel (figur 9), som imidlertid af overskuelighedsmæssige grunde kun omfatter 14 af de 129 museer, der modtager statstilskud i henhold til lovens § 12.

Eksemplet vedrører beregningen af statstilskuddet for 1990, hvor bevillingen ifølge finansloven var 59.533.200 kr. og det maksimale tilskudsbeløb fastsat til 673.754 kr.

I kolonne 1 er anført museets navn, kolonne 2 museets tilskudsgrundlag, kolonne 3 museets eventuelle huslejeudgifter og prioritetsrenter og -afdrag, kolonne 4 det såkaldte beregningsgrundlag, d.v.s. tilskudsgrundlag fratrukket huslejeudgifter m.v. og i kolonne 5 det beregnede statstilskud, jfr. nedenfor.

Kolonnerne 2 – 4 udfyldes på grundlag af museernes regnskaber. For 1990 anvendes som det fremgår af det

BEREGNING AF STATSTILSKUD FOR 1990:

Bevilling i alt ifgl. FL 1990 *59.533.200*
Max. ifgl. FL 1990: *673.754*
Tilskudspct.: 37,6.

Museum	Tilskudsgrundlag 1988	Husleje m.v. 1988	Beregningsgrundlag 1988	Statstilskud 1990
Orlogsmuseet	517.721	83.687	434.034	163.197
Københavns Bymuseum	5.610.979		1.684.385	633.329
Thorvaldsens Museum	6.954.573	348.105	1.684.385	633.329
Arbejdermuseet	3.685.000		1.684.385	633.329
Storm P. Museet	1.065.000	24.000	1.041.000	391.416
Dragør Museum	359.974	1.601	358.373	134.748
Amagermuseet	867.319		867.319	326.112
Søllerød Kommunes Museum	2.337.755	13.575	1.684.385	633.329
Kastrupgårdsamlingen	1.396.859		1.396.859	525.219
.....				
.....				633.329
Teknisk Museum (hjemkommune)	1.982.530	138.140	1.684.385	776.714 (
(Aalborg)	381.582		381.582	143.475
.....				
.....				400.889
Sæby Museum	1.074.797	8.653	1.066.194	633.329
Aalborg Historiske Museum	5.438.388	427.551	1.684.385	633.329
Nordjyllands Kunstmuseum	5.079.418	222.912	1.684.385	536.626
Vesthimmerlands Museum	1.554.523	127.325	1.427.198	
I alt	241.375.739	13.522.889	158.295.689	59.619.194

Figur 9

ovenfor anførte regnskaberne for 1988. Det maksimale tilskudsgrundlag kan beregnes til 1.684.385 kr, idet 40 pct. heraf svarer til det på finansloven anførte maksimumbeløb, jfr. ovenfor. Det betyder, at de museer, hvis tilskudsgrundlag – fratrukket husleje m.v. – overstiger dette maksimale tilskudgrundlag, kun opføres i kolonne 4 (beregningsgrundlag) med dette maksimale beløb.

Som det fremgår af tabellen, er Teknisk Museum et § 12, stk. 4-museum, dvs. det drives i et samarbejde mellem Helsingør og Ålborg kommune. Denne samarbejdsaftale indebærer, at tilskuddene fra hver af de to kommuner betragtes særskilt, idet andre driftstilskud end tilskud fra de samarbejdende kommuner (amtskommunale, fonde o.s.v.) indgår i beregningen sammen med hjemkommunens tilskud. I eksemplet betyder det, at den del af Teknisk Museums tilskud, der beregnes som «hjemkommunetilskud», rammes af loftet, medens statstilskuddet af Ålborg Kommunes tilskud beregnes særskilt.

Når samtlige museers beregningsgrundlag er fundet, tælles disse tal sammen – i eksemplet til 158.295.689 kr. – som herefter sættes i forhold til bevillingen på finansloven på 59.533.200 kr. Resulatet heraf er en statstilskudsberegningsprocent på 37,6, som herefter anvendes ved beregningen af hvert enkelt museums statstilskud, jfr. kolonne 5.

Det følger heraf, at de museer, som rammer loftet, ikke opnår det maksimale tilskudsbeløb i følge finansloven på 673.754 kr., men «kun» 633.329 kr. (svarende til 37,6 pct. af 1.684.385 kr.). Baggrunden herfor er, at tilskudsprocenten for 1990 beregnes til under 40 pct.

4.11 § 13-tilskudsordningen

I den hidtidige lov var der – ud over den almindelige tilskudsordning – tre forskellige særtilskudsordninger:

1) De «gamle» § 13-museer, som var museer der «af særlige grunde ikke kunne oppebære fornødent statstilskud efter § 12», d.v.s. museer som typisk modtog ingen eller meget små faste tilskud fra anden (lokal) side.

2) § 14-museer, som var museer, der i henhold til en bestemmelse i 1976-museumsloven havde oppebåret et

TIDLIGERE MUSEUMSLOV	NY MUSEUMSLOV
Museer med særlige tilskudsordninger, § 13.	Museer med særlige tilskudsordninger, § 13.
1. Det danske Kunstindustrimuseum 2. Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling 3. De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg 4. Den gamle By i Århus 5. Naturhistorisk Museum i Århus 6. Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum 7. Liselund gamle Slot 8. Tersløsegaard 9. Thorvaldsensamlingen på Nysø 10. Teaterhistorisk museum	1. Det danske Kunstindustrimuseum 2. Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling 3. De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg 4. Den gamle By i Århus 5. Naturhistorisk Museum i Århus 6. Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum 7. Liselund gamle Slot 8. Tersløsegård 9. Thorvaldsensamlingen på Nysø 10. Teaterhistorisk Museum 11. Ny Carlsberg Glyptotek 12. Orlogsmuseet 13. Lousiana 14. Danmarks Tekniske Museum 15. Vikingeskibshallen i Roskilde 16. Sønderjyllands Kunstmuseum 17. Forhistorisk museum i Århus 18. Aarhus Kunstmuseum 19. Nordjyllands Kunstmuseum 20. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg
Museer med supplerende tilskudsordninger, § 14. 1. Orlogsmuseet 2. Lousiana 3. Danmarks Tekniske Museum 4. Vikingeskibshallen i Roskilde 5. Sønderjyllands Kunstmuseum 6. Forhistorisk museum i Århus 7. Aarhus Kunstmuseum 8. Nordjyllands Kunstmuseum	
Ny Carlsberg Glyptotek, § 15.	

Figur 10

særligt tilskud ud over det tilskud, som disse museer modtog i henhold til lovens almindelige tilskudsordning. Den formelle begrundelse var, at disse museers emne eller

virkeområde ikke var lokalt begrænset, men denne argumentation kunne i virkeligheden anvendes på en lang række museer. Hvilke konkrete museer, der var omfattet af denne særlige tilskudsordning, må nok siges at være historisk begrundet. I de fleste tilfælde var der tale om «permanentgørelse» af forskellige særtilskud, som oprindelig var blevet ydet som en midlertidig foranstaltning i forbindelse med nybyggeri.

3) Endelig havde Ny Carlsberg Glyptoteket siden 1954 haft sin egen lovbundne tilskudsbestemmelse (oprindelig en selvstændig lov om dette museum).

I forbindelse med lovrevisionen i 1989 fandt ministeriet det hensigtsmæssigt at søge disse særtilskudsordninger forenklet og begrænset, hvilket skete ved, at alle ovennævnte museers tilskud blev samlet i een lovparagraf, nemlig den «nye» § 13, som herefter omfatter både museer, som kun modtager § 13-tilskud og museer som både modtager tilskud i henhold til § 12 og § 13. Dertil kom, at det statsstøttede Handels- og Søfartsmuseum på Kronborg blev overført fra Industriministeriet til Kulturministeriet, således at i alt 20 museer blev omfattet af den nye tilskudsbestemmelse.

Det fremgår af figur 10, under hvilken bestemmelse i den tidligere lov, de nuværende § 13-museer oppebar tilskud.

Der er tale om store variationer i § 13-tilskuddenes størrelse, fra 3.000 kr. til Museet Tersløsegaard op til omkring 7,2 mill.kr. til Glyptoteket.

4.12 Ophørsbestemmelser

Siden den første tilskudslov på museumsområdet blev gennemført i 1958, har samtlige museumslove omfattet en bestemmelse om, hvad der skulle ske, hvis et statsstøttet museum af den ene eller andet grund må ophøre med sin virksomhed. Der skal dog gøres opmærksom på, at der hidtil ikke har været brug for bestemmelsen i praksis. Der skelnes i loven mellem ophør af selvejende eller foreningsejede museer og ophør af amtskommunale/kommunale museer: Hvis et selvejende eller foreningsejet museum må

ophøre, skal man først og fremmest følge de bestemmelser, der er fastsat herom i museets vedtægter. Hvis der ikke er fastsat anden procedure, overgår museets ejendele – d.v.s. såvel museumsgenstande som anden ejendom – til den lokale kommune eller amtskommune, hvis disse myndigheder vil overtage museets drift. Baggrunden herfor er naturligvis, at det er mest nærliggende, at det bliver museets hidtidige hovedtilskudsgiver, der overtager museet. Hvis disse myndigheder *ikke* vil overtage museet, bestemmer kulturministeren, hvorledes man skal forholde sig med museets ejendele. Det mest sandsynlige vil vel være, at man overdrager museumsgenstandene m.v. til et andet statsligt eller statsstøttet museum, men dette fremgår hverken af selve lovteksten eller af bemærkningerne. Ministeren er således helt frit stillet i denne situation.

Hvis et amtskommunalt eller kommunalt museum må ophøre, skal man ligeledes først og fremmest følge bestemmelserne herom i det pågældende museums vedtægter. Ellers afgør kulturministeren – efter forhandling med de kommunale myndigheder – hvorledes der skal forholdes med museets samlinger.

Endelig fremgår det af lovens § 16, stk. 3, at bestemmelserne om ophør tilsvarende finder anvendelse, såfremt et godkendt museum ikke længere opfylder betingelserne for at bevare statstilskud.

Formålet med denne relativt strenge bestemmelse er ligesom i øvrigt med ophørsbestemmelserne i det hele taget – at sikre, at samlinger der er opbygget og drevet ved hjælp af offentlig støtte, varigt kommer det danske samfund til gode. Det er således ikke muligt for en museumsbestyrelse gennem en undladelse af at opfylde de betingelser, der er fastsat for at bevare det statslige driftstilskud – eller gennem en direkte frasigelse af statsanerkendelsen – at opnå fri dispositionsret over samlingen. De museumssamlinger, der er blevet etableret og bevaret ved hjælp af betydelige økonomiske bidrag fra det danske samfund, skal således fortsat være sikret som dette samfunds fælles ejendom.

Denne bestemmelse har heller ikke været anvendt endnu. Det fremgår af bemærkningerne, at bestemmelsen først kan bringes i anvendelse efter ministerens beslut-

ning, idet der bør åbnes mulighed for forhandlinger med museumsbestyrelser om atter at opfylde tilskudsbestemmelserne. I praksis vil der på denne baggrund blive tale om en forhandlingsrunde, hvor både ministerium og museumsnævn vil forsøge at få museet til at opfylde bestemmelserne i lovens § 11 fremfor at «nedlægge» det pågældende museum ved at bringe ophørsbestemmelsen i anvendelse.

KAP. 5

MUSEUMSLOVEN
MUSEUMSRÅD

5.1 Indledning

Bestemmelserne om museumsrådenes sammensætning og opgaver m.v. er samlet i museumslovens kapitel 4, §§ 17-21.

I hvert amt er der oprettet et museumsråd. Rådenes medlemmer er følgende:

1) samtlige statslige og statsstøttede museer i amtskommunen udpeger hver 2 medlemmer,
2) amtsrådet udpeger 2 medlemmer,
3) kommuneforeningen henholdsvis kommunalbestyrelserne i amtskommunen udpeger 2 medlemmer.

De myndigheder, der er nævnt under 2) og 3) kan dog beslutte, at de ikke ønsker at være repræsenteret i museumsrådet, ligesom ministeren kan fravige bestemmelserne om rådets sammensætning, hvis de, der skal udpege medlemmerne af rådet, er enige derom. For København og Frederiksberg kommuner nedsættes rådet af kulturministeren, jfr. lovens § 19.

Medlemmerne udpeges for 4 år ad gangen. De statsstøttede museers to repræsentanter i rådet bør i henhold til bemærkningerne normalt repræsentere henholdsvis styrelsen og den daglige ledelse.

Museumslovens § 17 er et eksempel på, at museumsloven ikke kun gælder for de statslige og statsstøttede museer under kulturministeriet, idet formuleringen «samtlige statslige og statsstøttede museer» skal tages bogstaveligt og således også omfatter statslige (og statsstøttede) museer under andre ministerier. Disse museers repræsentanter er således ordinære medlemmer af rådene og dermed såvel valgberettigede som valgbare til museumsnævnet. Bestemmelsen har imidlertid ikke længere nogen stor rækkevidde, idet det nu kun er i Museumsrådet for København og Frederiksberg, der er repræsentanter for statslige museer under andre ministerier.

5.2 Associerede museer

Endelig kan museumsrådene i henhold til museumsloven tiltrædes af indtil 2 repræsentanter for hvert af de museer i amtet, der ikke er repræsenteret efter lovens § 17, stk. 1, d.v.s. som ikke er statslige eller statsstøttede. Kulturministeren fastsætter i henhold til museumsloven nærmere regler for sådanne museers inddragelse i museumsrådenes arbejde. Disse regler vedrørende de såkaldte associerede museer er fastsat i museumsbekendtgørelsens § 17 og vil ikke blive gennemgået her. Der er stort set tale om regler, der har til formål at sikre opfyldelsen af visse minimumskrav af kvalitets- og vedtægtsmæssig art. Reglerne i bekendtgørelsens § 17 minder således på en lang række områder om bestemmelserne i museumslovens § 11 om betingelserne for at museer kan godkendes som statstilskudsberettigede, jfr. ovenfor. Formålet med at inddrage de associerede museer i det regionale samarbejde med de øvrige museer i amtet er bl.a. at sørge for, at de betydningsfulde samlinger til belysning af den danske kulturarv, der findes på disse ikke-statsstøttede museer, sikres.

Repræsentanterne for de associerede museer kan – i modsætning til museumsrådenes medlemmer – ikke deltage i valget af medlemmer til Statens Museumsnævn, ligesom de heller ikke er valgbare til nævnet.

De associerede museers stemmeret i andre sager er ikke reguleret i museumsloven. Det er på denne baggrund op til de enkelte råd selv at fastlægge regler herom i en forretningsorden eller lignende.

5.3 Museumsrådenes opgaver

Museumsrådene har til opgave at samordne og fremme museumsarbejdet i amtet og varetager tillige samarbejdet med Statens Museumsnævn om fælles museumsanliggender.

Museumsrådene har højst forskellige arbejdsvilkår og -muligheder. Dette skyldes dels det meget forskellige antal museer inden for de enkelte amter – herunder antallet af

associerede museer – dels rådenes uensartede økonomi. Museumsrådene har en lang række vigtige opgaver som fordelings- og forhandlingsorgan, ikke mindst i relation til museumsplanlægningen, jfr. nedenfor. For at sikre, at de enkelte råd kan fungere trods de ovennævnte forskelle, yder staten et tilskud til hvert enkelt råds drift. Dette statstilskud – for 1990 ca. 90.000 kr. – er ens for alle museumsråd uanset antal medlemmer.

Blandt de fællesopgaver, som museumsrådene har taget op, skal der især peges på etableringen af regionale konserveringsordninger på det kulturhistoriske område i en række amter. I forbindelse med nye museumsinitiativer har rådene desuden haft en væsentlig rådgivningsfunktion i forhold til såvel de lokale myndigheder som Statens Museumsnævn.

5.4 Museumsplanlægning

Museumsrådenes vigtige rolle som samarbejdsorganer vedrører især museumsplanlægningen. De enkelte museumsråd modtager arbejdsplanerne fra museerne i amtet og udarbejder på grundlag heraf en samlet regional arbejdsplan. Museumsrådets egen arbejdsplan skal omfatte forslag til opgavefordeling mellem de museer, som forpligter sig til – inden for det pågældende amt – at varetage en nærmere angivet del af de arkæologiske undersøgelsesopgaver, jfr. museumslovens kapitel 6.

Arbejdsplanen udarbejdes hvert 4. år og indsendes til Statens Museumsnævn. Museumsrådene er desuden forpligtede til årligt at indsende budget, regnskab og beretning til nævnet.

Den samlede arbejdsplan, som museumsrådet skal udarbejde i henhold til lovens § 18, stk. 2, omfatter alene de regionalt bestemte dele af de enkelte museers arbejdsplaner. Koordineringen af specialmuseernes og andre landsdækkende museers arbejdsplaner samt evt. ikkeregionalt bestemte dele af de enkelte museers planer forestås af Statens Museumsnævn.

Museumsrådet for København og Frederiksberg er ikke tillagt koordineringsopgaver i forbindelse med museums-

planlægningen, men modtager alene de enkelte museers arbejdsplaner til orientering og med henblik på gensidig information.

Museumsrådenes arbejdsplaner skal udarbejdes i henhold til retningslinier fastsat af Statens Museumsnævn. Disse retningslinier fremgår af «Håndbog i museumsplanlægning», som nu indgår som en del af den tidligere nævnte «Håndbog i museumsadministration»[1].

Man kan undre sig over, at det hverken i selve lovteksten eller bemærkningerne til loven nærmere præciseres hvad der skal forstås ved begrebet «arbejdsplan» ligesom det heller ikke fremgår, hvad der skal forstås ved museumsrådenes «samordning». Den ovennævnte «Håndbog i museumsplanlægning» indeholder retningsliner for såvel udarbejdelse af en såkaldt «Beskrivelse» – en slags status som udgangspunkt for arbejdsplanlægningen – som for udarbejdelse af selve arbejdsplanen, samt for en såkaldt «Langtidsplan» (svarende til de kommunale myndigheders perspektivplaner, som dækker de 8 år, der følger efter den 4-årige arbejdsplanperiode). Men det understreges i vejledningen, at kun selve arbejdsplanen er et lovkrav.

Museumslovens kapitel 4 indeholder dog en bemyndigelse til kulturministeren, hvorefter ministeren kan fastsætte nærmere regler for museumsrådenes virksomhed (§ 21). Det fremgår af bemærkningerne til denne bestemmelse, at der med hjemmel heri bl.a. kan gives en præcisering af omfanget af rådenes arbejdsplaner gennem fastsættelse af «minimumskrav til den samordning, museumsrådene skal forestå».

KAP. 6

MUSEUMSLOVEN STATENS MUSEUMSNÆVN

Museumslovens kapitel 5 indeholder bestemmelser om Statens Museumsnævns opgaver og sammensætning m.v. I forbindelse med museumslovens revision i 1989 blev især nævnets opgaver ændret radikalt, men også nævnets sammensætning blev ændret, idet antallet af medlemmer blev skåret ned fra 15 til 12.

6.1 Nævnets opgaver

Ifølge museumslovens § 22 har nævnet nu til opgave

1) at virke som samarbejdsorgan på landsplan,
2) at rådgive kulturministeren og andre offentlige myndigheder i museumsanliggender, herunder rådgive ministeren om godkendelse af museer som tilskudsberettigede,
3) at indberette til kulturministeren, såfremt nævnet bliver bekendt med, at et museum ikke opfylder betingelserne for at bevare statstilskud efter § 11,
4) at beregne statens tilskud til museer, der er omfattet af lovens § 12, på grundlag af senest reviderede regnskaber,
5) at fordele tilskud efter § 34,
6) at yde museumsteknisk og anden faglig rådgivning, og
7) at formidle og koordinere internationalt samarbejde.

Indtil den nye museumslovs ikrafttræden havde nævnet desuden til opgave at godkende budgetter og regnskaber for § 12-museerne, at rådgive ministeren om godkendelse af budgetter for de museer, der modtog særligt statstilskud og at godkende museumsrådenes arbejdsplaner. Disse opgaver er nu enten ophørte eller decentraliserede til kommuner og amtskommuner.

Arbejdssopgaven «at virke som samarbejdsorgan på landsplan» er nok den bestemmelse, som nævnet selv lægger mest vægt på i sin virksomhed. Det fremgår ikke nærmere af bemærkningerne, hvad der mere konkret skal forstås ved opgaven, bortset fra en oplysning om, at be-

stemmelsen bl.a. dækker medvirken til gennemførelse af deponeringer mellem de af loven omfattede museer.

Også i henhold til den tidligere museumslov skulle nævnet rådgive kulturministeren i museumsanliggender, hvad der vel må siges at være naturligt for et fagligt organ af nævnets karakter. Som ny opgave skal nævnet desuden rådgive «andre offentlige myndigheder». Denne opgave er i praksis ikke ny, fordi nævnet altid har rådgivet bl.a. museernes lokale tilskudsgivere og offentlige myndigheder, hvis arbejdsopgaver grænser op til museernes. Det nye består kun i, at opgaven nu nævnes i selve lovteksten, hvad der nok først og fremmest skal ses i sammenhæng med, at en del af de opgaver, som nævnet tidligere varetog, nu administreres af amtskommuner og kommuner, eksempelvis godkendelse af museernes vedtægter, jfr. lovens § 11, stk. 1, nr. 3

6.2 Tilsynsvirksomheden

Der var tidligere et generelt statsligt tilsyn med de statsstøttede museer, idet nævnet skulle påse, at lovens betingelser for at bevare statstilskud var opfyldte. Det vil sige, at nævnet havde en udfarende kraft, og besøg af nævnets konsulenter på de enkelte museer benævntes da også «tilsynsbesøg», selvom der reelt mere var tale om en rådgivningsvirksomhed end en egentlig statslig kontrolvirksomhed.

Dette generelle tilsyn er imidlertid nu erstattet af en forpligtelse for nævnet til – lidt populært sagt «at sladre til kulturministeren, hvis man tilfældigt hører et eller andet». Nævnets tidligere funktion som «problemløser» som museernes fælles samarbejdsorgan – i kraft af forhandlinger med museer, tilskudsgivere og lignende – inden inddragelse af Kulturministeriet er for fremtiden kun mulig i det omfang ministeriet vil lade nævnet fortsætte denne funktion.

Kontrollen med, at det udbetalte statstilskud anvendes til museets drift, forudsættes ifølge bemærkningerne til loven gennemført af de lokale tilskudsgivere i forbindelse med disse myndigheders gennemgang af museernes regnskaber og beretninger.

6.3 ...at fordele tilskud efter § 34

Det vil sige fordeling af museumslovens såkaldte rådighedssum. Indtil en lovændring i 1985 var det i øvrigt således, at rådighedssummen blev fordelt af kulturministeren efter indstilling fra Statens Museumsnævn. Vedrørende rådighedssummens fordeling henvises til kommentarerne i kap. 8.1.

6.4 Museumsteknisk og anden faglig rådgivning

I henhold til museumslovens § 9 har både Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst til opgave at yde museumsfaglig bistand til de øvrige museer. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at den rådgivning, som de to centralmuseer er pålagt, ofte finder sted som supplement til den rådgivning, der udøves af museumsnævnet. Baggrunden for bestemmelsen skal nok findes i, at der i en lang periode var en række statsanerkendte museer, som var bestyrelsesdrevne, d.v.s. uden faglig ekspertise, og der derfor var behov for et sted, hvor disse museer kunne få den nødvendige bistand.

I de senere år – hvor der efterhånden er kommet fagligt uddannede ledere på de fleste museer – er behovet for en egentlig museumsfaglig og -teknisk rådgivning nok dalet noget. Til gengæld har karakteren af nævnets rådgivning skiftet – i overensstemmelse med de nye behov – og vedrører nu især administrative, økonomiske og juridiske forhold.

Da ikke alle faglige discipliner og specialer kan varetages af museumskonsulenterne i nævnets sekretariat, har nævnet tilknyttet en række eksterne konsulenter, som efter nærmere aftale rådgiver museerne vedrørende EDB, sikring, konserveringsmæssige, bygningstekniske og klimamæssige forhold. De eksterne konsulenters virksomhed er nærmere beskrevet i «Håndbog i museumsadministration»[1].

Endelig skal det bemærkes, at nævnets muligheder for

at rådgive museerne er blevet indskrænket i forbindelse med revisionen af museumsloven i 1989, idet sekretariatet blev beskåret. Reduktionen af personalet fandt sted bl.a. under henvisning til, at der forudsattes en «begrænsning i de opgaver af mere servicepræget karakter, som museumsnævnet hidtil har påtaget sig overfor museerne».

6.5 Internationalt samarbejde

Som en ny opgave blev nævnet ved revisionen af museumsloven pålagt at formidle og koordinere internationalt samarbejde. Nævnet var i forvejen i et vist omfang involveret i internationalt – især nordisk-musealt samarbejde, så der var nok ikke så meget nyt i opgaven. Det skal for god ordens skyld understreges, at der ikke i forbindelse med lovrevisionen blev tilført nævnet yderligere ressourcer som følge af den nye opgave. Tværtimod, jfr. ovenfor.

6.6 Museumsnævnets sammensætning

Ifølge museumslovens § 23 består nævnet af 12 medlemmer, der udpeges således:

1) Nationalmuseet udpeger 2 medlemmer,
2) Statens Museum for Kunst udpeger 1 medlem,
3) de naturvidenskabelige centralmuseer (d.v.s. Zoologisk Museum, Geologisk Museum og Botanisk Museum) udpeger 1 medlem,
4) museumsrådene vælger af og blandt medlemmerne jfr. lovens § 17, stk. 1 og 4 – 8 medlemmer, hvoraf 5 er repræsentanter for de kulturhistoriske museer, 2 repræsentanter for kunstmuseerne og 1 repræsentant for de naturvidenskabelige museer.

Som nævnt indledningsvis blev nævnets sammensætning ændret i forbindelse med lovrevisionen, idet antallet af nævnsmedlemmer blev reduceret fra 15 til 12. Kommu-

nernes Landsforening og Amtsrådsforeningen i Danmark ønskede ikke længere at være repræsenteret i nævnet, ligesom også kulturministeriets repræsentation ophørte. Repræsentanten for Kulturministeriet havde til formål at repræsentere brugerne af museerne. Fra og med 1990 er Statens Museumsnævn således udelukkende et fagligt organ og ikke længere et bredt sammensat organ med repræsentanter for de forskellige museumskategorier m.v. og museernes primære tilskudsgivere samt en museumsbrugerrepræsentant.

Medlemmerne udpeges/vælges for 4 år ad gangen. Reglerne for hvorledes repræsentanterne fra museumsrådene vælges er relativt komplicerede og vil ikke blive gennemgået her. Valgreglerne er fastsat i museumsbekendtgørelsens § 17, hvortil der henvises. Det fremgår af museumslovens § 22, stk. 3, at nævnet selv vælger en formand og en næstformand. Hvis man sammenligner med tilsvarende faglige råd og nævn – eksempelvis Statens Musikråd og Teaterrådet – er det normalt ministeren, der udpeger sådanne råds- eller nævnsformænd.

I henhold til museumslovens § 24 har ministeren mulighed for at fastsætte nærmere regler for nævnets virksomhed. Denne bemyndigelse er endnu ikke udnyttet. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at ministeren med hjemmel i denne bestemmelse kan fastsætte nærmere regler om, hvorledes bevillingerne til de museer, der er omfattet af lovens § 12, skal fordeles.

6.7 Statens Museumsnævns sekretariat

Endelig fremgår det af museumslovens § 25, at museumsnævnets daglige arbejde varetages af et sekretariat.

Sekretariatet er beliggende i København (Nyhavn 31 E, 5. sal, 1051 København K, tlf. 33 14 01 21) og består i dag af 3 museumskonsulenter, 1 1/2 kontorfunktionær og 1 fuldmægtig, der koordinerer de administrative funktioner. Sekretariatet ledes af nævnets formand.

Arbejdsfordelingen mellem sekretariatets medarbejde-

re fremgår af en rundskrivelse af 28. december 1989 til samtlige museer, museumsråd m.v. Rundskrivelsen er optrykt i «Håndbog i museumsadministration»[2].

KAP. 7

MUSEUMSLOVEN ARKÆOLOGISKE OPGAVER

7.1 Indledning

Museernes opgaver fremgår som nævnt af museumslovens § 2, som imidlertid er holdt i meget brede vendinger. En del af de kulturhistoriske museer beskæftiger sig med arkæologi og museumslovens kapitel 6 indeholder en række særlige regler for disse museers virksomhed, nemlig den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed. Kapitel 6 indeholder imidlertid også regler, som ikke kun er relevante for de arkæologisk arbejdende museer, nemlig regler om danefæ og om historiske skibsvrag m.v. Flere af bestemmelserne i kapitel 6 retter sig således i lige så høj grad mod borgere i almindelighed som mod museerne – ikke mindst bestemmelserne om danefæ.

Kun de arkæologiske museumsopgaver har et særligt kapitel i museumsloven. De øvrige opgaver er – bortset fra en ganske kort bestemmelse i relation til det etnologiske arbejde, d.v.s. vedrørende nyere tids kulturhistorie – ikke nærmere omtalt i loven.

Baggrunden for arkæologiens særstilling er først og fremmest, at en stor del af kapitel 6 – nemlig museumslovens § 26 – oprindelig var en del af naturfredningsloven og dermed indgik i en mere fasttømret sammenhæng, idet den første naturfredningslov kom allerede i 1917. Nødudgravningsbestemmelserne – nu § 26 i museumsloven – blev dog først gennemført i forbindelse med revisionen af naturfredningsloven i 1969.

I slutningen af 70'erne og begyndelsen af 80'erne arbejdede det såkaldte Møllmann-udvalg med arbejdsdelingen mellem museerne og fredningsmyndighederne. Udvalgets officielle titel var «Det midlertidige udvalg om samarbejdet mellem fredningsmyndighederne og museerne m.fl. om arbejdsopgaverne i medfør af lovgivningen om bygningsfredning, fortidsminder m.v.» Udvalget afgav betænkning i 1982 [1] og foreslog en ændret ansvarsfordeling på en række områder. Hovedprincippet bag den foreslåede kompetencefordeling var, at al egentlig arkæologisk undersøgelsesvirksomhed er et museumsanliggende, medens fortidsmindernes varige fysiske beskyttelse er fredningsmyndighedernes sag[2].

Forslagene i Møllmann-udvalgets betænkning nødven-

diggjorde ændringer i såvel naturfredningsloven som museumsloven, hvad der var en del af baggrunden for lovrevisionen i 1984. Museumslovens § 26 og § 28 er en del af denne ressortomlægning.

7.2 Den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed i henhold til museumslovens § 26

Museumslovens § 26 afløste naturfredningslovens § 49 og omhandler problemerne omkring de fortidsminder, som fremkommer, uden at man har haft mulighed for at erkende dem på forhånd, idet de først opdages under jordarbejde. Bestemmelsen finder således først og fremmest anvendelse på hidtil dækkede, skjulte fortidsminder, men omfatter i henhold til praksis også tilfælde, hvor et tidligere erkendt ikke-fredet fortidsminde med sikkerhed vides indenfor en kortere tid at blive berørt af jordarbejder[5]. Andre jordfaste fortidsminder er almindeligvis varigt beskyttet efter naturfredningslovens § 48 (se kap. 11.4).

§ 26 giver kun en begrænset og speciel form for beskyttelse, som hænger sammen med de forhold, hvorunder fortidsmindet fremdrages, nemlig i forbindelse med jordarbejder.

De tre væsentligste led i retsvirkningerne af beskyttelsen i henhold til museumslovens § 26 er

- at arbejdet skal standses i det omfang, det berører fortidsmindet,
- at fundet straks skal anmeldes til rigsantikvaren,
- at der herefter sker en frigivelse, en undersøgelse eller en erhvervelse efter rigsantikvarens konkrete afvejelse.

Rigsantikvaren er således en central person i forbindelse med museumslovens kapitel 6[4]. Rigsantikvarembedet er ifølge bemærkningerne til loven «centralorgan for kulturmuseale og antikvariske aktiviteter». Derudover er rigsantikvaren født formand for Nationalmuseets direktion,

formand for Fortidsminderådet (som omtales nedenfor), født formand for Det Arkæologiske Nævn (jfr. museumslovens § 31, som ligeledes omtales nedenfor) og leder af Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat, der administrerer opgaverne efter museumslovens kapitel 6, jfr. lovens § 33.

Det fremgår af museumslovens § 26, at hvis der under jordarbejder findes grave, gravpladser, bopladser, ruiner eller andre jordfaste fortidsminder, skal arbejdet standses i det omfang, det berører fortidsmindet. Der redegøres ikke i selve loven for, hvad der nærmere skal forstås ved «jordarbejder». Af bemærkningerne kan man læse, at der typisk er tale om pløjning, entreprenørarbejder i forbindelse med grundudgravninger til bygninger eller ved vejarbejder, rørlægninger m.v.

Hvis man under et jordarbejde støder på et sådant fortidsminde, skal fundet straks anmeldes til rigsantikvaren (Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat) eller til et statsanerkendt museum. Museerne er forpligtede til at viderebringe anmeldelsen til rigsantikvaren.

Der er i princippet ikke noget alderskriterium vedrørende de fortidsminder, der er omfattet af museumslovens § 26, men det fremgår af bemærkningerne, at rigsantikvaren normalt vil holde sig over en grænse på 100 år.

Efter at have modtaget anmeldelse om fundet tager rigsantikvaren stilling til

- om arbejdet kan fortsætte, eller
- om det skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse, eller
- om fortidsmindet skal bevares på stedet for eftertiden, evt. ved at fortidsmindet og det omkringliggende areal erhverves af staten.

Det er således rigsantikvarens konkrete afvejelser, der er afgørende for hvad der skal ske. Hvis han ikke finder fundet så betydningsfuldt, at det kan motivere en standsning af arbejdet med henblik på en undersøgelse eller bevaring, meddeles dette omgående til den, der udfører arbejdet. Jordarbejdet kan herefter genoptages uden anden hensyntagen til fundet end hvad der måtte være aftalt.

Hvis rigsantikvaren derimod finder, at fundet har en så stor betydning, at en undersøgelse bør foretages eller bevaringsbestræbelser indledes, må arbejdet ikke fortsættes, før tilladelse foreligger fra rigsantikvaren. Normalt vil det være tilstrækkeligt at gennemføre en undersøgelse af de fortidsminder, der fremkommer ved jordarbejder. Kun hvor det drejer sig om ruiner eller rester af mere betydningsfulde anlæg, vil det komme på tale at søge fortidsmindet bevaret for bestandig. 1 år efter anmeldelsen kan arbejdet genoptages, hvis ikke rigsantikvaren har afgivet indstilling til kulturministeren om erhvervelse af fortidsmindet.

Det fremgår af museumsloven, at en eventuel arkæologisk undersøgelse bekostes af de bevillinger, som rigsantikvaren har til rådighed til dette formål[5]. Hvis der er tale om, at arbejdet udføres for en offentlig myndighed, afholdes udgifterne dog af denne myndighed. De to typer af undersøgelser benævnes populært som henholdsvis P-sager og O-sager.

Ved «offentlig myndighed» forstås ifølge bemærkningerne statslige og (amts-)kommunale myndigheder, koncessionerede selskaber, menighedsråd m.v., men også de regionale naturgasselskaber og statslige aktieselskaber såsom Storebæltsforbindelsen A/S og DONG A/S betragtes som offentlige myndigheder i museumslovens forstand, selvom disse selskaber er organiseret på et privatretligt grundlag. Det samme gælder foretagender, som arbejder under koncessionslignende vilkår, hvortil bl.a. hører de fleste fjernvarme- og vandværker. Derimod omfattes eksempelvis almennyttige og sociale boligselskaber og saneringsselskaber ikke, selvom disses anlægsarbejder ofte overvejende finansieres ved offentlige tilskud[6].

Ofte aftales det, at den der udfører anlægsarbejdet, stiller ekstra midler til rådighed med henblik på at få undersøgelsen fremskyndet, således at arbejdet kan komme i gang igen hurtigt[7].

Selvom det fremgår direkte af loven, at undersøgelsen bekostes af rigsantikvaren, bidrager de deltagende lokalmuseer ofte med en del af finansieringen af udgifterne i forbindelse med undersøgelserne. Baggrunden herfor er rigsantikvarens forsøg på – under henvisning til den på

finansloven fastsatte bevillings størrelse – at «strække midlerne»[8]. Det ville derfor nok være mere korrekt, hvis formuleringen i loven havde været, at rigsantikvaren «yder tilskud til undersøgelsen»[9]. Der er på finansloven afsat omkring 3,3 mill. kr. til § 26-undersøgelser, hvoraf 1 mill. kr. anvendes til konservering af genstande fremkommet ved sådanne undersøgelser.

Rigsantikvaren erstatter private grundejeres tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige drift, medens en undersøgelse foretages inden for den ovennævnte 1 års frist, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse af fortidsmindet er afgjort. Hvis der ikke kan opnås enighed om erstatningens størrelse, fastsættes denne af en taksationskommission.

Erstatningen tager væsentligst sigte på den situation, hvor en landbruger afskæres fra fortsat dyrkning eller lignende i en periode, men omfatter ikke f.eks. formodede tab ved ny udnyttelse – udstykning til sommerhusgrunde eller lignende! – tabt arbejdsfortjeneste til dem, der måtte miste arbejde ved jordarbejdets standsning, rentetab m.v. som følge af indgrebet i henhold til § 26. Erstatningspligten i forbindelse med planlagt råstofindvinding må for nærværende nok betegnes som uafklaret. I praksis har erstatningsbestemmelsen på denne baggrund kun begrænset rækkevidde[10].

Hvis rigsantikvaren beslutter, at det pågældende fortidsminde bør bevares på stedet, indstiller han – med mindre der kan opnås en ordning herom med ejeren af grunden – til kulturministeren, at fortidsmindet erhverves. Erhvervelsen kan om nødvendigt finde sted ved ekspropriation efter reglerne i lov om ekspropriation vedrørende fast ejendom. Efter at fortidsmindet er erhvervet, vil kulturministeren søge den pågældende ejendom overført til miljøministeriet (Skov- og naturstyrelsen), som herefter er ansvarlig for administration, tilsyn og pleje, jfr. kap. 11.4.

Endelig indeholder museumsloven en såkaldt adgangsbestemmelse, hvorefter rigsantikvaren eller den som han bemyndiger dertil, uden retskendelse har adgang til steder, hvor der foretages jordarbejder og hvor der kan formodes under arbejdet at fremkomme fund, som er

omfattet af § 26. Om nødvendigt er politiet forpligtet til at yde bistand i forbindelse med adgangen. Heldigvis er dette normalt ikke nødvendigt.

7.3 Danefæ

Danefæ-bestemmelserne blev indsat i museumsloven i 1984. Før dette tidspunkt fremgik reglerne af Danske Lov 5-9-3, regler fra 1737 og 1757 samt af Nationalmuseets administrative praksis. Ved revisionen af museumsloven i 1984 fandt ministeriet det «hensigtsmæssigt at formulere disse regler i en nutidig og for almenheden forståelig form», idet det dog samtidig blev understreget, at der ikke i forbindelse med nyformuleringerne tilsigtedes nogen ændring af den retstilstand, der eksisterede på basis af de gamle regler.

Danefæ-bestemmelserne fremgår af museumslovens § 27. Ifølge denne paragraf er «genstande fra fortiden», der findes i Danmark og hvortil ingen kan godtgøre sin ret som ejer, Danefæ, såfremt de er forarbejdet af værdifuldt materiale eller har særlig kulturhistorisk værdi.

Det er således – i lighed med de ovennævnte gamle regler – ikke særlig klart, hvad der skal forstås ved Danefæbegrebet. Danefæ betyder dødt, d.v.s. herreløst, gods, som ingen kender sig ved. Det forudsætter i sig selv en vis tidsdistance. Genstandenes ælde indgår i karakteristikken af danefæ, jfr. lovtekstens formulering om genstande fra «fortiden». I praksis er et møntfund, der højest kan have ligget 75 år i jorden, blevet erklæret for danefæ, medens der er dom for, at et andet fund, som var mindre end 36 år gammelt, skulle anses for hittegods og ikke for danefæ. Tidsgrænsen ligger altså et sted her imellem.

Fundomstændighederne er ikke afgørende, selvom det synes forudsat, at genstandene er nedgravet eller i hvert fald gemt.

Hvilke genstande, der er danefæ, kan der heller ikke siges noget præcist om. Ud fra de materialer, som genstandene er forarbejdet af, kan man dog udlede nogle vejledende retningslinier:

1) Fund af guld, sølv, forarbejdet rav, elfenben eller ædle stene samt mønter af enhver art er ubetinget danefæ.
2) Genstande af andre metaller (eks. kobber, tin, bronze og jern) samt glas vil i almindelighed være danefæ, hvis deres ælde, sjældenhed eller bevaringstilstand i øvrigt taler herfor.
3) Genstande af organisk materiale som ben, tak, træ eller skind, eller af uorganisk materiale som flint og andre stenarter vil i almindelighed ikke være danefæ. Men genstande af de nævnte materialer kan dog være danefæ, nemlig hvis der er tale om f.eks. ornamenterede genstande af ben eller tak. Det samme kan gælde genstande af flint, sten eller ler, hvis deres antal, form, størrelse eller dekoration placerer dem blandt det helt usædvanlige.

Den, der finder danefæ eller som får danefæ i sin besiddelse, skal straks aflevere det til rigsantikvaren, idet danefæ tilhører staten. Til gengæld udbetaler rigsantikvaren en godtgørelse til finderen. Godtgørelsen fastsættes under hensyntagen til det fundnes materialeværdi og sjældenhed, samt den omhu, hvormed finderen har sikret fundet.

Godtgørelsen fastsættes således *ikke* på grundlag af genstandenes markedsværdi. Dette er for nylig (januar 1991) blevet fastslået i en højesteretsdom. Et møntfund, som vurderedes til en markedsværdi på omkring 1,2 mill. kr., udløste således kun en danefæ-godtgørelse på ca. 20.000 kr., nemlig en findeløn på 15.000 kr. og mønternes materialeværdi på ca. 5.000 kr.[11] Det kan i øvrigt oplyses, at danefæ-godtgørelse i henhold til praksis er skattefri.

Det er som nævnt finderen, der har krav på godtgørelsen. Dette fremgår direkte af lovteksten og skal tages bogstaveligt. Finderen er således den person, som samler genstanden op fra det sted, hvor den har været gravet ned eller gemt. Bestemmelsen har givet anledning til kritik, f.eks. når fundet er gjort på en anden mands ejendom, uden at finderen har fået tilladelse til at færdes der, eller når et funds værdi ikke erkendes af finderen selv, men af en anden som henleder Nationalmuseets opmærksom-

hed herpå. I sådanne tilfælde kan rigsantikvaren medvirke til en deling af godtgørelsen, men kun hvis finderen er indforstået hermed.

Danefægodtgørelse udbetales ikke i forbindelse med de fund, der fremkommer ved en offentlig institutions eller offentligt støttede arkæologiske undersøgelser. Derimod kan rigsantikvaren i særlige tilfælde udbetale godtgørelse til ejeren eller brugeren af det areal, hvor undersøgelsen finder sted. De særlige omstændigheder foreligger, hvis ejeren eller brugeren igennem undersøgelsen er blevet unddraget en rimelig mulighed for selv at finde den pågældende danefæ-genstand. Ifølge bemærkningerne til bestemmelsen må det i så fald kræves, at genstanden findes på et areal, der udnyttes af ejer eller bruger, at genstandene ikke har ligget for dybt i forhold til almindelig udnyttelse, og at ejer eller bruger selv færdes på det pågældende areal.

Danefæ indgår i Nationalmuseets samlinger, men kan deponeres i andre statslige eller statsstøttede museer.

Såfremt der ikke kan opnås enighed mellem Nationalmuseet og et museum om deponering af et Danefæ-fund, afgøres spørgsmålet af Det arkæologiske Nævn (se nedenfor).

7.4 Historiske skibsvrag

Historiske skibsvrag er beskyttet i henhold til museumslovens § 28, som blev indsat i loven i 1984 i forbindelse med de tidligere nævnte ressortomlægninger mellem Kulturministeriet og Miljøministeriet på baggrund af Møllmannbetænkningen. § 28 erstattede sammen med naturfredningslovens § 49 en særlig lov fra 1963 om beskyttelse af historiske skibsvrag m.v.

Arkæologisk undersøgelse af historiske skibsvrag og faste fortidsminder på havbunden henhører under rigsantikvaren, medens den varige beskyttelse af sådanne fund m.v. hører under Skov- og naturstyrelsen, ligesom tilfældet er med de fredede fortidsminder på landjorden, jfr. kap. 11.4.

Da bestemmelserne i § 28 kun skønnes af mindre inter-

esse i denne sammenhæng, vil de ikke blive gennemgået yderligere. Særligt interesserede henvises til bemærkningerne til 1984-lovforslaget[12].

7.5 Det arkæologiske Nævns opgaver

Rigsantikvaren støttes i sin udøvelse af de arbejdsopgaver, der er tillagt ham i museumslovens kapitel 6, af Det arkæologiske Nævn (populært forkortet DAN). Nævnet har en central funktion i forbindelse med fastsættelse af de generelle principper for gennemførelse af undersøgelser – herunder fastlæggelse af de betingelser, som museerne må opfylde for at kunne påtage sig arkæologiske undersøgelsesopgaver indenfor rammerne af museumsloven – samt ved prioriteringen af de statslige midler til arkæologiske undersøgelsesopgaver. DAN er på de fleste områder formelt kun rådgivende overfor rigsantikvaren, men normalt følger rigsantikvaren DANs indstillinger; på enkelte områder har DAN dog besluttende kompetence, jf. museumslovens § 30, stk. 2, nr. 4 og 5 (se nedenfor).

Ifølge museumslovens § 30, stk. 1 har Det arkæologiske Nævn følgende opgaver

1) at samordne det arkæologiske undersøgelsesarbejde i Danmark,
2) at udarbejde vejledende retningslinier for indsamling og undersøgelse af arkæologisk materiale samt fordeling af disse arbejdsopgaver.

Formålet med den overordnede samordning af det arkæologiske undersøgelsesarbejde i Danmark er at sikre dels en fagligt tilfredsstillende kvalitet og prioritering af undersøgelsesopgaverne, dels den bedst mulige udnyttelse af de begrænsede ressourcer, der er til rådighed.

De vejledende retningslinier, som nævnet har udarbejdet i medfør af § 30, stk. 1, nr. 2 er samlet i en publikation med titlen «Vejledning vedr. undersøgelser i henhold til museumslovens § 26 og beslægtede sager». Endvidere

udgiver Det Arkæologiske Nævn «Arkæologisk felthåndbog», som revideres to gange årligt[13].

Medens bestemmelserne i § 30, stk. 1 vedrører det arkæologiske arbejde generelt, retter stk. 2 sig imod den særlige arkæologiske undersøgelsesvirksomhed, der er omfattet af lovens § 26, d.v.s. om akutte undersøgelser – ofte af meget hastende karakter – af de jordfaste fortidsminder, der fremkommer ved jordarbejder.

Ifølge § 30, stk. 2 har DAN følgende opgaver i forbindelse med administrationen af bestemmelserne i § 26:

1) at prioritere undersøgelsesopgaverne,
2) at rådgive rigsantikvaren om anvendelse af de midler, der er til rådighed,
3) at rådgive rigsantikvaren om fordeling af undersøgelsesopgaverne mellem de tilskudsberettigede museer og Nationalmuseet,
4) at træffe afgørelse om fordeling af fund og andet dokumentationsmateriale fra disse undersøgelser,
5) at fastsætte de betingelser, de tilskudsberettigede museer skal opfylde for at kunne påtage sig arkæologisk undersøgelsesarbejde.

Der er i bemærkningerne til loven knyttet følgende kommentarer til de ovennævnte punkter:

Ad 1) Prioriteringen finder normalt sted under hensyntagen til den trussel, som jordarbejdet frembyder for fortidsmindet, den bevaringstilstand, hvori fortidsmindet befinder sig og fortidsmindets videnskabelige værdi.

Ad 2) D.v.s. hvorledes det ovennævnte beløb på 3,3 mill. kr. skal anvendes.

Ad 3) Fordelingen af undersøgelsesopgaverne finder sted på grundlag af museernes arbejdsplaner og museumsrådenes samordning heraf, jfr. museumslovens § 11, stk. 1, nr. 9 og § 18, stk. 2. Som kuriosum kan det i øvrigt bemærkes, at der ikke er noget krav i museumsloven om, at disse arbejdsplaner skal indsendes til Det arkæologiske Nævn. De enkelte museers geografiske placering, deres faglige specialisering og deres faktiske muligheder for at gennemføre den foreliggende opgave indgår desuden i nævnets overvejelser. Der erindres i den forbindelse om, at

Nationalmuseet i henhold til museumslovens § 7, stk. 4 umiddelbart er forpligtet til at påtage sig de arkæologiske undersøgelsesopgaver, som ikke af rigsantikvaren overdrages til andre museer.

Ad 4) Fund og andet dokumentationsmateriale vil i almindelighed tilhøre det museum, som har udført den pågældende undersøgelse. Nævnet kan dog efter omstændighederne placere genstandene i andre museer, herunder Nationalmuseet.

Ad 5) Der er her tale om specifikt arkæologiskfaglige betingelser såsom krav til personale (faguddannet arkæolog), udgravnings- og museumsteknik, fysiske rammer m.v., som museerne skal opfylde ud over de almindelige betingelser i museumslovens § 11, stk. 1.

7.6 Det arkæologiske Nævns sammensætning

DAN består af 9 medlemmer. Rigsantikvaren er født formand for nævnet. De øvrige medlemmer udpeges – for 4 år ad gangen – således:

1) De universiteter, der har forhistorisk-arkæologiske og middelalder-arkæologiske fagområder, udpeger 2 medlemmer,
2) Nationalmuseet udpeger 2 medlemmer repræsenterende henholdsvis den forhistorisk-arkæologiske og den middelalder-arkæologiske sagkundskab,
3) Statens Museumsnævn udpeger 3 medlemmer repræsenterende de tilskudsberettigede museer, som varetager et arkæologisk ansvarsområde, og
4) Miljøministeren udpeger 1 medlem.

Nævnets sammensætning skal ses i sammenhæng med de opgaver af museumsfaglig, arkæologisk-videnskabelig og koordinerende karakter, som er opregnet i museumslovens § 30.

Selvom de tre medlemmer, der repræsenterer de tilskudsberettigede museer med arkæologisk ansvarsområ-

de, i henhold til lovteksten kan udpeges direkte af Statens Museumsnævn, har museumsnævnets praksis hidtil været at gennemføre en valghandling blandt de nævnte museer og udpege de tre kandidater, der får flest stemmer.

DANs sekretariatsfunktioner varetages af Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat (populært kaldet RAS). Sekretariatet er beliggende Brolæggerstræde 6 i København; postadresse og telefonnummer er imidlertid de samme som Nationalmuseets, d.v.s. Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K; tlf. 33 13 44 11.

KAP. 8

MUSEUMSLOVEN SÆRLIGE BESTEMMELSER

Museumslovens kapitel 7 har overskriften «Særlige bestemmelser», som dækker over regler vedrørende fordelingen af den såkaldte rådighedssum, ydelse af driftstilskud til en række fællesinstitutioner og den såkaldte «National Indemnity»-ordning samt de nye bestemmelser vedrørende det etnologiske arbejde og om enestående naturvidenskabelige fund («Danekræ»). Der er – som det fremgår af denne opremsning – tale om et «Diverse»-kapitel.

8.1 Rådighedssummen

I henhold til museumslovens § 34 opføres der på de årlige finanslove en rådighedssum til fremme af museernes virksomhed i Danmark.

Rådighedssummen er for tiden på ca. 7,2 mill.kr.

Selvom det ikke fremgår direkte af hverken selve lovteksten eller bemærkningerne, skal «museerne» forstås som de af museumsloven omfattede museer, d.v.s. de statslige og statsstøttede museer under Kulturministeriet. I henhold til praksis kan museumsorganisationerne, fællesinstitutioner, museale konserveringsanstalter m.v. dog også komme i betragtning under henvisning til, at der er tale om løsning af fællesopgaver (jfr. nedenfor).

Endvidere fremgår det af museumsbekendtgørelsen (§ 18, stk. 2), at museer, der er associerede medlemmer af museumsrådene, kan søge om tilskud til projekter, der gennemføres i samarbejde med statslige museer, der er omfattet af museumsloven, eller museer, der modtager tilskud i henhold til lovens § 12 eller 13.

Tidligere var rådighedssummens størrelse kædet sammen med de statslige bevillinger til museerne – rådighedssummen udgjorde således 7 pct. af tilskuddene til de statsstøttede museer og 3/4 pct. af bevillingerne til de statslige museer – men fra og med 1990 fastsættes summens størrelse på linie med andre tilskud, d.v.s. primært efter forslag fra ministeren og i sidste ende i henhold til Folketingets beslutning.

Rådighedssummen kan i henhold til lovens § 34, stk. 2 anvendes til følgende formål:

1) indkøb af kunst og anskaffelse af museumsgenstande,
2) særlige konserveringsarbejder og museumstekniske forbedringer,
3) løsning af fællesopgaver,
4) enkelte museers løsning af særlige opgaver,
5) undersøgelser, indsamling, registreringer og bevaringsopgaver inden for det naturvidenskabelige område,
6) midlertidig støtte til enkelte museer og
7) undersøgelser, indsamling, registreringer og bevaringsarbejder inden for nyere tids kulturhistorie.

Det skal først og fremmest understreges, at rækkefølgen af formål *ikke* er udtryk for nogen prioritering. Desuden fremgår det, at der i et vist omfang er tale om emnemæssig overlapning mellem de enkelte formål. Det forhold, at undersøgelser, indsamling, registreringer og bevaringsopgaver inden for det naturvidenskabelige område og inden for nyere tids kulturhistorie særligt er fremhævet, er historisk begrundet og kan ikke tages som udtryk for, at eksempelvis tilsvarende formål inden for det kunsthistoriske område ikke kan støttes af rådighedssummen.

Selvom det ikke fremgår direkte af lovteksten, ydes der af rådighedssummen kun støtte til midlertidige – modsat permanente – opgaver. Dog kan eksempelvis undersøgelsesopgaver godt strække sig over flere finansår, men der gives principielt kun tilsagn om støtte for et år ad gangen.

Rådighedssummen fordeles af Statens Museumsnævn. Som nævnt ovenfor var det tidligere sådan, at rådighedssummen blev fordelt af kulturministeren efter indstilling fra nævnet, men fra 1985 har ministeren ikke mere noget at gøre med fordelingen af rådighedssummen.

Det fremgår dog af lovens § 34, stk. 4, at ministeren kan fastsætte nærmere regler for rådighedssummens fordeling. Bemyndigelsen til at fastsætte sådanne regler er – bortset fra den ovennævnte bestemmelse i museumsbekendtgørelsen vedrørende de associerede museers muligheder for at søge om tilskud – endnu ikke udnyttet. Nævnets beslutninger om fordelingen af rådighedssummen kan således ikke omgøres af ministeren, ligesom

ministeren ikke kan «blande sig» i nævnets stillingtagen til konkrete ansøgninger. Men ministeren kan – hvis hun er utilfreds med den retning, som nævnets bevillingspraksis udvikler sig i – med hjemmel i den ovennævnte bestemmelse fastsætte nærmere regler for den fremtidige fordeling af rådighedssummen.

Museumslovens rådighedssum er imidlertid ikke den eneste «rådighedssum», som fordeles af nævnet. Nævnet fordeler desuden den såkaldte «særlige konserveringsbevilling» (fra 1984) og «rådighedssummen fortrinsvis til kunst» (fra 1987). Eksistensen af disse to «summer» er af forskellige grunde ikke nævnt i museumsloven, men vil kort blive omtalt nedenfor. Først dog et par ord om nævnets administrative praksis vedrørende fordelingen af rådighedssummen: Normalt opdeler nævnet på det ordinære møde i december rådighedssummen i to dele, dels i den såkaldte «hastesum», som fordeles i løbet af det følgende år til uopsættelige formål, dels i den ordinære sum, som – på grundlag af de ansøgninger, som nævnet har modtaget inden den 1. september – fordeles på det samme møde.

Om «hastesummen», se nedenfor.

På grundlag af de seneste års fordelinger af rådighedssummen kan der udledes følgende generelle retningslinier vedrørende nævnets bevillingspraksis: For det første lægger nævnet stor vægt på det såkaldte «Hjælp-til-selvhjælp»-princip, d.v.s. det forhold, at museet selv eller andre tilskudsgivere kan tilvejebringe en del af finansieringen af det formål, hvortil der søges om tilskud fra rådighedssummen, men nogen «garanti» for at få tilskud er en sådan medfinansiering naturligvis ikke.

For det andet ydes der normalt *ikke* støtte til følgende formål:

1) almindelig ordinær drift, eksempelvis anskaffelse af montrer og lignende til den permanente samling
2) anskaffelse af EDB, AV-udstyr eller lignende
3) etablering af almindelige alarm- og sikringsforanstaltninger
4) publicering eller genoptryk af publikationer, som omhandler et enkelt museum

5) aflønning af personer, som i forvejen er ansat på museet, idet der dog er mulighed for tilskud til vikarudgifter i forbindelse med fastansatte medarbejderes forskningsfrihed eller lignende
6) bygningsprojektering, egentlige anlægsarbejder og almindelig vedligeholdelse
7) myndighedskrav i forbindelse med opfyldelse af arbejdsmiljøforanstaltninger og lignende
8) efter- og videreuddannelsesaktiviteter, der er personligt meriterende for den pågældende medarbejder.

Men alt andet kan der altså principielt ydes støtte til! Der skal dog gøres opmærksom på, at «opfyldelsesprocenten» i forbindelse med ansøgninger til rådighedssummen ikke er særlig høj, nemlig omkring 25 pct., idet antallet af kvalificerede ansøgninger langt overstiger det til rådighed værende beløb. Dertil kommer, at en relativ stor del af summen af nævnet anvendes til løsning af fællesopgaver og således ikke fordeles til de enkelte museer.

Fordelingen af rådighedssummerne for 1990 fremgår af oversigter i Statens Museumsnævns beretning[1].

8.2 Hastesummen

En del af rådighedssummen – normalt cirka en trediedel – afsættes som nævnt til imødekommelse af ansøgninger, som på grund af hastende karakter ikke har kunnet indsendes i forbindelse med den ordinære fordeling (eksempelvis auktionskøb eller registrering af en bygning, som skal rives ned). Hastesummen fordeles af et lille nævnsudvalg, og der kan i princippet tages stilling til ansøgninger fra dag til dag. Hastesummen anvendes også i forbindelse med tilskud til studierejser, konferencedeltagelse og lignende.

8.3 Den særlige konserveringsbevilling

Den særlige konserveringsbevilling kan – i modsætning til den ordinære rådighedssum, der som nævnt kun kan søges af de af museumsloven omfattede museer, jf. ovenfor – søges af samtlige museer og andre institutioner med museale konserveringsarbejder. Bevillingen anvendes hovedsagelig til gennemførelse af egentlige konserveringsarbejder, men kan også i begrænset omfang anvendes til anskaffelse af konserveringsudstyr i forbindelse med konkrete konserveringsopgaver, samt til udstyr til fællesmuseale konserveringsordninger.

Den særlige konserveringsbevilling er på ca. 2,4 mill. kr. og fordeles en gang om året (samtidig med den ordinære fordeling af museumslovens rådighedssum).

8.4 Den særlige rådighedssum til indkøb af kunst m.v.

Den særlige rådighedssum til indkøb af kunst m.v. betegnes også sommetider som «rådighedssummen fortrinsvis til kunst». Denne rådighedssum kan søges af samtlige museer omfattet af museumsloven og altså ikke kun af kunstmuseerne.

Den særlige rådighedssum til indkøb af kunst m.v. er på ca. 2,1 mill. kr. og fordeles to gange årligt. Opfyldelsesprocenten er noget højere end for den almindelige rådighedssum.

8.5 Vejledninger m.v.

Statens Museumsnævn har udarbejdet vejledninger om udarbejdelse af ansøgninger til hver enkelt af de ovennævnte «summer». Vejledningerne drejer sig bl.a. om udfyldelse af ansøgningsskemaer, behov for særlige oplys-

ninger, vedlæggelse af tilbud og udtalelser m.v., bevillingstilsagn og -udbetaling, prioriteret liste o.s.v.

Vejledningerne er optrykt i «Håndbog i museumsadministration»[2].

8.6 Fællesmuseale institutioner

Fire selvejende institutioner modtager permanente driftstilskud over museumsloven. Det drejer sig om

1) Museumstjenesten
2) Weilbachs Kunstnerleksikon
3) Museumshøjskolen og
4) værket «Danmarks Kirker».

Museumstjenesten blev stiftet i 1976 og har til formål at virke som serviceorgan for den danske museumsverden. I forbindelse hermed driver institutionen handels- og distributionsvirksomhed. Driften baseres på indtægter ved distribution af museumspublikationer m.v. og ved salg af egne artikler samt ved serviceydelser. Blandt andet udgiver Museumstjenesten tidsskriftet «Danske Museer» i samarbejde med Statens Museumsnævn. Museumstjenesten er beliggende i Lysgaard ved Viborg.

Den selvejende institution «Weilbachs Kunstnerleksikon» blev stiftet i 1980 og har følgende formål:

— at opbevare og til stadighed ajourføre og udbygge det materiale, der ligger til grund for 3. udgave af Weilbachs Kunstnerleksikon I-III 1947-52,
— at gøre det gamle såvel som det efterhånden indsamlede materiale tilgængeligt for den kunsthistoriske forskning, og
— i fremtiden at stille materialet til rådighed for de af bestyrelsen udpegede redaktioner af nyudgivelser af Weilbachs Kunstnerleksikon.

Den første udgave af kunstnerleksikonet udkom i 1877-78. Ud over statstilskuddet til driften af arkivvirksomheden

modtager den selvejende institution betydelig støtte fra Augustinusfonden, Carlsbergfondet og Ny Carlsbergfondet til redaktion og udgivelse af 4. udgave. Weilbachs Kunstnerleksikons arkiver og kontor er knyttet til Statens Museum for Kunst.

Museumshøjskolen blev stiftet i 1988, men kom først på museumsloven i forbindelse med lovrevisionen i 1989. Indtil da havde Museumshøjskolen – og før denne blev stiftet DKM's årlige sommerkurser – modtaget midlertidig støtte fra museumslovens rådighedssum. Der skete imidlertid ikke nogen udvidelse af de samlede midler, der blev stillet til rådighed til efter- og videreuddannelsesvirksomhed, idet rådighedsummen blev skåret ned med et beløb svarende til det tilskud, som Museumshøjskolen modtager i statstilskud.

Museumshøjskolen har til formål at tilbyde efteruddannelse og videreuddannelse til ansatte ved de danske museer, samt personer tilknyttet disse museer.

Museumshøjskolen er beliggende i Jyderup ved Vig i Odsherred.

Statens tilskudsbevilling til udgivelse af værket «Danmarks Kirker» blev sidst i 70"erne overført fra Kirkeministeriet til Kulturministeriet. Ifølge vedtægterne har styrelsen følgende formål: «Det er styrelsens grundlæggende opgave at videreføre udgivelse af værket «Danmarks Kirker» og bringe udgivelsen til afslutning indenfor et rimeligt åremål, idet man herved skal have opretholdelsen af værkets kvalitetsniveau for øje.» Statstilskuddet dækker cirka halvdelen af de årlige driftsudgifter. Resten af udgifterne søges dækket ved tilskud fra amtskommunerne samt ved tilskud fra Ny Carlsbergfondet og Carlsbergfondet.

Endelig skal der for god ordens skyld gøres opmærksom på, at der ud over de fire ovennævnte institutioner er andre fællesmuseale institutioner, som blot ikke modtager permanent statstilskud i henhold til museumsloven. Der kan bl.a. nævnes Fælleskonserveringen (tidligere Kunstmuseernes Fælleskonservering) med afdelinger i Århus og på Kronborg.

Desuden Dansk MuseumsIndex (forkortet DMI), som er en selvejende institution stiftet i 1989. DMI har til

formål at iværksætte, udvikle og producere et fælles EDB-registreringssystem for alle danske museer. Arbejdet finansieres primært ved tilskud fra museumslovens rådighedssum.

DMI er hjemmehørende på Fur sammen med DKMs (Dansk Kulturhistorisk Museumsforenings) og FDKs (Foreningen af danske kunstmuseers) sekretariat.

Baggrunden for DMI og museumsregistreringssystemt er nærmere beskrevet i en artikel af bestyrelsens formand Stig Miss i «Danske Museer»[3].

8.7 National Indemnity

I henhold til museumslovens § 36 kan kulturministeren godkende, at staten påtager sig den forsikringsmæssige risiko for lån fra udlandet af værker til kunstnerisk eller kulturelt set betydelige udstillinger på danske museer og udstillingssteder, som specielt er godkendt i dette øjemed.

Baggrunden for bestemmelsen er, at der i forbindelse med internationalt udstillingsamarbejde ofte stilles krav om, at modtagerlandet påtager sig den forsikringsmæssige risiko for udstillingen under «opholdet» i landet og under transporten til og fra udstillingsstedet. Da private forsikringer ofte er så kostbare, at præmiens størrelse i praksis er hindrende for at gennemføre sådanne udstillinger, åbner den ovennævnte bestemmelse mulighed for, at kulturministeren på statens vegne kan påtage sig det forsikringsmæssige ansvar. En sådan ordning benævnes «National Indemnity» og er – på basis af en UNESCO-rekommandation gennemført i en række lande.

Opnåelsen af en sådan statsforsikring forudsætter strenge krav med hensyn til de sikkerhedsmæssige forhold omkring udstillingsarrangementerne. De sikkerhedsmæssige krav vurderes af et såkaldt «Indemnityudvalg» med bl.a. sikringstekniske og kriminalpræventive eksperter. Ordningen administreres af Kulturministeriets udlandskontor.

Der er fastsat et maksimum for størrelsen af det statslige engagement, både for så vidt angår forsikringssummen for den enkelte udstilling (max. 1 mia. kr.) som for størrelsen

af det samlede beløb, staten på et givet tidspunkt kan blive gjort forsikringsmæssigt ansvarlig for (max. 2 mia. kr.).

Den enkelte udstillings værdi skal overstige 10 mill. kr. for at blive omfattet af Indemnity-ordningen. Det skal understreges, at ordningen kun omfatter udenlandske udlån til udstillinger i Danmark.

Siden ordningen blev indført i 1984, har der endnu ikke været behov for udbetaling af erstatning, bl.a. fordi der – i lighed med private forsikringer – opereres med en selvrisiko, der dækker udgifterne til de mindre skader, der erfaringsmæssigt er de hyppigst forekommende.

National Indemnity-ordningen benyttes især af kunstmuseerne til deres store internationale særudstillinger. Især Louisiana, Århus Kunstmuseum og Statens Museum for Kunst har gjort brug af den statslige garantiordning. Det skal bemærkes, at selvom det typisk er museer, der danner ramme for de større udstillinger, hvor National Indemnity kan komme på tale, kan også andre udstillingssteder godkendes, såfremt de sikkerhedsmæssige krav m.v. er opfyldt. Det skal i øvrigt understreges, at der foretages om særskilt godkendelse i forbindelse med hvert enkelt konkret udstillingssarrangement.

De nærmere regler for forsikringsordningen fremgår af «Regelsæt vedrørende National Indemnity, Museumslovens § 36», som kan rekvireres i Kulturministeriet[4].

8.8 Nyere tids kulturhistorie

En af begrundelserne for at indsætte en revisionsbestemmelse i museumsloven i 1984 var ønsket om – efter en relativ kort årrække – at få mulighed for at genoverveje situationen vedrørende nyere tids kulturhistorie, bl.a. på baggrund af at der i forbindelse med 1984-loven blev skabt udtrykkelig hjemmel til, at der af rådighedssummen kunne ydes støtte til gennemførelse af etnologiske undersøgelser.

I et oplæg fra Statens Museumsnævn til revision af museumsloven i 1987[5] blev det bl.a. foreslået, at der blev indført bestemmelser for det etnologiske arbejde svarende til bestemmelserne for det arkæologiske arbejde, d.v.s. museumslovens § 26, men dette forslag blev afvist af

Kulturministeriet under henvisning til, at der ikke var mulighed for forslag, som ville medføre merudgifter.

I stedet blev der indsat en § 36 a i museumsloven om det etnologiske arbejde, som på baggrund af ovenstående er af relativ begrænset rækkevidde.

Det skal dog understreges, at såfremt man sammenligner omfanget af reguleringen i museumsloven af det etnologiske område med det arkæologiske område, må man være opmærksom på, at når der er så relativt lidt vedrørende etnologien, skyldes det også, at en stor del af dette arbejde er omfattet af anden antikvarisk lovgivning. Det gælder ikke mindst bygningsfredningsloven og bevaringsbestemmelserne i planlægningslovgivningen, som vil blive gennemgået i kap. 10 og 12.2.

Ifølge § 36 a skal kommunalbestyrelserne underrette de kulturhistoriske museer, der har ansvaret for det etnologiske arbejde i området, når der udfærdiges en lokalplan eller meddeles ombygnings- eller nedrivningstilladelser, der vil medføre afgørende ændring i brug eller funktion af bygninger, bebyggelser eller andre kulturlevn. Om udarbejdelse af lokalplaner, se kap. 12.2.

Der er således kun tale om, at kommunerne er pålagt en underretningspligt. Formålet med underretningen er at give museerne mulighed for at iværksætte en etnologisk, kulturhistorisk og/eller bygningsarkæologisk undersøgelse, men der er ikke – som tilfældet er med arkæologi – mulighed for at udsætte en evt. nedrivning, indtil der er gennemført en undersøgelse. Desuden er der ikke afsat særlige bevillinger til formålet, d.v.s. en evt. undersøgelse er afhængig af, om museet enten selv har mulighed for at finansiere en undersøgelse eller kan skaffe midler hertil fra anden side.

Endelig er underretningspligten i et vist omfang en kodificering af praksis (d.v.s. lovmæssig regulering af eksisterende adfærd), idet mange af de arkæologisk arbejdende museer i forvejen havde «frivillige» aftaler med de kommunale forvaltninger om at få tilsendt de nævnte lokalplaner m.v.

I øvrigt skal det bemærkes vedrørende § 36 a, at det faktisk er første gang, at begrebet «etnologi» nævnes i museumsloven. Til gengæld kan man undre sig over, at det

end ikke i bemærkningerne defineres nærmere. Tilsyneladende anvendes etnologi synonymt med «nyere tids kulturhistorie», hvad der nok er lidt upræcist.

Statens Museumnævn har i efteråret 1990 – på grundlag af museernes vedtægtsfastsatte ansvarsområder – i samarbejde med museumsrådene taget initiativ til at gennemføre en «fordeling» af de etnologiske ansvarsområder, således at alle landets kommuner bliver dækket. Denne fordeling har givet anledning til nogen debat i museumsverdenen, bl.a. i tidsskriftet «Danske Museer»[6].

8.9 Danekræ

Endelig blev der i forbindelse med lovrevisionen i 1989 gennemført regler vedrørende visse naturvidenskabelige fund, såkaldte «Danekræ». Begrebet har i en årrække været anvendt af de naturhistoriske museer – som parallel til de ovennævnte danefæ-bestemmelser – i arbejdet på at sikre enestående naturhistoriske fund.

I henhold til museumslovens § 36 b skal den, der i Danmark finder en botanisk eller zoologisk genstand af fossil eller subfossil oprindelse eller en geologisk genstand af enestående videnskabelig eller udstillingsmæssig værdi, tilbyde staten denne genstand. Ønsker staten at erhverve genstanden, fastsættes en godtgørelse til finderen eller til den, som besidder genstanden. I lighed med danefæbestemmelserne fastsættes godtgørelsen under hensyn til genstandens værdi og sjældenhed samt til den omhu, hvormed finderen har sikret genstanden. Godtgørelsen fastsættes af Statens Museumsnævn.

Danekræ-genstande skal afleveres til enten Botanisk, Geologisk eller Zoologisk Museum i København eller til et andet statsligt eller statsstøttet naturvidenskabeligt museum.

Det skal understreges, at der ikke er tale om, at alle naturhistoriske genstande fra fortiden skal afleveres til staten. Bestemmelsen omfatter kun de helt exceptionelle genstande, som har en så stor videnskabelig eller udstillingsmæssig værdi, at de bør tilhøre et offentligt tilgængeligt

museum og ikke en privat samler. Danekræ-reglerne gælder ikke for truede, nulevende (recente) planter og dyr, som er beskyttet af naturfredningsloven og jagtloven.

Baggrunden for danekræ-ordningen er nærmere beskrevet i en artikel af Poul Graff-Petersen i «Danske Museer»[6]. De administrative procedurer i forbindelse med Danekræ-fund er nærmere beskrevet i en vejledning fra Statens Museumsnævns Naturvidenskabelige Referencegruppe[7].

8.10 Museumslovens kapitel 8 og 9

Museumslovens kapitel 8 og 9 indeholder henholdsvis strafbestemmelser og ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser m.v. Disse bestemmelser vil ikke blive gennemgået her. Dog skal det nævnes, at de ovennævnte strafbestemmelser vedrører det arkæologiske arbejde (anmeldelsespligten til rigsantikvaren og pligten til at stoppe jordarbejdet) og afleveringspligten for danefæ og danekræ. Straffen er normalt bøde, men hvis der foreligger skærpende omstændigheder hæfte eller fængsel i indtil 1 år.

KAP. 9

KULTURVÆRDILOVEN

9.1 Indledning

En anden vigtig lov, som også har til formål at bidrage til at sikre den danske kulturarv, er Kulturværdiloven (lov nr. 332 af 4. juni 1986).

Kulturværdiloven er udarbejdet med udgangspunkt i en betænkning (nr. 1040/1985) fra Udvalget om beskyttelse af kulturværdier i Danmark, som blev nedsat i 1982[1].

Baggrunden for nedsættelsen var dels en rekommandation (anbefaling) fra Nordisk råd om gennemførelse af lovgivning om beskyttelse af kulturværdier, dels en række sager, som var blevet meget omtalt i pressen, hvor kulturværdier var blevet ført ud af landet, uden mulighed for at forhindre denne udførsel.

Loven har ikke til formål at hindre, at eksempelvis kunstværker kan overføres fra et land til et andet, men at sikre, at kulturværdier, som er af særlig national interesse forbliver i landet. Kulturværdiloven er således en lov i henhold til hvilken staten kan nedlægge forbud mod udførsel af kulturværdier.

Der er tale om en relativ begrænset beskyttelsesordning, hvor begrænsningen bl.a. ligger i definitionen af begrebet kulturværdi, som i loven fastlægges langt snævrere end i almen forstand. Sammenlignet med tilsvarende ordninger i andre lande er den danske kulturværdilovgivning forsigtig, forholdsvis enkel og ikke særlig indgribende overfor private interesser. Det fremgår af bemærkningerne til loven, at ministeriet er opmærksom på, at ordningen kan vise sig at være for beskeden og at det derfor kan blive nødvendigt – på basis af de indvundne erfaringer – at stramme loven op på et senere tidspunkt.

I det følgende gennemgås lovens 5 kapitler:

9.2 Formål og område

Det fastslås i § 1, at lovens formål er at sikre den danske kulturarv gennem bevaring af kulturværdier i Danmark. Med andre ord er målet at beholde de kulturgenstande, som kan karakteriseres som umistelige kulturværdier, i landet og midlet til at opnå dette mål efter kulturværdilo-

ven er udførselsrestriktioner. Som allerede nævnt har også museumsloven til formål at sikre den danske kulturarv. De to regelsæt kompletterer således hinanden med henblik på det fælles mål, men gennem forskellige opgaver og midler. Allerede i bemærkningerne til § 1 fastslås det, at der kun er meget få tilfælde, hvor ting, som er umistelige for Danmark, er i fare for at blive ført ud af landet. Dette forhold afspejler sig også i størrelsen af den bevilling, som er afsat til formålet, jfr. nedenfor.

Kulturværdiloven omfatter følgende kulturværdier:

1) kulturgenstande fra tiden før 1660,
2) kulturgenstande, som har en værdi på 100.000 kr. eller derover, og som er ældre end 100 år.

Dog er fotografier omfattet af loven, såfremt de har en værdi på 30.000 kr. eller derover. På den anden side omfatter loven ikke mønter og medaljer.

Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at der i denne sammenhæng ved kulturværdier forstås kulturgenstande – eksempelvis kunstværker, kulturhistoriske genstande, bøger, manuskripter og arkivalier – som udgør en umistelig del af Danmarks kulturarv, der derfor ville blive væsentligt forringet, hvis disse genstande blev ført ud af landet.

Det er således ikke præcist angivet i loven, hvilke konkrete genstande eller værker, der er at betragte som kulturværdier i kulturværdilovens forstand. Det ovennævnte udvalg overvejede, om der i selve lovteksten burde være en opregning af de genstande eller de kategorier af genstande, som tænktes omfattet af lovens beskyttelsesbestemmelser. Man mente imidlertid ikke, at en sådan opregning ville være særlig hensigtsmæssig, dels fordi der næppe kunne gives et udtømmende katalog over sådanne genstande, dels fordi en sådan opregning nemt kunne føre til «uheldige og utilsigtede modsætningsslutninger» med hensyn til, hvilke kulturgenstande, der ønskedes beskyttet.

De opstillede alders- og værdikriterier er fastsat primært ud fra hensynet til, at de skal være nemme at arbejde med for fagfolk, samtidig med at de skal være håndterlige for private ejere af kulturgenstande.

Kulturværdiloven indeholder desuden en undtagelsesbestemmelse, nemlig lovens § 2, stk. 4. Det fremgår heraf, at hvis Kulturværdiudvalget (se nedenfor) stiller forslag herom, kan ministeren – når særlige omstændigheder taler derfor – beslutte, at loven skal anvendes på en kulturgenstand, der (ellers) ikke er omfattet af loven. Baggrunden for bestemmelsen er, at den generelle ordning er relativ simpel og begrænset. Der kan på denne baggrund forekomme kulturgenstande, som er nationale klenodier, uanset om de ikke opfylder de i loven fastlagte alders- og værdibetingelser. Bestemmelsen åbner mulighed for, at ministeren i sådanne tilfælde kan træffe beslutning om, at disse genstande ikke må udføres uden tilladelse. Det skal understreges, at ministerens beslutning om at anvende bestemmelsen kun kan træffes efter forslag fra det ovenævnte sagkyndige udvalg. Ministeren er bundet af den faglige vurdering, men derimod ikke bundet til at følge forslaget fra udvalget.

Træffes der beslutning i overensstemmelse med udvalgets forslag, underrettes ejeren om, at den pågældende genstand er at betragte som kulturværdi efter kulturværdiloven, og at udførsel derfor er betinget af en særlig tilladelse. I praksis vil dette sige et forbud mod udførsel, fordi det næppe er sandsynligt, at Kulturværdiudvalget efterfølgende vil give tilladelse til udførsel, men formelt set er der tale om to forskellige afgørelser. I henhold til lovens § 4 er den, som ejer en kulturgenstand omfattet af den ovennævnte bestemmelse, eller dennes arvinger, pålagt en forpligtelse til – før genstanden skifter ejer – at underrette Kulturværdiudvalget herom. Baggrunden for forpligtelsen er at sikre sig viden om, hvor den pågældende genstand til enhver tid befinder sig.

Eksempler på brugen af § 2, stk. 4 fremgår af Kulturværdiudvalgets årlige beretninger, jfr. nedenfor.

9.3 Beskyttelse af kulturværdier

Det fremgår af lovens § 3, at genstande, der er omfattet af loven, ikke må udføres til udlandet eller til Grønland og Færøerne uden særlig tilladelse. Udførsel omfatter såvel

den situation, hvor en genstand føres ud fra Danmark med henblik på en mere varig placering i udlandet, som midlertidig udførsel i forbindelse med udstillinger og rejser m.v. i udlandet.

9.4 Udførselstilladelser – Kulturværdiudvalget

Beslutningen om, hvorvidt en ansøgning om udførselstilladelse kan imødekommes eller ej, træffes af det såkaldte Kulturværdiudvalg. Udvalget består af rigsantikvaren, direktøren for Statens Museum for Kunst, rigsarkivaren, overbibliotekaren ved Det Kgl. Bibliotek samt formanden for Statens Museumsnævn.

Da formanden for udvalget for øjeblikket er direktøren for Statens Museum for Kunst er udvalgets sekretariat beliggende på Kunstmuseet (Sølvgade 50, 1307 København K, tlf. 33 91 21 26).

Udvalgets bedømmelse af, om en genstand hører til de kulturværdier, der bør forblive i Danmark, baserer sig først og fremmest på en overordnet kvalitetsvurdering, nemlig om udførslen af den pågældende genstand vil medføre en meget alvorlig forringelse af den nationale kulturarv. Følgende kriterier indgår blandt andet i vurderingen: nationalhistorisk betydning, lokalhistorisk betydning, æstetisk betydning, sjældenhed og dokumentarisk betydning.

Der skelnes ikke mellem dansk eller udenlandsk ophavsmand, ligesom der i tilfælde af anonymitet ikke skelnes mellem dansk eller udenlandsk oprindelsesland.

Ved vurdering af ansøgninger om udførselstilladelser kan der også indgå hensynet til, at danske interesser bliver repræsenteret i udlandet. Således kan man godt forestille sig, at der i udvalgets stillingtagen vil blive lagt særlig vægt på, om udførsel af f.eks. et dansk kunstværk ønskes med henblik på indlemmelse i en offentlig tilgængelig samling i udlandet.

Kravene til en ansøgning om udførselstilladelse er præciseret i kulturværdilovens § 6. Det fremgår heraf, at en ansøgning skal indeholde en udførlig beskrivelse af gen-

standen og dens oprindelse samt ledsages af en værdiansættelse og af et fotografi af genstanden i to eksemplarer. Kravet om foto gælder dog ikke, hvis ansøgningen vedrører bøger, arkivalier og lignende. Endelig skal udvalget efter anmodning have mulighed for at kunne besigtige genstanden.

Sagsbehandlingsprocedurerne er relativt simple, bl.a. fordi det er tilstræbt, at ansøgninger om udførselstilladelse behandles som hastesager. Såfremt der ikke senest 3 måneder efter at ansøgningen er modtaget er meddelt en afgørelse, betragtes udførselstilladelsen som givet. I disse tilfælde udsteder Kulturværdiudvalgets sekretariat en erklæring om, at udførsel kan finde sted i overensstemmelse med lovens bestemmelser. Erklæringen er bl.a. til brug for Toldvæsenet, som er den myndighed, der i praksis skal sikre at loven bliver overholdt.

Der er dog to tilfælde, hvor ejeren af en kulturgenstand har krav på at få en udførselstilladelse, nemlig

1) hvis ejeren kan godtgøre, at genstanden er skabt uden for Danmark og indført hertil inden for de sidste 100 år, eller
2) hvis ejeren kan godtgøre, at genstanden ønskes udført som en del af ejerens indbo i forbindelse med hans eller hendes varige bosættelse udenfor Danmark.

Baggrunden for den førstnævnte undtagelse er, at genstanden i så fald næppe kan anses for at være en sådan del af den danske kulturarv, at den bør beskyttes efter kulturværdiloven, hvorfor det må være rimeligt at imødekomme den ansøgte udførselstilladelse. Endvidere bør der gives udførselstilladelse til en person, som godtgør, at genstanden ønskes benyttet som en del af ejerens indbo under varig bosættelse i udlandet. Den sidstnævnte situation sigter eksempelvis på familieportrætter eller møbler, som gennem generationer har været i familiens eje.

For arkivalier gør der sig det særlige gældende, at det meget ofte – bortset fra de tilfælde, hvor der er tale om nationale klenodier – kan være vigtigere at sikre sig informationsindholdet end papirerne i sig selv. Der er derfor i

§ 8 fastsat en regel om, at udførselstilladelse til arkivalier kan betinges af en adgang til kopiering af materialet[2].

Som nævnt ovenfor i forbindelse med præsentationen af § 3, gælder kulturværdiloven både for midlertidig og permanent udførsel af genstande omfattet af loven. Af hensyn til en smidig administration af ordningen indeholder lovens § 11 derfor en bestemmelse om, at der til statslige eller statsstøttede museer eller andre, der udfører kulturgenstande i forbindelse med udstillinger og lignende i udlandet, kan gives en såkaldt stående udførselstilladelse. Der er indtil nu givet 27 sådanne stående tilladelser.

9.5 Retsvirkninger af udførselsforbud

Hvis en ansøgning om udførselstilladelse ikke kan imødekommes, er Kulturværdiudvalget forpligtet til at fremsætte et tilbud om at erhverve genstanden til en pris, der kan opnås ved salg på det frie marked. Det er hermed tilsigtet, at ejeren i økonomisk henseende stilles lige så godt som ved afhændelse til enhver anden køber.

Det fremgår af kulturværdilovens § 11, stk. 2, at genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Fastsættelsen af værdien finder sted f. eks. på grundlag af et bindende tilbud eller en auktionspris. I de tilfælde, hvor en genstand solgt på auktion overtages i medfør af lovens § 11, vil genstandens værdi være hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger, svarende til købers nettokøbspris.

I praksis kan prisfastsættelsen dog give anledning til problemer, bl.a. fordi visse kunstværker undertiden omsættes til usædvanligt høje priser i udlandet. Dette forhold er baggrunden for, at prisfastsættelsen skal finde sted ved hjælp af sagkyndig bistand. Der trækkes i den forbindelse bl.a. på de brancheorganisationer, der er beskæftiget med omsætning af kulturgenstande (Foreningen af auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitetshandler Union, Antikvarboghandlerforeningen m.fl).

Der er tale om en statslig *tilbudspligt*, derimod ikke en

statslig *forkøbsret*. Ejeren kan altså afslå at acceptere statens tilbud, men hvis dette sker, åbnes der ikke op for en udførselsadgang. Genstanden skal i så fald blive i Danmark, men må frit sælges inden for landets grænser.

De kulturværdier, som Kulturværdiudvalget erhverver, tilhører den danske stat. Det fremgår af lovens § 11, at disse genstande indgår i et statsligt eller statsstøttet museums samlinger efter udvalgets beslutning. I særlige tilfælde kan udvalget dog beslutte, at genstanden skal forblive på det sted, hvor den hidtil har været placeret. Den sidstnævnte mulighed kan f.eks. komme på tale, hvis der er tale om at de erhvervede genstande udgør en afgørende del af en helhed og er erhvervet netop med henblik på bevaringen af denne helhed. I sådanne tilfælde fastsættes der naturligvis særlige vilkår for placeringen f.eks. vedrørende opbevaringsforhold, sikkerhedsforanstaltninger og lignende. Bestemmelsen udnyttes i praksis, bl.a. har Kulturværdiudvalget besluttet, at 2 malerier af Sartorius, som oprindelig hidrørte fra Ledreborg, og som udvalget erhvervede i 1989, skal tilbageføres til Ledreborg.

9.6 Øvrige bestemmelser

Kulturudvalgets afgørelser om udførselstilladelser og placering af erhvervede genstande kan ikke indbringes for en anden administrativ myndighed og således heller ikke omgøres af kulturministeren.

Det økonomiske grundlag for ordningen er en statslig bevilling på ca. 2,5 mill.kr. årligt, men dette beløb forudsættes suppleret med fondstilskud. Blandt andet har Ny Carlsbergfondet og Augustinus Fonden ydet supplerende tilskud til udvalgets erhvervelser.

Ikke-forbrugte dele af den årlige bevilling kan overføres til det følgende finansår, således at der er mulighed for at «spare op», hvis en virkelig kostbar genstand skulle vise sig engang i fremtiden. Denne overførselsmulighed bortfaldt imidlertid efter krav fra Finansministeriet for så vidt angår 1989, hvorefter udvalget ikke længere kan råde over de ca. 4,5 mill. kr., der var sparet op indtil da.

I tilknytning til kulturværdiloven er der fastsat supple-

rende regler i bekendtgørelse nr. 404 af 11. juni 1987. I bekendtgørelsen er der bl.a. fastlagt regler for behandlingen af ansøgninger om udførselstilladelse og om, at udvalget i sin virksomhed er bundet af den beløbsramme, der er til rådighed til formålet. Endvidere indeholder bekendtgørelsen et ansøgningsskema, som *kan* benyttes i forbindelse med ansøgning om udførselstilladelse. Endelig er der i bekendtgørelsen fastsat regler om den såkaldte kataloggennemgang i forbindelse med auktionsalg.

Det fremgår af disse regler, at hvis auktionshusene anvender kataloger, der beskriver de enkelte genstande og indeholder vurderingspriser – samt illustrerer de mere betydelige genstande – kan der ved særlig aftale med Kulturværdiudvalget benyttes en speciel fremgangsmåde, som er nærmere beskrevet i bekendtgørelsens § 9, stk. 2.

Efter denne bestemmelse forpligter auktionslederen sig til, når kataloget for en kommende aution foreligger og mindst 10 dage før auktionens afholdelse, at sende et eksemplar af kataloget til udvalgets sekretariat og til de enkelte udvalgsmedlemmer. Udvalget gennemgår herefter kataloget og foretager eventuelt en besigtigelse af genstandene. På dette grundlag giver udvalget auktionslederen skriftlig meddelelse om, hvilke auktionnumre, der kræver forelæggelse for udvalget, hvis de efter auktionens afholdelse ønskes udført. I disse tilfælde påhviler det auktionslederen at holde genstandene tilbage, indtil udførselstilladelse foreligger. De øvrige auktionsnumre i kataloget betragtes som værende uden beskyttelsesinteresse og kan frit udføres i forhold til loven. Auktionsregningen påføres en påtegning om dette. Regningen skal efter anmodning fremlægges for den udførselskontrollerende myndighed.

Det beror på auktionfirmaets praksis, hvornår auktionskøberne får meddelelse om Kulturværdiudvalgets evt. forbehold. Normalt får køberen først meddelelse herom efter hammerslaget. Udvalget udtaler i sin beretning for 1988, at man finder denne praksis betænkelig, men mener ikke at have hjemmel til at pålægge auktionsfirmaerne at oplyse om afgørelsen før auktionen.

En række museer m.v. rådgiver udvalget i forbindelse med kataloggennemgangen. De såkaldte netværksinstitu-

tioner er Kunstindustrimuseet, Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Rosenborg, Musik-historisk Museum, Tøjhusmuset og Kunstakademiets Bibliotek.

Den nedenstående tabel (Figur 11) giver en oversigt over Kulturværdiudvalgets virksomhed 1987 – 1990.

	1987	1988	1989	1990
Antal møder	7	5	6	5
Kataloggennemgangen:				
Antal kataloger	31	59	63	77
Antal numre (ca.)	25.000	72.000	81.000	90.000
Antal forbehold	12	14	7	12
§ 2, stk. 4 - sager	1	4	1	1
Udførselsforbud	1	2	1	3
Individuelle ansøgninger *	105	100	120	104
Udførselsforbud	1	7	1	3
Erhvervelser	1	6	2	6
Stående udførselstilladelser (*§ 10*)	25	-	2	-
Finanslovbevilling	2.565.000	2.644.500	2.710.600	2.710.600
Udgifter i alt	358.800	1.004.100	1.558.500	759.200
plus fondsstøtte	250.000	-	540.000	-

*Figur 11 (* evt. omfattende mere end een genstand).*

Der kan i øvrigt henvises til udvalgets årlige beretninger, som bl.a. indeholder udførlige beskrivelser af de 15 genstande, som udvalget har erhvervet i de første 4 år loven har været i kraft[3].

9.7 Sagen om C.A. Jensens portræt af I.C. Dahl

En enkelt sag fra 1989 skal dog kort nævnes her, fordi sagen kan vise sig at få principiel betydning. Det drejer sig om om C.A. Jensens portræt af I.C. Dahl, som i 1988 blev udført fra Danmark af auktionsfirmaet Sotheby's. Firmaet angav værdien til 60.-70.000 kr., hvorfor maleriet kunne udføres frit, jfr. den ovennævnte værdigrænse på 100.000 kr. Imidlertid blev Kulturværdiudvalget i februar 1989 opmærksom på, at maleriet blev udbudt til salg i udlandet og der vurderet til 125.000-190.000 kr. Det var udvalgets opfattelse, at maleriets reelle værdi i 1988 var betydeligt højere end den værdi, som firmaet havde oplyst i udførselspapirerne, således at der burde være søgt om udførselstilladelse. Sotheby's nægtede imidlertid at sende maleriet tilbage til Danmark med henblik på at lade udvalget tage stilling til, om der burde meddeles en sådan tilladelse.

Kulturværdiudvalget besluttede på denne baggrund at indgive politianmeldelse mod Sotheby's for overtrædelse af kulturværdilovens beskyttelsesbestemmelser, men auktionsfirmaet blev i efteråret 1990 frifundet for at have overtrådt loven. Afgørelsen er imidlertid anket til Østre Landsret.

Frifindelsen kan føre til, at kulturværdiloven på længere sigt bliver ændret, fordi denne sag – tillige med en anden lignende sag – viser, at lovens generelt formulerede værdikriterier i praksis kan være vanskelige at administrere. Kulturværdiudvalget anfører i sin beretning fra 1989, at man må gå ud fra – såfremt lovens formål skal kunne opfyldes – at bl.a. auktionshusene «udviser loyalitet overfor beskyttelsesbestemmelserne, idet lovens håndhævelse praktisk talt udelukkende beror på deres positive medvirken»[4].

KAP. 10

BYGNINGSFREDNINGSLOVEN

10.1 Indledning

Den første lov om bygningsfredning fra 1918 udgjorde sammen med naturfredningsloven af 1917 – de første eksempler på regulering af ejendomsforholdene i miljømæssig henseende, når der ses bort fra visse brand-, politi- og sundhedsbestemmelser. Den første bygningsfredningslov arbejdede med to fredningsklasser, klasse A og klasse B. Klasse A omfattede de kvalitetsmæssigt særligt fremragende bygninger, hvor der derfor blev stillet de mest omfattende krav til behandlingen af bygningerne. Klasse B omfattede de øvrige bevaringsværdige bygninger, hvor beskyttelsen var noget ringere. Denne skelnen mellem forskellige typer af fredning blev ophævet i 1979[1].

Fredning efter bygningsfredningsloven tager sigte på bevaring af enkelt-bygninger og altså ikke bevaring af sammenhængende bygningsmiljøer. Derimod er der i planlovgivningen – især i kommuneplanloven – og i naturfredningsloven bestemmelser om bevaring af arkitektonisk og kulturhistorisk værdifulde miljøer, hvis enkelte elementer ikke hver for sig opfylder bygningsfredningslovens krav. I byer og bymæssig bebyggelse indgår bygningsbevaring tillige som et led i byfornyelsesarbejdet. Der henvises til kap. 11 og 12.2.

10.2 Den nugældende lov: Formål m.v.

I henhold til § 1 i bygningsfredningsloven har loven til formål at værne landets ældre bygninger af arkitektonisk, kulturhistorisk eller miljømæssig værdi, herunder bygninger, der belyser bolig-, arbejds- og produktionsvilkår og andre væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.

Det fremgår desuden, at der ved lovens administration skal lægges vægt på, at de bygninger, der værnes, får en hensigtsmæssig funktion, der under hensyntagen til bygningernes særlige karakter tjener deres opretholdelse på længere sigt.

Arbejdsdelingen på bygningsbevaringsområdet er, at

bygningsfredning er en statslig opgave, medens sikring af bevaringsværdige bygninger og miljøer er en (frivillig) kommunal opgave.

10.3 Fredning

En af de metoder, som anvendes med henblik på at opfylde lovens formål om at værne landets ældre bygninger, er fredning.

Det fremgår af lovens § 3, at miljøministeren kan frede bygninger af væsentlig arkitektonisk eller kulturhistorisk værdi, som er over 100 år gamle. Dog kan bygninger uanset deres alder fredes, når det er begrundet i deres fremragende værdi eller i andre særlige omstændigheder.

Til selve bygningen regnes at høre mur- og nagelfast tilbehør såsom kaminer, kaminforsatser, malede dørstykker og loftsmalerier, men ikke løsøregenstande eller indbo.

Som eksempler på fredning af bygninger, som er under 100 år gamle, kan nævnes Jørn Utzons «Fredensborghusene» i Asminderød (opført 1963) og servicestationanlægget i Skovshoved By (tegnet af Arne Jacobsen) fra 1939.

Alderskriteriet er begrundet i antagelse om, at der bør gå en vis tid, førend det kan bedømmes, hvad der er tilstrækkeligt arkitektonisk eller kulturhistorisk værdifuldt til en fredning. Hensigtsmæssigheden af 100års-kriteriet har i perioder været debatteret[2]. I Bygningskulturudvalgets betænkning fra 1990 foreslås alderskriteriet nedsat til 50 år[3].

Endelig fremgår det, at i det omfang en bygnings umiddelbare omgivelser i form af gårdsrum, pladser, torve, parkanlæg og lignende er en del af den samlede beskyttelsesværdige helhed, kan fredningen også omfatte sådanne omgivelser. Et eksempel herpå er pladsen og brolægningen mellem Amalienborg-palæerne.

Bygninger opført før år 1536 er automatisk fredede, d.v.s. der kræves ikke en særlig beslutning herom i henhold til den nedenfor beskrevne procedure.

Kirkebygninger er ikke omfattet af bygningsfredningslovens bestemmelser om fredning, så længe de er omfattet

af lovgivningen om folkekirken. Der henvises til kap. 12.4. Derimod kan kirkebygninger tilhørende andre trosretninger godt fredes, eksempelvis Synagogen i Krystalgade i København og den russiske Alexander Newsky kirke i København.

I alt ca. 3.600 ejendomme er i dag fredede, heraf er ca. 120 under 100 år gamle[4]. Den følgende figur (Figur 12) viser de fredede ejendomme fordelt på kommuner[5]:

Figur 12

10.4 Procedure i forbindelse med fredning

Enhver kan foreslå en bygning fredet, d.v.s. både ejere, brugere, kommuner, museer, foreninger og andre interesserede. Forslag om fredning indsendes til miljøministeriet og skal indeholde oplysning om bygningens beliggenhed, matrikelnummer og så vidt muligt alder, historie og bygmester. En behandling af forslaget kræver desuden, at der foreligger fotografier eller tegninger.

Forinden miljøministeren træffer beslutning om fredning, skal han dels forelægge forslaget for Det Særlige Bygningssyn, jfr. kap. 10.9 nedenfor, dels i henhold til lovens § 6, stk. 1 skriftligt underrette:

1) bygningens ejer og bruger,
2) kommunalbestyrelsen,
3) amtsmuseumsrådet og
4) de foreninger og lignende med lokalt tilhørsforhold, som har interesse i bevaringsspørgsmål og som skriftligt har fremsat anmodning om at blive holdt underrettet om fredninger.

Det fremgår af bemærkningerne til lovbestemmelsen, at museumsrådet forudsættes at videresende underretningen om fredningsforslaget til det relevante lokale museum.

I underretningen om fredningsforslaget fastsættes en frist på mindst tre måneder, hvor de pågældende har mulighed for at indsende bemærkninger til forslaget. I denne periode må der ikke af bygningens ejer m.v. foretages noget, som strider imod en påtænkt fredning, eksempelvis bygningsarbejder eller nedrivning.

Efter udløbet af den fastsatte frist beslutter miljøministeren inden for en periode på tre måneder, om bygningen skal fredes. Når ministeren har truffet sin afgørelse, underrettes de i § 6, stk. 1 nævnte personer og myndigheder m.v. om afgørelsen.

Hensigten med disse bestemmelser er at inddrage offentligheden i bygningsfredningsarbejdet på samme må-

de, som det sker ved fredninger efter naturfredningsloven (se kap. 11.3) og ved kommunernes planlægning (se kap. 12.2 og 12.3).

I forbindelse med en fredning ydes der ikke erstatning, men der er forskellige muligheder for at få økonomisk støtte og vejledning til bygningens opretholdelse, jfr. nedenfor.

En bygningsfredning tinglyses på ejendommen og skal respekteres også af alle fremtidige ejere.

Ministeren har endvidere mulighed for – under iagttagelse af samme procedure som beskrevet ovenfor – at ændre omfanget af en fredning eller i særlige tilfælde at ophæve en fredning.

10.5 Fredningens retsvirkninger: Bygningsarbejder

I henhold til bygningsfredningsloven skal en fredet bygning holdes i forsvarlig stand, herunder «tæt på tag og fag», således at vejrliget ikke får mulighed for at nedbryde bygningerne.

Alle bygningsarbejder vedrørende en fredet bygning kræver tilladelse fra miljøministeren (Planstyrelsen, jf. kap. 10.11), hvis arbejderne går ud over almindelig vedligeholdelse. Det samme gælder opsætning af lysinstallationer og lignende, samt skiltning på facader (herunder tagflader).

Hvad der skal forstås ved «bygningsarbejder ud over almindelig vedligeholdelse» fremgår nærmere af en vejledning om bygningsfredning, som Planstyrelsen har udarbejdet[6].

Almindelig vedligeholdelse er eksempelvis udskiftning af enkelte tagsten, kalkning og maling både udvendigt og indvendigt med samme materialer og i samme farver som bygningen i forvejen har. Sådanne arbejder, der ikke forandrer bygningens karakter, kræver ikke særlig tilladelse fra fredningsmyndighederne.

Eksempler på større udvendige arbejder, som kræver tilladelse, er omlægning af taget, pudsning af en facade

som hidtil har stået i blank mur, overmaling af bindingsværk, nedtagning af skorstenspiber og opsætning af kviste, samt udskiftning eller isætning af vinduer og døre.

Af indvendige bygningsarbejder, der omfatter mere end almindelig vedligeholdelse, kan nævnes nedtagning eller opsætning af skillevægge, nyindretning af toilet- og badeværelser samt ændring af indvendig fast udsmykning såsom paneler, stukarbejde og bemalinger.

Ofte vil der i forbindelse med behandlingen af en ansøgning om bygningsarbejder blive foretaget en besigtigelse af bygningen sammen med ejerne eller brugerne.

Planstyrelsen behandler årligt ca. 1200 byggesager vedrørende fredede ejendomme.

10.6 Fredningens retsvirkninger: Nedrivning af en fredet bygning

Nedrivning af en fredet bygning kræver tilladelse fra miljøministeren. I forbindelse med stillingtagen til en ansøgning om nedrivningstilladelse skal ministeren følge den samme procedeure, som beskrevet ovenfor vedrørende beslutning om fredning, d.v.s. inddragelse af de i § 6, stk. 1 nævnte personer og myndigheder m.v.

Hvis ministeren nægter at give tilladelse til nedrivning af en fredet bygning, kan ejeren forlange ejendommen overtaget af staten mod erstatning. Staten er dog kun forpligtet til at overtage ejendommen, hvis der – som det hedder i loven – «..er et væsentligt misforhold mellem ejendommens afkastningsgrad og afkastningsgraden for ejendomme med en lignende beliggenhed og benyttelse, men som ikke er omfattet af nedrivningsforbud».

Hvis der ikke kan opnås enighed mellem ministeren og ejeren om statens overtagelse af ejendommen eller om vilkårene herfor, afgør taksationsmyndighederne efter lov om offentlige veje spørgsmålet om berettigelsen af ejerens krav og fastsætter erstatning for statens overtagelse af ejendommen.

Endelig kan fredede bygninger kun opdeles i ejerlejligheder med miljøministerens samtykke. Samtykket kan

gøres betinget, herunder af fastsættelse af særlige bevaringsbestemmelser.

10.7 Støtte- og rådgivningsvirksomhed

Ud over at frede bygninger har miljøministeren også mulighed for at opfylde lovens formål om at værne landets ældre bygninger ved at yde økonomisk støtte til bygningsarbejder på fredede bygninger.

Økonomisk støtte vil som oftest være betinget af, at der fastsættes og tinglyses særlige bevaringsbestemmelser, hvis væsentligste indhold vil være, at ejeren fraskriver sig retten til at kræve statslig overtagelse af ejendommen mod erstatning, hvis nedrivning af den fredede bygning nægtes[7].

Støtten kan desuden ydes i form af sagkyndig bistand, projektudarbejdelse eller materialer.

Rådgivningsvirksomheden finder blandt andet sted i form af udgivelse af informationsblade om bygningsbevaring. Hvert informationsblad handler om et afgrænset emne. Eksempelvis er et blad om mørtel, et om reparation af råd- og svampeskader, et om vedligeholdelse af stråtage, et om økonomisk styring af istandsættelser o.s.v. Planstyrelsen regner med at udgive i alt 70 informationsblade[8].

Miljøministeren kan desuden med de bevilgende myndigheders godkendelse yde støtte til sikring af inventar i fredede bygninger, som ikke er omfattet af selve fredningen, såfremt inventaret er af betydning for den kulturhistoriske helhed eller har en særlig tilknytning til den pågældende bygning.

Støttemulighederne er nærmere beskrevet i den ovennævnte vejledning om bygningsfredning og i Bygningskulturudvalgets betænkning[9].

10.8 Statens Bygningsfredningsfond

Ud over den ovennævnte støtte er der også mulighed for støtte gennem Statens Bygningsfredningsfond, som i henhold til bygningsfredningslovens § 17 har til formål at medvirke ved løsningen af særlige frednings og bevaringsopgaver efter indstilling fra miljøministeren. Fonden kan således bl.a. yde lån, købe, forvalte og sælge fast ejendom. Fondens virksomhed kan også omfatte bygninger, der – uanset de ikke er fredede – må anses for at være bevaringsværdige. Endelig kan fonden yde støtte til sikring af inventar i fredede og bevaringsværdige bygninger.

Statens Bygningsfredningsfond, der blev oprettet i forbindelse med revisionen af bygningsfredningsloven i 1966, ledes af en bestyrelse på 7 personer, som beskikkes af miljøministeren. Formanden udpeges af ministeren. Sekretariatsfunktionerne for fonden varetages af Planstyrelsen (se nedenfor).

Også i forbindelse med økonomisk støtte fra Statens Bygningsfredningsfond vil der normalt blive stillet krav om fastsættelse og tinglysning af særlige bevaringsbestemmelser, jf. ovenfor.

10.9 Det Særlige Bygningssyn

Det Særlige Bygningssyn spiller en meget væsentlig rolle i forbindelse med forvaltningen af bygningsfredningsloven. Bygningssynet består af 12 medlemmer, herunder repræsentanter for Akademirådet, Rigsantikvaren, Nationalmuseet, Danske Arkitekters Landsforbund og Statens Museumsnævn.

I henhold til bygningsfredningslovens § 23 skal miljøministeren forelægge alle forslag om fredninger og om ændringer af en frednings omfang for Det Særlige Bygningssyn til udtalelse. En bygning kan kun fredes, og omfanget af en fredning kun ændres, såfremt bygningssynet afgiver (positiv) indstilling herom. Ministeren kan

imidlertid undlade at følge indstillingen eller eventuelt frede mindre end foreslået af bygningssynet.

Desuden skal alle ansøgninger om tilladelse til nedrivning af en fredet bygning forelægges for bygningssynet. Miljøministeren kan ikke meddele tilladelse til nedrivning mod Det Særlige Bygningssyns indstilling. Synet er også inddraget i behandlingen af sager vedrørende ophævelse af fredninger, ansøgninger om bygningsarbejder på fredede ejendomme og støtte til sikring af inventar.

Miljøministeren har med hjemmel i bygningsfredningslovens § 22, stk. 5 fastsat nærmere regler for Det Særlige Bygningssyns virksomhed[10].

10.10 Bevaringsværdige bygninger

De bevaringsværdige bygninger er som gruppe ikke klart afgrænset i forhold til resten af bygningsmassen. De er alene kendetegnet ved at være ældre bygninger, som indeholder en bevaringsværdi, men uden at kvaliteten af denne er så høj, at de er anset for fredningsværdige. Også nye bygninger kan være bevaringsværdige.

At en bygning er bevaringsværdig har da heller ingen umiddelbare retsvirkninger og medfører ikke i sig selv nogen beskyttelse af bygningen.

Der er dog i mindre udstrækning mulighed for statslig økonomisk støtte, jf. ovenfor om Statens Bygningsfredningsfond.

Det anslås, at der i Danmark findes ca. 300.000 bevaringsværdige bygninger opført før 1940[11].

Der er som nævnt ikke for nærværende foretaget nogen samlet udpegning af de enkelte bevaringsværdige bygninger, men denne mangel må i en vis udstrækning forventes at blive afhjulpet i de kommende år gennem udarbejdelse af de såkaldte kommuneatlas, jf. nedenfor.

Allerede i forbindelse med ændringen af bygningsfredningsloven i 1979 fik miljøministeren til opgave gennem bl.a. medvirken ved udarbejdelse af trykte registranter over bevaringsværdig bebyggelse i byer, byområder og landsbyer at støtte, at den brede bygningsbevaring blev tilgodeset i den kommunale planlægning. Tidligere var

det Nationalmuseets opgave at arbejde med registrering af bevaringsværdig bebyggelse, ligesom også mange kommuner af egen drift udarbejdede bygningsregistranter.

Dette arbejde er – som følge af en folketingsbeslutning herom – blevet intensiveret efter 1988 gennem en frivillig registrering af bygninger og bymiljøer i en række kommuner. De økonomiske og organisatoriske rammer for registreringen aftales nærmere mellem Planstyrelsen og den pågældende kommune, idet styrelsen stiller en række betingelser for at yde økonomisk støtte til registreringen[12]. Samtlige oplysninger, som fremkommer ved registreringen, opbevares i kommunen og kan benyttes i den kommunale planlægning og i den daglige byggesagsbehandling. Registreringen afsluttes med udgivelse af et kommuneatlas, som er en illustreret sammenfatning af hele registreringsarbejdet. Der er indtil dato udgivet ca. 15 kommuneatlas[13].

10.11 Planstyrelsen

Den daglige administration af bygningsfredningsloven varetages af Planstyrelsen, idet miljøministeren har delegeret det meste af sin kompetence i henhold til loven til Planstyrelsen. Det betyder, at når der i loven står «miljøministeren træffer afgørelse om ...», er det som hovedregel Planstyrelsen, der træffer denne afgørelse. Planstyrelsens beslutninger om fredninger, ændring af fredninger og ophævelse af fredninger kan dog indbringes for ministeren.

Planstyrelsen har bl.a. til opgave at yde faglig rådgivning og anden sagkyndig bistand til miljøministeren – og andre myndigheder – i spørgsmål om bygningsbevaring. I den forbindelse udarbejdes der registranter og anden dokumentation, sammenfattende oversigter over bygningsbevaringsinteresser, samt vejledninger til de kommunale planlægningsmyndigheder vedrørende bygningsbevaring. Der henvises i øvrigt til kap. 12.2.

Planstyrelsens adresse er: Haraldsgade 53, 2100 København Ø, tlf. 39 27 11 00.

Bygningsfredningsarbejdet er fordelt på tre kontorer i styrelsen:

3. kontor. *Bygningsfredning* Sekretariat for Det Særlige Bygningssyn, nyfredninger og fredningspolitik, sikring af interiører, støtte til bevaringsforeninger og internationale sager om bygningsfredning.

4. kontor. *Bygningsrestaurering:* Sekretariat for Statens Bygningsfredningsfond, vejledning ved istandsættelser, ejerlejligheder i fredede bygninger, nedrivning og offentlig overtagelse, støtte til istandsættelse/restaurering og internationale sager om bygningsrestaurering.

5. kontor. *Bygningsbevaring:* Kortlægning af bymiljøer og bevaringsværdige ejendomme, dokumentationscenter, rådgivning i bevaringsspørgsmål, bygningsregistranter og bevarende lokalplaner samt enkelte sager vedrørende kommuneplanloven.

KAP. 11

NATURFREDNINGSLOVEN

11.1 Indledning

Naturfredningsloven hører også med blandt de love, som har til formål at medvirke til bevaringen af den danske kulturarv. Naturfredningsloven har bl.a. til formål at værne Danmarks natur og landskabelige værdier og i den forbindelse «.... at bevare og pleje områder, planter og dyr samt geologiske dannelser, hvis bevarelse af naturvidenskabelige, undervisningsmæssige eller historiske hensyn er af væsentlig interesse» (lovens § 1).

I forlængelse heraf skal også lov om naturforvaltning nævnes, fordi denne lov (nr. 339 af 13. november 1989) bl.a. har til formål at «...fremme bestræbelserne for at bevare og pleje landskabelige og kulturhistoriske værdier», men da loven i øvrigt mest handler om støtte til naturbevaring, naturgenopretning, statslig skovtilplantning og friluftsliv, vil den ikke blive genstand for yderligere gennemgang.

Miljøministeren har i efteråret 1990 fremsat forslag om ændring af naturfredningsloven som led i den såkaldte miljølovpakke. Lovforslaget bortfaldt som følge af valget, men er genfremsat i januar 1991. Ændringerne vedrører såvel lovgivningen generelt, som afsnittet vedrørende de jordfaste fortidsminder. Det skal derfor understreges, at det følgende er en gennemgang af de *nugældende* regler. Til slut i kapitlet er der en kort omtale af hovedlinierne i det fremsatte forslag til revision af fredningslovgivningen.

11.2 Den nugældende naturfredningslov

Det er ikke tanken i dette afsnit at gennemgå hele naturfredningsloven, men kun de dele, der er særlig relevante i en kulturhistorisk sammenhæng. Det vil især sige bestemmelserne om de jordfaste fortidsminder.

Der er i øvrigt ikke i loven nogen definition af begrebet «fortidsminde» og således ikke nogen angivelse af, hvor gammelt et objekt skal være, for at det kan betegnes som sådan. Alderskriteriet har dog hidtil ikke givet anledning

til tvivlsproblemer, idet det har været alment accepteret, at fortidsminder i hvert fald må være over 100 år gamle. Baggrunden for, at bestemmelserne om beskyttelsen af de jordfaste fortidsminder her i landet i modsætning til de fleste andre lande er indeholdt i naturfredningsloven, er bl.a. at de jordfaste fortidsminder udgør et væsentligt led i det stærkt kultur- og kulturhistorisk prægede danske landskab og at beskyttelsen af fortidsminderne derfor naturligt tages op i forbindelse med den øvrige landskabsudnyttelse.

Den første naturfredningslov blev gennemført i 1917, men indtil 1937 var beskyttelsen af jordfaste fortidsminder hovedsagelig sket ved frivillige fredninger. Med § 2 i naturfredningsloven af 1937 blev der gennemført en generel retlig beskyttelse af jordfaste fortidsminder. Administrationen af lovens bestemmelser om disse fortidsminder blev varetaget af Nationalmuseet. I 1963 blev der oprettet en særlig afdeling af museet – 9. afd./Fredningsafdelingen – som udelukkende beskæftigede sig med dette arbejde. I forbindelse med en lovændring i 1969 skiftede afdelingen navn til Rigsantikvarens Fortidsmindeforvaltning og blev en selvstændig institution under rigsantikvaren. Ved lovændringen i 1969 fandt der en udvidelse af beskyttelsen sted, idet det herefter ikke blot var synlige og registrerede fortidsminder, som var fredede. Også fortidsminder, som man stødte på under jordarbejde, blev beskyttet, idet der blev mulighed for at stoppe jordarbejdet, medens en undersøgelse blev gennemført. Denne nye bestemmelse om de såkaldte nødudgravninger (§ 49) er den bestemmelse, der senere blev til § 26 i museumsloven, jfr. kap. 7.2.

Ved oprettelsen af Miljøministeriet i 1973 blev fredningsområdet som helhed overført til dette nye ministerium og Rigsantikvarens fortidsmindeforvaltning kom et par år senere til at høre under fredningsstyrelsen. Efter manges opfattelse var denne overførsel uheldig, fordi der var tale om et traditionelt musealt arbejdsområde. Med henblik på koordinering af det arbejde, som museerne udførte og fredningsstyrelsens virksomhed oprettedes Fortidsminderådet, jfr. nedenfor.

Denne administrative struktur gav anledning til en del samarbejdsproblemer mellem fredningsmyndighederne

og museumsvæsenet[1]. I forbindelse med en revision af bygningsfredningsloven i 1978 blev det derfor besluttet at nedsætte et udvalg med henblik på at gennemgå ansvars- og opgavefordelingen og samarbejdsrelationerne mellem fredningsmyndighederne og museerne både på bygningsfredningsområdet og fortidsmindeområdet. Efter udvalgets formand blev udvalget kaldt «Møllmann-udvalget».

Udvalget afgav betænkning i 1982 og foreslog som allerede nævnt i forbindelse med gennemgangen af museumsloven, at ansvaret for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed – både hvad angår fortidsminder og skibsvrag – blev samlet under Kulturministeriet, medens ansvaret for den permanente beskyttelse af såvel fredede fortidsminder som historiske skibsvrag blev samlet under Miljøministeriet. Omlægningen blev gennemført i forbindelse med revisionen af museumsloven i 1984 og en ændring af naturfredningsloven samme år[2].

Arbejds- og ansvarsfordelingen mellem Skov- og naturstyrelsen på den ene side og museerne på den anden side var oppe at vende igen i forbindelse med revisionen af museumsloven i 1989, men de to parter – repræsenteret ved henholdsvis direktøren for Skov- og naturstyrelsen og rigsantikvaren var enige om, at der ved ressortomlægningerne i 1984 var skabt rimelige rammer for samarbejdet og at der på denne baggrund ikke var behov for ændringer[3].

Samarbejdet mellem fredningsmyndighederne (Skov- og naturstyrelsen) og museumsvæsenet (Nationalmuseet) foregår bl.a. i det såkaldte Fortidsminderåd, der består af 7 medlemmer, som i henhold til naturfredningsloven skal have arkæologisk indsigt. Rådet blev som nævnt oprettet i 1975 i forbindelse med overførslen af fortidsmindeforvaltningen fra Kulturministeriet til Miljøministeriet. Fortidsminderådet har til opgave at virke som fagligt rådgivende organ for Skov- og naturstyrelsen i forbindelse med varetagelse af de arkæologiske interesser i naturfredningsarbejdet. Rådet skal bl.a. afgive indstilling til styrelsen i forbindelse med hel eller delvis ophævelse af beskyttelsen af et jordfast fortidsminde eller af et historisk skibsvrag eller fortidsminde på havbunden, jfr. nedenfor. Desuden får rådet forelagt spørgsmål om restaurering af

fortidsminder, når istandsættelsen går ud over almindelig vedligeholdelse.

11.3 Generelt om fredning m.v.

I hver fredningskreds (normalt svarende til en amtskommune) er der nedsat et fredningsnævn, som har en række opgaver i henhold til naturfredningsloven. Hvert fredningsnævn består af tre medlemmer; formanden, der skal være dommer, beskikkes af miljøministeren, medens de to øvrige medlemmer vælges af amtsrådet.

Fredningssag kan rejses af et ministerium, vedkommende amtsråd, vedkommende kommunalbestyrelse eller en forening, som af ministeren er anerkendt som virkende for gennemførelse af lovens formål. Fredningssag rejses ved indsendelse til fredningsnævnet af et fredningsforslag, der omfatter fredningsbestemmelser (se nedenfor) for et nærmere angivet område og en redegørelse for forslagets baggrund.

Den nærmere procedure i forbindelse med behandlingen af et fredningsforslag – herunder mulighederne for klageadgang – vil ikke blive gennemgået her. Der henvises til naturfredningslovens kap. III.

Fredning af et område sker ved fastsættelse af en række såkaldte fredningsbestemmelser, som eksempelvis kan gå ud på bevarelse af den nuværende tilstand, således at f.eks. yderligere dyrkning, beplantning, indgreb over for plante- og dyreliv, gravning eller bebyggelse af enhver art eller visse arter fremtidig forbydes. Fredningsbestemmelser kan endvidere indeholde forskrifter om, hvorledes det fredede areal fremtidigt må anvendes, herunder også bestemmelser om forbud mod færdsel på arealet og om, at visse former for anvendelse kræver forudgående tilladelse. I særlige tilfælde kan det bestemmes, at eksisterende beplantninger, bebyggelser eller andre indretninger skal fjernes.

Hvis et område fredes, fastsætter fredningsnævnet en erstatning til ejere, brugere og andre indehavere af rettigheder over de fredede ejendomme for det tab, som

fredningen påfører dem. Erstatningens størrelse kan i sidste ende indbringes for en taksationskommission.

For en detaljeret uddybning af de enkelte bestemmelser i naturfredningsloven kan der henvises til Viggo Nielsen m.fl.: Naturfredningsloven[4], der er en kommenteret gennemgang af samtlige paragraffer i loven. Selvom bogen er fra 1973 – og derfor ikke har de seneste ændringer med – er den stadig anvendelig.

Blandt de myndigheder, der nævnes i lovteksten, er fredningsstyrelsen. I forbindelse med en strukturændring i Miljøministeriet i 1987, blev fredningsstyrelsen nedlagt og opgaverne henført til Skov- og naturstyrelsen. I det følgende angives på denne baggrund begge navne.

11.4 Jordfaste fortidsminder

Naturfredningslovens kap. VII (§§ 48 – 53) vedrører jordfaste fortidsminder.

Det fremgår af lovens § 48, at gravhøje, stengrave, voldsteder, forsvarsanlæg, ruiner og broanlæg, som enten er synlige i terrænet eller hvorom der i henhold til lovens § 52 er foretaget tinglysning (jfr. nedenfor) ikke må beskadiges eller ændres. Desuden må det areal, hvorpå de nævnte jordfaste fortidsminder er beliggende, ikke deles ved udstykning, omdeling eller skelforandring uden fredningsstyrelsens (Skov- og naturstyrelsens) og fredningsnævnets samtykke. Samme beskyttelse har andre fortidsminder, såsom møllekanaler og dæmninger, stenvolde, stenrækker, kanaler, anlæg ved og i søer, åer og helligkilder m.v., såfremt der er foretaget tinglysning efter lovens § 52. Endelig må bautastene, helleristnings- og andre kultstene, runestene, kors, milepæle og lignende ikke ændres eller flyttes uden fredningsstyrelsens (Skov- og naturstyrelsens) og fredningsnævnets samtykke.

Tinglysning efter lovens § 52 vil sige, at Skov- og naturstyrelsen har foranlediget, at der på de ejendomme, hvorpå der findes de i lovens § 48 nævnte jordfaste fortidsminder, er blevet tinglyst en meddelelse om tilstedeværelsen af fortidsminderne. Meddelelsen vil typisk bestå af en

beskrivelse af det pågældende fortidsminde efter dets art, type og udseende.

Der kan forekomme en vis overlapning mellem naturfredningsloven og bygningsfredningsloven, eksempelvis i forbindelse med broanlæg og ruiner.

11.5 Fortidsminder på havbunden

I henhold til naturfredningslovens § 49 må fortidsminder på havbunden såsom stengrave, bopladser, ruiner, sejlspærringer, forsvarsanlæg, havne- og broanlæg ikke beskadiges, ændres eller fjernes uden fredningsstyrelsens (Skov- og naturstyrelsens) tilladelse.

Vrag af skibe, der må antages at være gået tabt for til enhver tid mere end 100 år siden, samt skibsladninger og dele fra sådanne skibsvrag må ikke beskadiges, ændres eller fjernes uden fredningsstyrelsens (Skov- og naturstyrelsens) tilladelse. Denne bestemmelse gælder ikke kun for vrag på havbunden, men også vrag i vandløb eller i søer.

Desuden fremgår det af lovens § 49, stk. 3, at fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen) registrerer de fortidsminder og vrag, der er omfattet af lovens § 49. Fund af sådanne fortidsminder og vrag m.v. skal straks anmeldes til fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen). Med andre ord en anmeldelsespligt svarende til den pligt, der gælder i henhold til museumslovens § 26 om jordfaste fortidsminder på landjorden, jfr. kap. 7.2.

Om rigsantikvarens beføjelser vedrørende fortidsminder på havbunden, se kap. 7.4.

Endelig indeholder lovens § 49 en hjemmel for miljøministeren til at fastsætte nærmere regler til beskyttelse af fortidsminder og vrag m.v. på havbunden. Herunder kan ministeren fastsætte, at der inden for en afstand på 100 meter fra fortidsmindet eller vraget ikke må foretages ændring af bundforholdene, optagning af grus eller sand, dumpning eller opfyldning, opankring eller andre foranstaltninger.

Fredningsnævnene indgår ikke i administrationen af denne gruppe af fortidsminder.

11.6 Genopretning af fortidsminder

I henhold til naturfredningslovens § 50 kan fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen), hvis et jordfast fortidsminde beskadiges, ændres eller flyttes, pålægge ejeren og brugeren at genoprette den hidtidige tilstand inden for en rimelig frist, med mindre det kan godtgøres, at skaden ikke skyldes fejl eller forsømmelse fra disses side. Hvis pålægget ikke efterkommes, kan fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen) lade arbejdet udføre på ejerens og brugerens bekostning.

I øvrigt kan overgreb mod et fortidsminde straffes i henhold til naturfredningslovens § 66, d.v.s. med bøde.

11.7 Undersøgelsesadgang m.v.

Fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen) har – mod legitimation – adgang til sådanne steder, hvor der kan formodes at være et fortidsminde, ligesom styrelsen har adgang til at lade jordfaste fortidsminder undersøge og eventuelt istandsætte, såfremt dette ikke medfører udgift for ejeren.

Hvis fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen) finder, at der bør sikres offentligheden adgang til et jordfast fortidsminde, afgiver styrelsen – såfremt der ikke kan opnås en aftale med ejeren om en vederlagsfri ordning – indstilling til miljøministeren om erhvervelse af fortidsmindet og eventuelt det omkringliggende areal. Det samme gælder, hvis fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen) af andre grunde mener, at fortidsmindet bør tilhøre det offentlige. Ud over behovet for at sikre offentligheden adgang til fortidsmindet kan ønsket om erhvervelse eksempelvis være begrundet i, at man gerne vil have fuld kontrol med den dyrkning, der foregår på eller ved fortidsmindet.

11.8 Beskyttelseslinier

I henhold til den sidste paragraf i naturfredningslovens kap. VII (§ 53) må der ikke – inden for en afstand af 100 meter fra de i § 48 nævnte jordfaste fortidsminder (bortset fra kors, milepæle og lignende) – uden fredningsnævnets tilladelse placeres bygninger, skure, campingvogne og lignende. Miljøministeren har derudover mulighed for at fastsætte regler, hvorefter det også er forbudt at placere telte inden for den nævnte linie. Desuden må der ikke opstilles master, foretages beplantninger og ændringer i terrænet eller iværksættes foranstaltninger, der i væsentlig grad kan virke skæmmende på fortidsmindet.

I skove og plantager, hvor der var bevoksning før 1961, kan der dog finde nyplantning sted, men beplantningen skal – med mindre fredningsnævnet tillader andet holdes i en afstand af mindst 5 meter fra fortidsmindets fod. I øvrigt skal fredningsnævnet, inden der træffes afgørelser efter § 53, indhente udtalelse fra fredningsstyrelsen (Skov- og naturstyrelsen).

11.9 Skov- og naturstyrelsen, amtsfredningsinspektorater, fredningsplanlægning m.v.

Skov- og naturstyrelsens adresse er: Slotsmarken 13, 2970 Hørsholm (tlf. 45 76 53 76).

Administrationen af naturfredningslovens kap. VII varetages af styrelsens kulturhistoriske kontor (10. kontor).

I henhold til § 62 i naturfredningsloven påser amtsrådene overholdelsen af loven og de forskrifter, der er fastsat i medfør af loven, samt af fredningsbestemmelser. Den daglige administration varetages af de såkaldte amtsfredningsinspektorater, som hvert enkelt amtskommune er forpligtet til at oprette, jfr. lovens § 65 c. Amtsfredningsinspektoraterne bistår amtsrådet ved udøvelsen af rådets beføjelser i henhold til naturfredningsloven samt i forbindelse med andre sager, der berører naturfredningsmæssige interesser. Fredningsinspektoraterne udfører desuden

den kortlægning, analyse og vurdering af regionernes fredningsinteresser, som amtsrådene i henhold til lovens § 35 er forpligtede til at udarbejde. Dette materiale udgør endvidere grundlaget for de planredegørelser, som amtsrådet skal offentliggøre mindst en gang i hver valgperiode. Kravet om udarbejdelse af egentlige fredningsplaner – som var formelt bindende og som skulle godkendes af miljøministeren – blev ophævet i 1987.

I en bekendtgørelse (nr. 640 af 6. december 1983) er der fastsat nærmere regler for amtsrådenes opgaver vedrørende tilsyn og pleje af fredede områder m.v. I denne forbindelse skal der især peges på bekendtgørelsens § 11, hvorefter de museer, der er godkendt i henhold til museumsloven, efter aftale med amtsrådet kan varetage konkrete opgaver i forbindelse med tilsyn og pleje af fortidsminder m.v.

11.10 Forslag til lov om naturbeskyttelse

Som nævnt indledningsvis har miljøministeren i efteråret 1990 som led i den såkaldte miljølovpakke fremsat forslag om ændring af naturfredningsloven. Lovforslaget er genfremsat i januar 1991. Det nye lovforslag om naturbeskyttelse sammenfatter og forenkler naturfredningsloven, lov om sandflugtens bekæmpelse og den ovennævnte lov om naturforvaltning.

I det følgende omtales hovedpunkterne i forslaget, specielt vedrørende de jordfaste fortidsminder.

Fredningsnævnene og Overfredningsnævnet foreslås nedlagt. Kompetencen til at behandle og træffe afgørelser i fredningssager er efter forslaget henlagt til amtsrådene med klageadgang til Naturklagenævnet, som oprettes til erstatning for Overfredningsnævnet. Der er imidlertid ikke væsentlige ændringer i selve procedurerne i forbindelse med fredninger.

Reglerne om beskyttelse af fortidsminder er helt omskrevet. Det påpeges imidlertid i bemærkningerne, at der

ikke er tilsigtet nogen realitetsændringer i beskyttelsen efter den hidtidige praksis.

Desuden er bestemmelserne forsøgt forenklet, bl.a. ved at opregningen af de kategorier af fortidsminder, der er beskyttet efter loven, er foretaget i et bilag til loven i stedet for i selve lovteksten.

Det understreges imidlertid i bemærkningerne til lovforslaget, at bilaget kun kan ændres ved lov. I bilaget er fortidsminderne opdelt i tre kategorier:

- fortidsminder, som umiddelbart er beskyttede,
- fortidsminder, der først er beskyttet, når ejeren har modtaget meddelelse om deres tilstedeværelse, og
- fortidsminder, som har en 100 meter beskyttelseslinie.

I bilaget er der – sammenholdt med den gældende lovgivning – medtaget enkelte «nye» kategorier af fortidsminder såsom krigergrave, mindesmærker, sten og træer hvortil der er knyttet folketro, historisk overlevering eller kulturhistorisk tradition, samt sten- og jorddiger. Desuden er der sket sproglige præciseringer og uddybninger af andre kategorier, som også har været beskyttet i henhold til den gældende lovgivning.

Som en generel styrkelse af beskyttelsen er der lagt en 2 meter bred dyrkningsfri zone omkring alle fortidsminder. På den anden side foreslås beskyttelsen reduceret, således at den nuværende 5 meter zone, hvor der i eksisterende fredskovspligtige skove kun må genplantes efter dispensation, bortfalder. Desuden sker der såkaldt «deregulering» ved, at broer overføres fra automatisk beskyttelse til beskyttelse efter beslutning.

Den gældende 100 meter beskyttelseslinie omkring fortidsminder opretholdes. Der må ikke inden for denne linie foretages ændring af arealet, herunder etableres hegn, placeres campingvogne og lignende.

Bestemmelsen om, at miljøministeren kan påbyde ejeren eller brugeren af det areal, hvorpå der er et fortidsminde, at genoprette den hidtidige tilstand i tilfælde af beskadigelse, ændring eller flytning er udvidet med en

hjemmel til også at forlange foranstaltninger gennemført, der hindrer gentagen beskadigelse (eksempelvis hegning mod kreaturer). Endelig får ministeren også en hjemmel til selv at foretage en genopretning, som ejer eller bruger ikke skønnes at kunne udføre kulturhistorisk forsvarligt. Begge disse hjemler svarer i øvrigt til eksisterende praksis.

Det forudsættes, at amtsrådene nedsætter regionale «grønne» råd med repræsentanter for de berørte interesser til at rådgive i spørgsmål vedrørende amtsrådenes administration af loven. I øvrigt nedlægges Fortidsminderådet sandsynligvis. I stedet oprettes der et rådgivende udvalg – Naturforvaltningsudvalget – med et mere generelt kommissorium. Udvalget skal bestå af repræsentanter for en lang række organisationer og myndigheder, men det forudsættes derudover, at ministeren udpeger to medlemmer med henholdsvis naturvidenskabelig og kulturhistorisk ekspertise.

KAP. 12

ANDEN RELEVANT LOVGIVNING

12.1 Indledning

De lovgivningsområder, der er blevet gennemgået i de forrige kapitler, må vel kaldes de egentlige antikvariske love, d.v.s. som er afgørende i forbindelse med bevaringen af den danske kulturarv.

Der er imidlertid også en række andre love, som er relevante i denne sammenhæng, fordi disse love – ud over de formål, som i øvrigt er baggrunden for lovgivningen på de pågældende områder – også har bestemmelser af antikvarisk interesse.

Det drejer sig om dele af planlovsystemet (lov om lands- og regionplanlægning og især kommuneplanloven), kirkebygningslovgivningen og arkivlovgivningen.

De relevante bestemmelser i de nævnte love vil kort blive omtalt i det følgende:

12.2 Planlægningslovgivningen

Miljøministeren har i efteråret 1990 fremsat forslag om ændring af planlægningslovgivningen som led i den ovennævnte miljølovpakke. De foreslåede ændringer drejer sig bl.a. om reglerne for, hvordan kommune- og lokalplaner skal udarbejdes, men der er kun i begrænset omfang tale om egentlige substantielle ændringer. Det skal imidlertid understreges, at den følgende gennemgang er baseret på de *nugældende* regler. Til sidst i afsnittet er der en ganske kort omtale af hovedlinierne i det fremsatte lovforslag.

Som nævnt ovenfor tager fredning efter bygningsfredningsloven ikke sigte på bevaring af sammenhængende bygningsmiljøer. Derimod er der i planlægningslovgivningen – især i kommuneplanloven – bestemmelser om bevaring af arkitektonisk og kulturhistorisk værdifulde miljøer, hvis enkelte elementer ikke hver for sig opfylder bygningsfredningslovens krav.

Kommuneplanloven trådte i kraft den 1. februar 1977. Ved denne lovs ikraftræden blev bevaringsbestemmelserne i den hidtidige bygge- og planlægningslovgivning samlet og styrket, idet de tidligere i byggelovgivningen indeholdte bestemmelser om tinglysning af bevaringsservitutter

blev overført til kommuneplanloven og dermed blev en integreret del af lokalplanlægningen. Det blev herved også muligt at kombinere bevaringsarbejdet med byplanmæssige bestemmelser såsom bebyggelsens og de ubebyggede arealers anvendelse og krav til bebyggelsens beliggenhed, omfang, udformning m.v.

Kommunerne kan i lokalplaner fastlægge detaljerede bestemmelser for bevaringen af bebyggelsesmiljøer.

Ifølge kommuneplanloven skal kommunalbestyrelsen udarbejde en kommuneplan ud fra en samlet vurdering af de arealmæsssige, naturgivne og økonomiske ressourcer i kommunen, målene for befolknings- og erhvervsudviklingen i kommunen og målene for den kommunale sektorplanlægning.

Kommuneplanen må ikke stride mod den regionplægning – med stort set tilsvarende formål – som amtskommunerne er forpligtede til at udarbejde i henhold til loven om lands- og regionplanlægning.

I en kommuneplan fastlægges for hele kommunen en hovedstruktur og for de enkelte dele af kommunen rammer for lokalplanernes indhold.

Rammerne for indholdet af lokalplaner fastsættes for de enkelte dele af kommunen med hensyn til en lang række formål, som er opregnet i kommuneplanlovens § 3, stk. 3.

I denne sammenhæng er især pkt. 7) interessant, idet det er dette punkt som bl.a. indeholder bestemmelser om «bevaring af bebyggelser eller bymiljøer».

En lokalplan skal udarbejdes, når det er nødvendigt for at sikre kommuneplanens virkeliggørelse samt før der gennemføres større udstykninger eller bygge- og anlægsarbejder, herunder nedrivninger af bebyggelser.

Det gælder generelt vedrørende planlægningslovene, at offentligheden skal inddrages i videst mulig omfang. I såvel regionplanlægningen som i kommuneplanlægningen er der således i lovgivningen krav om, at de planlæggende myndigheder forestår en oplysningsvirksomhed om såvel planlægningens målsætning og nærmere indhold som de vedtagne planer med henblik på at fremkalde en offentlig debat[1].

I øvrigt skal kommunen i henhold til museumslovens § 36 a underrette det museum, der har ansvaret for det

etnologiske arbejde i området, når der udfærdiges en lokalplan. Der henvises til kap. 8.8.

Der kan i en lokalplan optages bestemmelser om bl.a. bevaring af eksisterende bygninger, således at bebyggelsen kun med tilladelse fra kommunalbestyrelsen må nedrives, ombygges eller ændres, jfr. lovens § 18, stk. 1, pkt. 14, samt bestemmelser om bebyggelsens ydre udformning med hensyn til bl.a. facader, materialer og farver.

En lokalplan indebærer imidlertid ikke en pligt for ejeren med hensyn til vedligeholdelse af ejendommen. En bevarende lokalplan sikrer således kun en styring af de bygningsændringer, som ejeren af egen drift ønsker at foretage.

Det skønnes, at godt 50.000 ejendomme i dag er omfattet af bevarende lokalplaner eller andre tinglyste bevaringsbestemmelser[2].

Endvidere kan kommunalbestyrelsen gøre en tilladelse efter byggeloven afhængig af, at bebyggelsen får en sådan ydre udformning, at der i forbindelse med dens omgivelser opnås en god helhedsvirkning.

Det er således en kommunal opgave at tage vare på bevaringsværdig bebyggelse, men kommunerne har ikke en egentlig pligt til at gennemføre bevaringsplanlægning. De centrale bygningsfredningsmyndigheder (først og fremmest Planstyrelsen) har til opgave at vejlede og bistå kommunerne i forbindelse med det frivillige bevarings- og planlægningsarbejde. Eksempelvis er der udsendt en vejledning for kommunerne i bevarende lokalplanlægning, ligesom meget af det grundlag, som denne planlægning finder sted på, kan være udarbejdet af eller i samarbejde med de centrale fredningsmyndigheder, eksempelvis de i kapitel 10 nævnte kommuneatlas.

Det kan endelig oplyses, at det indtil 1978 var Nationalmuseets opgave at arbejde med registreringer af bevaringsværdig bebyggelse.

Planlægningslovgivningen henhører under Miljøministeriet. Arbejdsområdet varetages af Planstyrelsen, der som nævnt ovenfor også varetager bygningsfredningslovgivningen. Planstyrelsens 6., 7. og 8. kontor tager sig af

kommune- og lokalplanlægning, medens 9., 10. og 11. kontor tager sig af lands- og regionplanlægning.

12.3 Forslag til lov om planlægning

Forslag til lov om planlægning – fremsat i efteråret 1990 og genfremsat i januar 1991 – sammenfatter en række af de nuværende planlægningslove, bl.a. by- og landzoneloven, lov om lands- og regionplanlægning og lov om kommuneplanlægning. Desuden forenkles lovgivningen på planlægningsområdet. Generelt begrænses kravene til regionplanernes indhold og der sker en væsentlig modernisering og forenkling med hensyn til reglerne for, hvordan kommune- og lokalplaner skal udformes. Borgerne skal desuden i højere grad inddrages tidligere, når der skal udarbejdes region- og kommuneplaner.

Med reformen tilsigtes en mere konsekvent – og enstrenget – arbejdsdeling mellem myndighederne. Decentraliseringen indebærer bl.a., at kommunerne får ansvar for byerne og sommerhusområder, amtskommuner får ansvaret for det åbne land og staten bliver ansvarlig for nationale spørgsmål. Statens godkendelse af region- og kommuneplaner afløses af en veto-ordning for miljøministeren, således at der er mulighed for at gribe ind, når overordnede samfundsinteresser skal sikres. Bestemmelserne om kommune- og lokalplaners form, indhold og retsvirkninger svarer stort set til kommuneplanlovens regler, som de er i dag, med visse tekstmæssige moderniseringer.

12.4 Kirkebygningslovgivningen

Som nævnt ovenfor kan kirkebygninger, der omfattes af lovgivningen om folkekirker, ikke fredes efter bygningsfredningsloven. Det betyder imidlertid ikke, at disse kulturhistorisk og arkitektonisk betydningsfulde bygninger er

uden beskyttelse, idet sådanne bygninger er omfattet af lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde (lov nr. 268 af 22. maj 1986). Denne lov har bl.a til formål «...at sikre, at der ikke sker en forringelse af de kulturværdier, der er knyttet til kirkebygninger og kirkegårde».

Således må kirkebygninger ikke udvides eller ombygges uden godkendelse fra kirkeministeriet, ligesom menighedsrådet er forpligtet til at sørge for vedligeholdelse af kirken samt dens inventar og udsmykning. Forslag til istandsættelsarbejder af såvel bygninger som inventar skal godkendes af stiftsøvrigheden. De kgl. bygningsinspektører, Nationalmuseet og Kunstakademiet yder kirkeministeriet og stiftsøvrighederne bistand i forbindelse med disse godkendelser.

Forslag til kunstnerisk udsmykning af kirkebygninger skal godkendes af kirkeministeriet. Restaurering af kalkmalerier samt maling af inventar, der er over 50 år gammelt, må kun ske i henhold til forslag, der er tilvejebragt gennem Nationalmuseet og godkendt af stiftsøvrigheden. Hvis der af en eller anden grund fremkommer hidtil ukendte kalkmalerier, skal dette i henhold til lovens § 4 straks indberettes til Nationalmuseet.

Der skal i øvrigt henvises til Kirkeministeriets vejledning om Nationalmuseets bistand i kirkesager, hvoraf det fremgår, at det «må anses for nødvendigt» at begrænse de kirkelige myndigheders brug af Nationalmuseet som konsulent i kirkesager i forhold til tidligere[3].

Endelig skal der peges på kapitel IV i lov om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde, som vedrører registrering af gravminder. Lovgivningens bestemmelser om registrering af bevaringsværdige gravminder blev gennemført i forbindelse med en ændring af loven i 1986.

Ifølge lovens § 20 skal gravminder, der bevarer mindet om fortjenstfulde mænd og kvinder, eller som i øvrigt af kunstneriske, kulturhistoriske eller andre grunde må anses for bevaringsværdige, registreres. Det er således ikke alle gravminder, der skal registreres, men kun de særligt bevaringsværdige.

Registreringen foretages særskilt for hver kirkegård af det såkaldte provstesyn. Til brug herfor udarbejder menighedsrådet og en sagkyndig – udpeget af vedkommende

museumsråd – et forslag, der fremsendes til provsten. Provstesynet er dog ikke bundet til at følge forslaget og kan således bestemme, at andre gravminder end de foreslåede skal registreres. For de kirker, der ikke er undergivet provstesyn, foretages registreringen af Nationalmuseet i samarbejde med det lokale museum.

Kirkeministeren kan i henhold til lovens § 21, stk. 4 fastsætte nærmere regler om registreringen, hvad der er sket i en bekendtgørelse om folkekirkens kirkebygninger og kirkegårde og i et cirkulære om samme emne.

Endelig har Kirkeministeriet i samarbejde med Statens Museumsnævn udarbejdet en vejledning om registrering af gravminder[4], som i øvrigt indeholder relevante uddrag af ovennævnte lov, bekendtgørelse og cirkulære. Vejledningen indeholder derudover bl.a. regler for, hvilke kriterier der bør lægges til grund for udvælgelsen af de gravminder, der skal registreres.

Retsvirkningerne af registreringen er, at menighedsrådet eller kirkegårdsbestyrelsen ikke må fjerne registrerede gravminder fra kirkegården. Som hovedregel bør gravmindet forblive på sin oprindelige plads, men hvor forholdene på kirkegården er til hinder herfor, kan det anbringes andetsteds på kirkegården.

Kirkeministeren kan dog tillade, at registrerede gravminder anbringes andre steder end på kirkegården, eksempelvis på et museum.

Der er ikke i loven sat nogen tidsgrænse for, hvornår alle kirkegårde skal være gennemgået med henblik på registrering af bevaringsværdige gravminder. På grund af antallet af kirkegårde og gravsteder må det antages, at arbejdet vil strække sig over en længere årrække.

Kirkeministeriets adresse er: Frederiksholms Kanal 21, 1220 København K, tlf. 33 92 33 90. Sager vedrører kirker og kirkegårde henhører under ministeriets 1. kontor.

12.5 Arkivlovgivningen

Der foreligger endnu ikke en samlet lov for bevaring, behandling og tilgængeliggørelse af den del af den danske kulturarv, der består af arkivalier, men et lovforslag herom

forventes fremsat af kulturministeren i løbet af efteråret 1991.

Den gældende lovgivning på arkivområdet – hvoraf den ældste om oprettelse af et rigsarkiv i øvrigt er fra 1889 – vedrører kun det statslige område, idet kommunerne i henhold til lov om kommunernes styrelse er ansvarlige for indsamling og bevaring af deres egne arkivalier.

Statens arkiver består af Rigsarkivet, landsarkiverne og Erhvervsarkivet.

I det følgende præsenteres hovedlinierne i det udkast til lov om offentlige arkiver, som forventes fremsat i efteråret 1991:

Ifølge udkastet har statens arkiver til formål

1) at sikre bevaringen af arkivalier, der har historisk værdi eller tjener til dokumentation af forhold af væsentlig administrativ og retlig betydning for borgere og myndigheder,
2) at sikre – i samarbejde med de myndigheder der er omfattet af loven – at kassation af ikke-bevaringsværdige arkivalier kan gennemføres,
3) at stille arkivalierne til rådighed for offentlighed og forskning,
4) at bistå de myndigheder, der er omfattet af loven, i arkivmæssig henseende, og
5) at udøve forskning og udbrede kendskabet til forskningens resultater.

Statens arkiver pålægges endvidere en forpligtelse til at samarbejde med de kommunale arkiver samt at samarbejde med og rådgive andre kulturelle eller videnskabelige institutioner i arkivmæssig henseende. Bestemmelsen sigter bl.a. mod et tættere og mere koordineret samarbejde med de lokalhistoriske arkiver og f.eks. Det Kgl. Bibliotek, Arbejderbevægelsens Bibliotek m.v. Loven indeholder herudover bestemmelser om, hvordan de offentlige myndigheder, der er omfattet af loven, skal aflevere arkivalier til Rigsarkivet.

Lovudkastet indeholder desuden regler om arkivaliernes tilgængelighed. Sådanne bestemmelser har hidtil været fastsat administrativt af rigsarkivaren. Hovedreglen er,

at arkivalier er tilgængelige, når de er 30 år gamle. Dog kan de myndigheder, hvorfra arkivalierne stammer, fastsætte en længere tilgængelighedsfrist end 30 år, hvis dette er nødvendigt af hensyn til en række mere eller mindre konkrete forhold, som fremgår af lovudkastets § 16, stk. 2. Det drejer sig bl.a. om statens sikkerhed og rigets forsvar, beskyttelse af sigtede m.v. i sager om strafferetlig forfølgning og om det offentliges økonomiske interesser. Der er her tale om bestemmelser, der er udformet under hensyn til en parallelisering med lov om offentlighed i forvaltningen.

Endelig er arkivalier, der indeholder oplysninger om enkeltpersoners private – herunder økonomiske – forhold først tilgængelige, når de er 90 år gamle. Det samme gælder sager indenfor strafferetsplejen m.v.

Selvom de foreslåede bestemmelser omkring arkivaliers tilgængelighed på en række punkter er mindre restriktive end de nugældende regler, kan man næppe gå ud fra, at debatten om adgangen til offentlige arkivaliers vil ophøre som følge af de nye regler[5].

Kulturministeren vil dog få mulighed for at fastsætte nærmere regler om tilgængelighed til arkivalier, som ikke er umiddelbart tilgængelige i henhold til loven – d.v.s. regler om dispensation fra de ovennævnte tidsfrister – herunder mulighed for at fastsætte nærmere regler om brugen af de oplysninger, som der gives adgang til.

Såfremt der er tale om arkivalier af væsentlig forskningsmæssig eller almenkulturel betydning, som primært belyser forhold af samfundsmæsig karakter, kan statens arkiver indsamle, modtage og bevare ikke-afleveringspligtige private arkivalier fra enkeltpersoner, foreninger og organisationer m.v.

I forlængelse heraf bør Erhvervsarkivet – beliggende i Århus – nævnes. Erhvervsarkivet indsamler, modtager og bevarer historisk væsentlige arkivalier fra erhvervslivets organisationer og virksomheder samt fra personer med tilknytning til det økonomiske liv.

Uden for det statslige områder er der gennem tiderne oprettet omkring 300 lokalhistoriske arkiver. Disse arkiver omfattes ikke af lovudkastet og deres arbejdsområde går i mangfoldige tilfælde uden for det egentligt arkivmæssige.

En række af disse arkiver har dog udviklet sig til egentlige arkivinstitutioner, der bl.a. modtager og opbevarer primærkommunale arkivalier. Sådanne institutioner vil, når det gælder de kommunale arkivalier, være omfattet af loven.

De øvrige lokalhistoriske arkivers virksomhed er således ikke undergivet nogen form for antikvarisk lovregulering (bortset fra de situationer, hvor et lokalhistorisk arkiv er en del af et statsanerkendt museum, idet museumsloven da er gældende også for arkivet).

De lokalhistoriske arkiver er organiseret i Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver.

Rigsarkivet: Rigsdagsgården 9, 1218 København K, tlf. 33 92 33 10

Erhvervsarkivet: Vester Alle 12, 8000 Århus C, tlf. 86 12 85 33

Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver (SLA): Torvegade 47, Postboks 522, 6701 Esbjerg, tlf. 75 12 11 44.

NOTER

Kap. 1

1) Holger Rasmussen: Dansk Museumshistorie – de kulturhistoriske museer (Dansk Kulturhistorisk museumsforening, Hjørring 1979).
2) Landsdelsmuseumsbegrebet blev indført i 1968 museumsloven. Disse museer – hvoraf der ifølge loven højest kunne anerkendes 17 fordelt over hele landet – fik et større statstilskud end de øvrige kulturhistoriske lokalmuseer mod en forpligtelse til – på lokalmuseumstilsynets vegne – at rådgive og føre tilsyn med de øvrige museer i landsdelsområdet. Det særlige tilskud svarede til halvdelen af en fagligt uddannet medarbejders årsløn. For en oversigt over hvilke museer der fik status som landsdelsmuseer, se bilag B i betænkning nr. 727/1975.
3) Betænkning nr. 953/1982 om samarbejdet mellem fredningsmyndighederne og museerne.
4) Der skal knyttes følgende bemærkninger til tabellen: Grundlaget er for de statslige museer Statsregnskabet for 1989 og for de statsstøttede museer de pågældende museers regnskaber for 1989.
   Nationalmuseet modtog i 1989 ca. 7,2 mill. kr. i tilskud fra forskellige fonde, forskningsråd, venneforeninger m.v.; dette beløb er *ikke* inkluderet i tabellen.
   Nationalmuseets og Statens Museum for Kunsts indtægtsdækkede virksomhed er heller ikke inkluderet.
   For statsinstitutioner omfatter de anførte beløb ud over egentlige driftsudgifter i en række tilfælde også mindre tilskudskonti.
   For statslige museer er kun entreindtægter og kiosk- og cafeteriaindtægter medregnet; for statsstøttede museer kun entreindtægter og kiosk- og cafeteria*overskud*.
   Både de statslige og de statsstøttede museer har andre typer af indtægter – eksempelvis lejeindtægter – men sådanne indtægter, som for det generelle billede er af mindre betydning, er ikke medregnet.
   Øvrige statslige museer (under Kulturministeriet) omfatter også Landbrugsmuseet og Jagt- og skovbrugsmuseet, selvom disse museer i 1989 henhørte under Landbrugsministeriet.
   § 13-tilskud inkluderer også § 14 og § 15-tilskud (se kap. 4.12) samt tilskud til Kvindemuseet og til Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, selvom dette museum i 1989 henhørte under Industriministeriet.
   Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat er opført med nettodriftsudgifter, d.v.s. fratrukket indtægter på 3,2 mill. kr.
   Universitetsmuseers driftsudgifter kan kun angives skønsmæssigt, fordi disse museers virksomhed er integreret regnskabsmæssigt i Københavns Universitets øvrige virksomhed.
5) Dansk Kultur-statistik 1970-85 (Danmarks Statistik & Kulturministeriet, København 1987) p. 56.
6) Efteruddannelse af medarbejdere ved de danske museer. Betænkning fra Museernes Uddannelsesudvalg, august 1987 (uden udgivelsessted), p. 11.
7) Statistiske Efterretninger: Uddannelse og kultur 1990:6, 9. juni 1990.
8) jf. note 7).

Kap. 2

1) ICOM's definition er gengivet i bemærkningerne til lovforslaget og optrykt i Håndbog i museumsadministration (Statens Museumsnævn, København 1988), afsnit 1.1.19. ICOM's museumsdefinition lyder: «Et museum er en ikke-kommerciel, permanent institution, åben for publikum, til tjeneste for samfundet og dets udvikling. Som indsamler, bevarer, udforsker, udstiller og spreder kendskab til materielle vidnesbyrd om mennesket og dets miljø».
2) Lars M. Banke: Museernes forpligtelser overfor offentligheden og forskningen – om rækkeviddden af museumslovens § 2 (i: Fortid og nutid, hefte 4/1990, side 282-290).

Kap. 3

1) I forbindelse med debatten vedrørende «Oplæg til Nationalmuseets handlingsplan 1990-1995» blev der nedsat et såkaldt fællesudvalg, som skulle fremkomme med forslag til det fremtidige samarbejde mellem Nationalmuseet og de øvrige kulturhistoriske museer. I udvalgets rapport foreslås det, at formuleringen af museumslovens § 7, stk. 2, om Nationalmuseets forpligtelse til at anlægge og opretholde repræsentative samlinger for den danske kulturs vedkommende ændres i en kommende revision af loven, således at forpligtelsen i højere grad deles med de øvrige museer. Baggrunden herfor er, at der ifølge udvalgets rapport er behov for en nærmere definering af, hvad der skal forstås ved «repræsentative

samlinger», fordi «selv landets kulturhistoriske hovedmuseum vil på genstandsområdet have svært ved alene at opfylde denne forpligtelse i dagens hastigt omskiftelige samfund» (p. 13). Nationalmuseet skal ifølge rapportens forslag have ansvaret for, at der tilvejebringes repræsentative samlinger på landsplan uden selv i alle tilfælde at besidde disse rent fysisk. Hvis der på den anden side er tale om væsentlige huller, skal det påhvile Nationalmuseet at dække disse. Desuden skal Nationalmuseet være forpligtet til at have et overblik over de repræsentative samlinger og skal for at tilvejebringe dem på landsplan indtage en hovedrolle i koordineringen.

2) De såkaldte sognebeskrivelser er et arkiv på Nationalmuseet vedrørende forhistoriske lokaliteter. Arkivet blev grundlagt i begyndelsen af forrige århundrede, først med indsamlede oplysninger, dernæst fra 1870'erne med egentlige systematiske beskrivelser af landets sogne fra de såkaldte «herredsberejsninger». Disse berejsninger blev dels foretaget af Nationalmuseets eget personale, dels af enkelte lokalkendte folk, som fik til opgave at nedskrive hvad de kunne indsamle og iagttage i landskabet. Endnu en landsdækkende berejsning blev gennemført i perioden 1937-56.
   Sognebeskrivelserne rummer oplysninger om i alt 120.000 forhistoriske lokaliteter. For en kortfattet beskrivelse af Nationalmuseets sognebeskrivelse, se «Det Kulturhistoriske Centralregister» (Nationalmuseet, København 1985), p. 2-3.
3) «Det Kulturhistoriske Centralregister», op.cit.
4) Margrethe Floryan: Kunst Indeks Danmark. En håndbog (Statens Museum for Kunst, København 1988).
5) I rapporten fra det såkaldte fællesudvalg, jfr. note 1, foreslås det, at bestemmelsen om at Nationalmuseet yder museumsfaglig bistand ved førstkommende revision af museumsloven ændres til «deltager i det kollegiale samarbejde». Det lidt underlige er, at forslaget ikke er nærmere drøftet i selve rapporten, men kun fremgår af rapportens «sammendrag» (p. 26).
6) Ved nettostyret virksomhed forstås en statsinstitution, som på den ene side er underlagt den almindelige statslige personalestyring, men som på den anden side er friere stillet bevillingsmæssigt end «almindelige» statsinstitutioner. En nettostyret virksomhed er styret af nettotallet på finansloven, der afspejler samtlige udgifter (ekskl. forrentning og afskrivning). Virksomheden kan således – modsat andre «almindelige» statsinstitutioner – afholde merudgifter, der modsvares af merindtægter, når blot nettotallet ikke ændres. Der er endvidere mulighed for at overføre midler mellem driftsbudget og anlægsbudget samt adgang til at overføre over-/underskud indenfor en vis grænse til det følgende finansår, forudsat at der ikke er underskud 4 år i træk.
7) Forslag til finanslov for 1991 p. 936.

Kap. 4

1) Frank Birkebæk: Et museum er et museum, er et museum (i: Danske Museer, nr. 1, maj 1990).
2) Håndbog i museumsadministration, op.cit. Standardvedtægterne er optrykt i håndbogens afsnit 3.
3) For en nærmere diskussion af statsanerkendelsesniveauet m.v., se Lars M. Banke: Har vi den rigtige museumsstruktur? (i: Danske Museer, nr. 1, februar 1991).
4) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 5.2.
5) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 5.9.
6) Fordelingen af det arkæologiske arbejde beror således på frivillige aftaler («...i det omfang museet *ønsker* at deltage....»). Det forudsættes normalt, at museet i givet fald påtager sig følgende opgaver – arkivalsk kontrol af lokalplaner, anlægsplaner af forskellig art samt ansøgninger om tilladelser til råstofudvinding – besigtigelser af anmeldte fund og i forbindelse hermed evt. en begrænset forundersøgelse – overvågning af anlægsarbejder – i særlige tilfælde rekognoscering af områder, hvor anlægsarbejder skal finde sted.
   Disse opgaver skal i reglen udføres på museets egen bekostning, med mindre de ved frivillig aftale bekostes af anlægsmyndigheden. Egentlig undersøgelsesvirksomhed finansieres i henhold til museumslovens § 26, jf. kapitel 7.
7) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 4.
8) Budget- og regnskabssystem for statsstøttede museer under museumsloven (Statens Museumsnævn, København 1986).
9) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 5.8.

Kap. 5

1) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 4.

Kap. 6

1) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 11.6. 2) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 15.3.

Kap. 7

1) Betænkning nr. 953/1982 om samarbejdet mellem fredningsmyndighederne og museerne.
2) Johs. Hertz: Lovgrundlag og administration (i: Arkæologiske udgravninger i Danmark 1984 (Det arkæologiske Nævn, København 1985)), p. 11.
3) Hertz, op.cit. p. 11 og «Vejledning vedr. undersøgelser i henhold til museumslovens § 26 og beslægtede sager» (Rigsantikvaren og Det arkæologiske Nævn, København December 1990) p. 3.
4) En af begrundelserne i Møllmann-udvalgets betænkning for at tilbageføre den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed til Kulturministeriet var således «Det ønskelige i at genskabe rigsantikvarens og Nationalmuseets centrale placering ved tilrettelæggelsen af den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed» (Bet. nr. 953/1982 p. 46).
5) Dette må ifølge lovteksten forstås således, at *samtlige* udgifter i forbindelse med undersøgelsen dækkes af rigsantikvaren, herunder også lønudgifter til museernes fastansatte medarbejdere. Derimod dækkes udgifter til almindelig musealt arbejde (eksempelvis en udstilling, som er afledt af undersøgelsen eller en publikation om undersøgelsen) ikke. Museets administrative udgifter til kontorhold og regnskabsføring m.v. forudsættes finansieret af det såkaldte dækningsbidrag på 35 pct. af lønudgifterne. Der henvises i øvrigt til Det Arkæologiske Nævns budget- og regnskabsvejledning, som indgår i den i note 3 nævnte «Vejledning vedr. undersøgelser i henhold til museumslovens § 26 og beslægtede sager».
6) I forbindelse med lovrevisionen i 1989 stillede rigsantikvaren og Det arkæologiske Nævn i øvrigt forslag om en præcisering af, hvad der skal forstås ved «offentlig myndighed». Bestemmelsen i § 26, stk. 3 blev foreslået ændret til «Udføres arbejdet for en offentlig myndighed eller bekostes det i overvejende grad af offentlige midler, afholdes udgifterne dog af den pågældende myndighed eller bygherre.» Den foreslåede ændring ville bl.a. have medført, at de ofte meget store anlægsarbejder, der udføres af bolig- og saneringsselskaber blev inddraget i kredsen af betalere af arkæologiske undersøgelser. Den foreslåede ændring indgik med en lidt anden sproglig udforming i Statens Museumsnævns lovrevisionsoplæg af 1. april 1987 til kulturministeren.
7) Det vil ofte være i en anlægsmyndigheds interesse, at der foretages eftersøgning og evt. udgravning af fortidsminder på arealer, som er planlagt udnyttet, men hvor der ikke på forhånd kan siges at ligge nogen konkret trussel mod et erkendt fortidsminde.
   Sådanne forundersøgelser – som har til formål at hindre en § 26-situation i at opstå – er naturligvis frivillig for den pågældende anlægsmyndighed, men indebærer den fordel, at man derved muligvis undgår en senere økonomisk belastende standsning af anlægsarbejdet. Om disse såkaldte «frivillige § 26-undersøgelser», se «Vejledning vedr. undersøgelser i henhold til museumslovens § 26 og beslægtede sager», op. cit. p. 3 og bilag 1.
8) Baggrunden er imidlertid også, at der i Møllmann-udvalgets betænkning – som begrundelse for at foreslå ansvaret for den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed overført til Kulturministeriet – er påpeget, at «Udvalget har herved henset til den udbygning af de lokale museer, der har fundet sted i de seneste år, inkluderende en fast bemanding af arkæologuddannet personale, bl.a. begrundet i de arkæologiske undersøgelser, som naturfredningslovens § 49 (museumslovens § 26) giver anledning til.» (Bet. nr. 953/1982 p. 75).
9) En sådan præcisering af bestemmelsen blev imidlertid ikke foreslået af hverken rigsantikvaren eller Det arkæologiske Nævn i forbindelse med lovrevisionen i 1989. Derimod blev der stillet forslag om en forøgelse af bevillingen med 1,0 mill.kr. (alternativt 0,5 mill.kr., hvis det i note 5 nævnte forslag blev gennemført).
10) Til udbetaling af erstatninger er der afsat et årligt beløb på ca 40.000 kr. Satserne for markskadeerstatning fremgår af «Arkæologisk felthåndbog», afsnit B4, jf. note 12 nedenfor.
11) Denne dom om principperne for fastsættelsen af danefægodtgørelse vil blive kommenteret i en artikel af Lars M. Banke i det kommende nummer af Danske Museer (nr. 4/1991).
12) Bemærkningerne er optrykt i Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 1.1.43.

18) «Arkæologisk felthåndbog» (red. af Johs. Hertz, Mogens Schou Jørgensen, Hans Jørgen Madsen og Mogens Ørsnæs) (Det arkæologiske Nævn, København 22. udg., okt. 1990). Løsbladssystem – revideres to gange årligt. Ekspedition: Museumstjenesten, tlf. 86 66 76 66.

Kap. 8

1) Beretning for Statens Museumsnævn (Særnummer af Danske Museer, maj 1991) p. 11-19
2) Håndbog i museumsadministration, op.cit., afsnit 18.2.
3) Stig Miss: Dansk MuseumsIndex (i: Danske Museer, nr. 6, december 1989).
4) Regelsæt vedrørende National Indemnity, Museumslovens § 36 (Kulturministeriet, København januar 1991).
5) Revision af museumsloven 1986-87. Statens Museumsnævns oplæg til Ministeriet for kulturelle anliggender 1. april 1987 (Lovtekst, bemærkninger og økonomisk bilag samt følgeskrivelse).
6) Per Kristian Madsen: Tanker ved telefonen – p.t. om faggrænser og nyere tids kulturhistorie (i: Danske Museer, nr. 3, august 1990) og Kirsten Strandgaard: Danske museers ærtehalm (i: Danske Museer, nr. 4, oktober 1990).
7) Poul Graff-Petersen: Danekræ (i: Danske Museer, nr. 2, september 1988).
8) Vejledningen er optrykt som bilag 7 i «Vejledning vedr. undersøgelser i henhold til museumslovens § 26 og beslægtede sager», op.cit.

Kap. 9

1) Betænkning nr. 1040/1985 om kulturværdier.
2) Om statens muligheder for at erhverve eller sikre historisk værdifulde arkivalier, se Inger Dübeck: Statsmagt og arkiver. Det offentliges ret til arkivalier (Rigsarkivet/G.E.C. Gads forlag, København 1982) især p. 107-118.
3) Kulturværdiudvalget: Beretninger 1987, 1988, 1989 og 1990.
4) Kulturværdiudvalgets beretning 1989 p. 10.

Kap. 10

1) For en gennemgang af hovedtræk i bygningsfredningsloven, se Bygningsbevaring (Betænkning nr. 1198/1990 fra Bygningskulturudvalget), p. 51ff.
2) Per Hansen, Veit Koester og Viggo Nielsen: Bygningsfredning. Bygningsfredningsloven og dens revision – status og perspektiver (Miljøministeriet, København 1974) p. 41ff.
3) Bygningsbevaring (Betænkning nr. 1198/1990 fra Bygningskulturudvalget), p. 23.
4) For en statistisk belysning af fredede ejendomme, se bilag 1 i Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990.
5) Figuren stammer fra Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990 p. 59.
6) Vejledning om bygningsfredning. Bestemmelser om fredede bygninger i bygningsfredningsloven og i anden lovgivning (Fredningsstyrelsen/Miljøministeriet, København 1980 – 3. rev. udgave 1984) p. 8f.
7) I Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990 foreslås det, at staten ophører med at stille krav om tinglysning af særlig bevaringsdeklaration i de tilfælde, hvor man hidtil har gjort det. Forslaget forudsætter dog – og må ses i sammenhæng med – gennemførelse af en række af udvalgets øvrige forslag, jf. p. 39 og p. 46-47.
8) Informationsbladene kan købes såvel enkeltvis som i abonnement (inkl. ringbind) hos «Byggecentrum» (tlf. 33 12 73 73).
9) Vejledning om bygningsfredning, op.cit., p. 16f samt Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990 p. 62f.
10) Bekendtgørelse nr. 301 af 24. juni 1983 om Det Særlige Bygningssyn.
11) Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990, p. 69.
12) Sammesteds, p. 71. Registreringsmetoden er nærmere beskrevet i betænkningens bilag 6.
13) For en nærmere beskrivelse af, hvad et atlas over bevaringsværdier i en kommune normalt vil bestå af, se bilag 6, p. 114 i Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990.

Kap. 11

1) Se eksempelvis kap. 10 i betænkning nr. 727/1975 afgivet af udvalget vedrørende revision af museumslovene.
2) For en kortfattet fremstilling af hovedtrækkene af fortidsmindeadministrationens udvikling, se Hertz, op.cit. p. 13-14.

3) Notat af 12. april 1988 fra direktør Leo Bjørnskov, Skov- og naturstyrelsen, og rigsantikvar Olaf Olsen om fortidsmindeadministrationen siden ressortomlægningen pr. 1. januar 1983.
4) Viggo Nielsen, Bo Brix, Veit Koester og Ole Plougmann: Naturfredningsloven. Almindelig fremstilling og kommentarer (G.E.C. Gad, København 1973).

Kap. 12

1) Om offentlighedens inddragelse i planlægningen, se eksempelvis Poul Erik Mouritzen, Niels Refslund Poulsen og Finn Breinholt Larsen: Borgerdeltagelse og græsrodsbevægelser (Forlaget Politica, Århus 1978) p. 35ff.
2) Bygningskulturudvalgets betænkning nr. 1198/1990 p. 70.
3) Kirkeministeriets vejledning nr. 178 af 27. september 1990 til stiftsøvrighederne om Nationalmuseets konsulentbistand i kirkesager.
4) Vejledning om registrering af gravminder (Kirkeministeriet & Statens Museumsnævn, April 1987).
5) Se eksempelvis Claus Bryld: Historie og offentlighed. Kampen om arkivadgang i Danmark 1971-1982 (Særtryk 2, Den Jyske Historiker, Århus 1983) og Birgit Nüchel Thomsen (red.): Retten til viden. Om adgang til den offentlige forvaltnings arkiver (Odense Universitetsforlag, Odense 1990).

LITTERATUR M.V.

Arkæologisk felthåndbog (red. af Johs. Hertz, Mogens Schou Jørgensen, Hans Jørgen Madsen og Mogens Ørsnæs) (Det Arkæologiske Nævn, København – 22. udg., okt. 1990). Løsbladssystem – revideres to gange årligt

Lars M. Banke: Har vi den rigtige museumsstruktur? (i: Danske Museer, nr. 1, februar 1991)

Lars M. Banke: Hvad skal det koste? (i: Danske Museer, nr. 1, februar 1990)

Lars M. Banke: Museernes forpligtelser overfor offentligheden og forskningen – om rækkevidden af museumslovens § 2 (i: Fortid og nutid, hefte 4/1990, side 282-290)

Lars M. Banke: Principiel højesteretsdom om fastsættelse af danefæ-godtgørelse (i: Danske Museer, nr. 4, august 1991)

Bekendtgørelse nr. 301 af 24. juni 1983 om Det Særlige Bygningssyn

Bekendtgørelse nr. 640 af 6. december 1985 om tilsyn og pleje af fredede områder m.m.

Bekendtgørelse nr. 404 af 11. juni 1987 om sikring af kulturværdier i Danmark

Betænkning nr. 727/1975 afgivet af udvalget vedrørende revision af museumslovene

Betænkning nr. 953/1982 om samarbejdet mellem fredningsmyndighederne og museerne («Møllmann-betænkningen»)

Betænkning nr. 1040/1985 om kulturværdier

Beretning for Statens Museumsnævn (Særnummer af Danske Museer, maj 1991)

Frank Birkebæk: Et museum er et museum, er et museum (i: Danske Museer, nr. 2, maj 1990)

Frank Birkebæk: Museumsloven (i: Danske Museer, nr. 3+4, august 1989)

Claus Bryld: Historie og offentlighed. Kampen om arkivadgang i Danmark 1971-1982 (Særtryk 2, Den Jyske Historiker, Århus 1985)

Budget- og regnskabssystem for statsstøttede museer under museumsloven (Statens Museumsnævn, København 1986)

Bygningsbevaring. Betænkning fra Bygningskulturudvalget, Juni 1990 (Betænkning nr. 1198, Miljøministeriet Planstyrelsen)

Bygningsfredningsloven. Lov nr. 215 af 25-5-1979. Forarbejder, folketingsbehandling samt andet materiale vedrørende loven (Fredningsstyrelsen, København 1981)

Bygningsfredningsloven. Ændringer i 1982 og 1983. Forarbejder, folketingsbehandling samt andet materiale vedrørende ændringslovene (Fredningsstyrelsen, København 1984)

Dansk kultur-statistik 1970-1985 (Danmarks Statistik & Kulturministeriet, København 1987)

Det Kulturhistoriske Centralregister (Nationalmuseet, København 1985)

Inger Dübeck: Dansk arkivret (Rigsarkivet/Universitetsforlaget i Århus, Århus 1980)

Inger Dübeck: Statsmagt og arkiver. Det offentliges ret til arkivalier (Rigsarkivet/G.E.C. Gads forlag, København 1982)

EDB på museerne. Et nyt redskab i de danske museers daglige arbejde (Statens Museumsnævn, København 1987)

Efteruddannelse af medarbejdere ved de danske museer. Betænkning fra Museernes Uddannelsesudvalg, august 1987 (uden udgivelsessted)

Margrethe Floryan: Kunst Indeks Danmark. En håndbog (Statens Museum for Kunst, København 1988)

Forslag til Lov om naturbeskyttelse (fremsat den 4. oktober 1990 af miljøministeren; genfremsat den 23. januar 1991)

Forslag til Lov om planlægning (fremsat den 4. oktober 1990 af miljøministeren; genfremsat den 23. januar 1991)

Poul Graff-Petersen: Danekræ (i: Danske Museer, nr. 2, september 1988)

Per Hansen, Veit Koester og Viggo Nielsen: Bygningsfredning. Bygningsfredningsloven og dens revision – status og perspektiver (Miljøministeriet, København 1974)

Johs. Hertz: Lovgrundlag og administration (i: Arkæologiske udgravninger i Danmark 1984 (Det Arkæologiske Nævn, København 1985)

Håndbog i museumsadministration (Statens Museumsnævn, København 1988) (to ringbind – revideres løbende)

Håndbog i museumsplanlægning (2. reviderede udgave, Statens Museumsnævn, København 1986)

Kirkeministeriets vejledning nr. 178 af 27. september 1990 til stiftsøvrighederne om Nationalmuseets konsulentbistand i kirkesager

Kulturens penge. Offentlige udgifter til kultur og folkeoplysning. Information fra Kulturministeriet, oktober 1990 (Kulturministeriet, København 1990)

Kulturværdiudvalget. Beretning 1987 (København 1988)

Kulturværdiudvalget. Beretning 1988 (København 1989)

Kulturværdiudvalget. Beretning 1989 (København 1990)

Kulturværdiudvalget. Beretning 1990 (København 1991)

Lokalplanvejledning (Information nr. 2, Planstyrelsen, København 1989)

Lov om bygningsfredning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 81 af 10. februar 1986

Lov om kommuneplanlægning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 918 af 22. december 1989

Lov om lands- og regionplanlægning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 921 af 22. december 1989

Lov om naturfredning, jfr. lovbekendtgørelse nr. 530 af 10. oktober 1984

Lovsamling. Museale og antikvariske love i Norden (Skandinavisk Museumsforbund, København 1979)

Per Kristian Madsen: Tanker ved telefonen – p.t. – om faggrænser og nyere tids kulturhistorie (i: Danske Museer, nr. 3, august 1990)

Stig Miss: Dansk MuseumsIndex (i: Danske Museer, nr. 6, december 1989)

Poul Erik Mouritzen, Niels Reflund Poulsen og Finn Breinholt Larsen: Borgerdeltagelse og græsrodsbevægelser (Forlaget Politica, Århus 1978)

Museumsstatistik (i: Statistiske Efterretninger, Uddannelse og kultur 1990:6, 9. juni 1990, Danmarks Statistik)

Viggo Nielsen: Nyere museumslovgivning i Danmark (i: Fortid og nutid, bind XXII, hefte 5, side 303-311, 1964)

Viggo Nielsen: Status for den antikvariske lovgivning (i: Fortid og nutid, bind XXIV, hefte 5, side 475-498, 1971)

Viggo Nielsen, Bo Brix, Veit Koester og Ole Plougmann: Naturfredningsloven. Almindelig fremstilling og kommentarer (G.E.C. Gad, København 1973)

Notat af 12. april 1988 fra direktør Leo Bjørnskov, Skov- og naturstyrelsen, og rigsantikvar Olaf Olsen om fortidsmindeadministrationen siden ressortomlægningen pr. 1. januar 1983 (Skov- og naturstyrelsen & Rigsantikvarembedet)

Om ansættelse og aflønning. Rapport fra nævnets lønningsudvalg (Statens Museumsnævn, København 1982)

Perspektiver 1987-1998. Oplysninger om danske museer 5 (Statens Museumsnævn, København 1988)

Rapport fra Fællesudvalget vedrørende det fremtidige samarbejde mellem Nationalmuseet og de øvrige kulturhistoriske museer (Nationalmuseet, oktober 1990)

Holger Rasmussen: Dansk museumshistorie – de kulturhistoriske museer (Dansk Kulturhistorisk Museumsforening, Hjørring 1979)

Regelsæt vedrørende National Indemnity, Museumslovens § 36 (Kulturministeriet, København januar 1991)

Revisionen af museumsloven 1986-87. Statens Museumsnævns oplæg til Ministeriet for kulturelle anliggender 1. april 1987 (Lovtekst, bemærkninger og økonomisk bilag samt følgeskrivelse)

Kirsten Strandgaard: Danske museers ærtehalm (i: Danske Museer, nr. 4, oktober 1990)

Birgit Nüchel Thomsen (red.): Retten til viden. Om adgang til den offentlige forvaltnings arkiver (Odense Universitetsforlag, Odense 1990)

Udkast til Lov om offentlige arkiver m.v. (Kulturministeriet, 9. november 1990)

Vejledning om bygningsfredning. Bestemmelser om fredede bygninger i bygningsfredningsloven og i anden lovgivning (Fredningsstyrelsen/Miljøministeriet, København 1980 – 3.rev.udg. 1984)

Vejledning om registrering af gravminder (Kirkeministeriet & Statens Museumsnævn, April 1987)

Vejledning vedr. undersøgelser i henhold til museumslovens §Δ 26 og beslægtede sager (Rigsantikvaren og Det Arkæologiske Nævn, København December 1990)

Torben Witt: Hvad med museerne? (Wormanium, Århus 1977)

BILAG 1

MUSEUMSLOVEN

(lovbekendtgørelse nr. 584 af 31. august 1989)

Bekendtgørelse af lov om museer m.v.

Herved bekendtgøres lov nr. 291 af 6. juni 1984 om museer m.v. med de ændringer, der følger af lov nr. 592 af 19. december 1985, lov nr. 948 af 23. december 1986 og lov nr. 380 af 7. juni 1989.

Kapitel 1

Formål m.v.

§ 1. Lovens formål er at sikre Danmarks kulturarv og at fremme museernes virke og samarbejde.

Stk. 2. Medmindre andet er fastsat, finder lovens regler om museer anvendelse på de statslige museer, der henhører under Kulturministeriet, og på de ikke-statslige museer, der modtager statstilskud efter loven.

§ 2. Museerne har til opgave gennem indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling

1) at virke for sikring af Danmarks kulturarv,
2) at belyse kultur-, natur- og kunsthistorien,
3) at udbygge samlingerne inden for deres ansvarsområde,
4) at gøre samlingerne tilgængelige for offentligheden og
5) at stille samlingerne til rådighed for forskningen og udbrede kendskabet til forskningens resultater.

§ 3. Museerne samarbejder inden for deres fælles arbejdsområder med henblik på fremme af de opgaver, der er nævnt i § 2.

Stk. 2. Museerne samarbejder inden for deres ansvarsområde med de myndigheder, der varetager fredning og fysisk planlægning.

Kapitel 2

Statslige museer

§ 4. De statslige museer deltager i det nationale og regionale samarbejde med andre museer. De udarbejder arbejdsplaner, som hvert 4. år indsendes til vedkommende museumsråd og til Statens Museumsnævn.

Stk. 2. De statslige museer indberetter løbende til det kulturhistoriske centralregister, jf. § 7, stk. 5, og til det centrale register over kunstværker, jf. § 8, stk. 4.

§ 5. De statslige museer kan i særlige tilfælde efter indstilling af direktør og eventuel styrelse og efter godkendelse af kulturministeren udskille genstande fra samlingerne.

Stk. 2. De statslige museer kan deponere genstande fra samlingerne, medmindre andet er fastsat. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler for sådanne deponeringer.

§ 6. De statslige museer kan modtage tilskud fra anden side end statskassen og kan oprette fonde og legater for sådanne tilskudsmidler.

§ 7. Nationaltmuseet er Danmarks kulturhistoriske hovedmuseum. Museet har til opgave at indsamle, registrere, bevare, udforske og formidle kendskab til genstande og andre vidnesbyrd, der kan belyse kulturens udvikling fra dens oprindelse til vor tid.

Stk. 2. For den danske kulturs vedkommende skal Nationalmuseet anlægge og opretholde repræsentative samlinger.

Stk. 3. Nationalmuseets samlinger danner grundlag for forskning og for museets alment oplysende virksomhed.

Stk. 4. Nationalmuseet varetager de arkæologiske undersøgelser efter kapitel 6, som ikke af rigsantikvaren overdrages til andre museer.

Kulturmin. j.nr. 215000-1-89

KLOV

Schultz Grafisk A/S 4-9 - 5 kult62215k03

Stk. 5. Nationalmuseet fører det kulturhistoriske centralregister i Danmark.

§ 8. Statens Museum for Kunst er Danmarks nationalgalleri og hovedmuseum for billedkunst. Museet har til opgave at indsamle, registrere, bevare, udforske og formidle den danske billedkunst og udenlandsk billedkunst, fortrinsvis fra den vestlige kulturkreds efter år 1300.

Stk. 2. For den danske kunsts vedkommende skal Statens Museum for Kunst anlægge og opretholde repræsentative samlinger.

Stk. 3. Museets samlinger danner grundlag for forskning og for museets alment oplysende virksomhed.

Stk. 4. Statens Museum for Kunst fører det centrale register over kunstværker i de museer, der er omfattet af loven.

§ 9. Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst yder museumsfaglig bistand til de øvrige museer efter regler fastsat af kulturministeren.

Stk. 2. Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst udfører særlige konserveringsopgaver for de øvrige museer efter regler fastsat af kulturministeren. Udgifterne hertil afholdes af de pågældende museer.

Kapitel 3

Tilskudsberettigede museer

§ 10. Kulturministeren godkender et museum som tilskudsberettiget efter indhentet udtalelse fra Statens Museumsnævn.

§ 11. For at opnå og bevare tilskud efter §§ 12 og 13 skal museet opfylde følgende bestemmelser:

1) Museet skal være kommunalt, amtskommunalt eller selvejende, eller det skal ejes af en forening, hvis formål er museets drift. Kulturministeren kan kræve, at museet i det omfang, hvori det er foreneligt med kommunallovgivningen, administrativt og økonomisk skal være adskilt fra andre institutioner.
2) Museet skal påtage sig ansvaret for en nærmere beskrevet del af Danmarks kulturarv eller for varetagelse af andre angivne museumsopgaver.
3) Museets vedtægter skal godkendes af den kommune eller amtskommune, der driver museet eller er hovedtilskudsyder til museet, i særlige tilfælde af Kulturministeriet. Museets ansvarsområde skal fremgå af vedtægterne. Vedtægtsudkast, der vedrører museets ansvarsområde, forelægges Statens Museumsnævn til udtalelse forinden godkendelse. De godkendte vedtægter indsendes til Statens Museumsnævn.
4) Museets bestyrelse skal omfatte mindst 1 repræsentant for de lokale tilskudsgivende myndigheder. Bestyrelsen kan ikke være selvsupplerende.
5) Museet skal have en rimelig standard og et økonomisk grundlag, der gør det muligt at opretholde standarden.
6) Museet må ikke udskille genstande fra samlingerne til andre end statslige og statsstøttede museer.
7) Museets leder skal være faguddannet og heltidsbeskæftiget.
8) Museet skal årligt indsende budget, regnskab og beretning til den kommune eller amtskommune, der driver museet eller er hovedtilskudsyder til museet, i særlige tilfælde til Kulturministeriet.
9) Museet skal deltage i det nationale og regionale samarbejde med andre museer. Det skal udarbejde en arbejdsplan, hvoraf det skal fremgå, hvilke opgaver museet vil forpligte sig til at udføre, herunder i hvilken udstrækning museet ønsker at deltage i udførelsen af de opgaver, der er nævnt i kapitel 6. Planen indsendes hvert 4. år til vedkommende museumsråd og til Statens Museumsnævn. Planen sendes endvidere hvert 4. år til den kommune eller amtskommune, der driver museet eller er hovedtilskudsyder til museet, i særlige tilfælde til Kulturministeriet.
10) Museet skal løbende indberette til det kulturhistoriske centralregister og til det centrale register over kunstværker.
11) Museet skal være tilgængeligt for offentligheden på forud bekendtgjorte åbningstider.
12) Museet skal vederlagsfrit give adgang for skoleelever, der besøger museet som led i undervisningen.

Stk. 2. Kulturministeren kan efter forelæggelse for Statens Museumsnævn fravige bestemmelserne i stk. 1, nr. 6, 7 og 12, når særlige omstændigheder taler derfor.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om gennemførelse af bestemmelserne i stk. 1.

Stk. 4. Kulturministeren kan bestemme, at tilskud bortfalder, og at allerede udbetalte tilskud skal tilbagebetales, hvis et museum tilsidesætter reglerne i stk. 1, regler udfærdiget efter stk. 3 eller vilkår for tilladelser, der er meddelt efter disse regler eller efter stk. 2.

§ 12. Til godkendte museer ydes et almindeligt statstilskud, der fastsættes på grundlag af de ikkestatslige tilskud, jf. stk. 2 og 3, og den på finansloven afsatte bevilling til dette formål. Der beregnes på grundlag heraf årligt en statstilskudsprocent, som anvendes ved fastsættelsen af statstilskuddet til hvert enkelt museum på grundlag af de ikkestatslige tilskud, der er ydet til museets drift ifølge det senest reviderede regnskab.

Stk. 2. Huslejeudgifter, prioritetsrenter og afdrag modregnes i de ikkestatslige tilskud, der lægges til grund for beregningen af statstilskuddet efter stk. 1.

Stk. 3. Der fastsættes årligt på finansloven et maksimum for hvor stort et beløb statstilskuddet til det enkelte museum kan udgøre.

Stk. 4. Drives museet af flere primærkommuner i fællesskab, kan statstilskuddet, uanset stk. 3, dog udgøre et beløb, der svarer til summen af de statstilskud, som det enkelte tilskud fra en tilsluttet kommunen kan udløse.

Stk. 5. Statstilskuddet skal anvendes til museets drift. Statstilskud må ikke henlægges.

§ 13. Til godkendte museer, der af særlige grunde ikke kan oppebære fornødent tilskud efter § 12, ydes statstilskud som særlig bevilling på finansloven.

Stk. 2. Såfremt det samlede statstilskud udgør mindst halvdelen af museets driftsudgifter, skal fastsættelsen af løn- og ansættelsesforhold ske efter samme regler som for statsansatte.

§ 14. (Ophæves)

§ 15. (Ophæves)

§ 16. Såfremt et selvejende eller foreningsejet museum må ophøre, overgår museets ejendele til kommunen eller amtskommunen, såfremt disse myndigheder vil overtage museets drift. I modsat fald bestemmer kulturministeren, hvorledes der skal forholdes med de pågældende ejendele. 1. og 2. punktum finder ikke anvendelse, hvis andet er bestemt i museets vedtægter.

Stk. 2. Såfremt et kommunalt eller amtskommunalt museum må ophøre, afgør kulturministeren efter forhandling med de kommunale myndigheder, hvorledes der skal forholdes med museets samlinger, medmindre andet er bestemt i vedtægterne.

Stk. 3. Stk. 1 og 2 finder efter ministerens bestemmelse tilsvarende anvendelse, såfremt et godkendt museum ikke længere opfylder betingelserne for at bevare statstilskud.

Kapitel 4

Museumsråd

§ 17. I hvert amt oprettes et museumsråd. Rådets medlemmer er følgende:

1) samtlige statslige og statsstøttede museer i amtskommunen udpeger hver 2 medlemmer,
2) amtsrådet udpeger 2 medlemmer, og
3) kommuneforeningen henholdsvis kommunalbestyrelserne i amtskommunen udpeger 2 medlemmer.

Stk. 2. Rådet kan efter nærmere regler fastsat af kulturministeren tiltrædes af indtil 2 repræsentanter for hvert af de museer i amtet, som ikke er repræsenteret efter stk. 1.

Stk. 3. Det enkelte amtsråd og kommuneforeningen henholdsvis kommunalbestyrelserne kan hver for deres vedkommende beslutte ikke at lade sig repræsentere i museumsrådet.

Stk. 4. Kulturministeren kan fravige stk. 1, såfremt de, der skal udpege medlemmerne efter stk. 1, jf. stk. 3, er enige derom.

Stk. 5. Medlemmerne udpeges for 4 år ad gangen. Rådenens funktionsperiode indledes 3 måneder efter hver ny kommunal valgperiodes begyndelse.

§ 18. Museumsrådet har til opgave at samordne og fremme museumsarbejdet i amtet. Det varetager tillige samarbejdet med Statens Museumsnævn om fælles museumsanliggender.

Stk. 2. Museumsrådet modtager arbejdsplaner fra museerne i amtet og udarbejder på grundlag heraf en samlet, regional arbejdsplan. Museumsrådets arbejdsplan skal omfatte forslag til en opgavefordeling mellem de museer, som forpligter sig til inden for det pågældende amt at varetage en nærmere angivet del af de opgaver, der er nævnt i kapitel 6. Arbedsplanen indsendes hvert 4. år til Statens Museumsnævn.

§ 19. For museer i Københavns og Frederiksberg kommuner nedsætter kulturministeren et museumsråd. Ministeren fastsætter regler for rådets sammensætning. § 17, stk. 5, og § 18, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse på dette råd.

Stk. 2. Museumsrådet modtager arbejdsplaner for museerne i Københavns og Frederiksberg kommuner.

§ 20. Til varetagelse af de opgaver, der er nævnt i §§ 18 og 19, yder kulturministeren inden for en beløbsramme fastsat på finansloven et årligt tilskud til hvert museumsråd.

Stk. 2. Museumsrådet indsender årligt budget, regnskab og beretning til Statens Museumsnævn.

§ 21. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler for museumsrådenes virksomhed.

Kapitel 5

Statens Museumsnævn

§ 22. Statens Museumsnævn har til opgave:

1) at virke som samarbejdsorgan på landsplan,
2) at rådgive kulturministeren og andre offentlige myndigheder i museumsanliggender, herunder at rådgive ministeren om godkendelse af museer som tilskudsberettigede.
3) at indberette til kulturministeren, såfremt nævnet bliver bekendt med, at et museum ikke opfylder betingelserne for at bevare statstilskud efter § 11,
4) at beregne statens tilskud til museer, der er omfattet af § 12, på grundlag af senest reviderede regnskaber,
5) at fordele tilskud efter § 34,
6) at yde museumsteknisk og anden faglig rådgivning og
7) at formidle og koordinere internationalt samarbejde for museerne.

Stk. 2. Statens Museumsnævn kan på eget initiativ tage fælles anliggender for museerne op.

§ 23. Statens Museumsnævn består af 12 medlemmer, der udpeges således:

1) Nationalmuseet udpeger 2 medlemmer,
2) Statens Museum for Kunst udpeger 1 medlem,
3) de naturvidenskabelige centralmuseer udpeger 1 medlem,
4) museumsrådene vælger af og blandt medlemmerne, jf. § 17, stk. 1 og 4, 8 medlemmer, heraf 5 er repræsentanter for de kulturhistoriske museer, 2 repræsentanter for kunstmuseerne og 1 repræsentant for de naturvidenskabelige museer.

Stk. 2. Nævnets medlemmer og suppleanter for disse beskikkes af kulturministeren for 4 år ad gangen begyndende 6 måneder efter hver ny kommunal valgperiodes begyndelse. For de medlemmer, der er udpeget af museumsrådene, beskikkes dog kun 3 suppleanter.

Stk. 3. Nævnet vælger blandt medlemmerne en formand og en næstformand.

Stk. 4. Kulturministeren fastsætter efter forelæggelse for nævnet en forretningsorden for dette.

§ 24. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler for nævnets virksomhed.

§ 25. Statens Museumsnævns daglige arbejde varetages af et sekretariat.

Kapitel 6

Arkæologiske opgaver

§ 26. Findes der under jordarbejder grave, gravpladser, bopladser, ruiner eller andre jordfaste fortidsminder, skal arbejdet standses i det omfang, det berører fortidsmindet. Fundet skal straks anmeldes til rigsantikvaren, og fundne genstande, der ikke skal afleveres efter § 27, stk. 2, skal efter anmodning afleveres til denne.

Stk. 2. Rigsantikvaren beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det skal indstilles, indtil der er foretaget en undersøgelse, eller indtil spørgsmålet om en erhvervelse efter stk. 5 er endeligt afgjort. I år efter anmeldelsen kan arbejdet genoptages, medmindre rigsantikvaren forinden har afgivet indstilling om erhvervelse af fortidsmindet efter stk. 5.

Stk. 3. Undersøgelsen bekostes af rigsantikvaren. Udføres arbejdet for en offentlig myndighed, afholdes udgifterne dog af denne myndighed.

Stk. 4. Private grundejeres tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige drift, medens undersøgelsen foretages, eller indtil spørgsmålet om en erhvervelse efter stk. 5 er endeligt afgjort, erstattes af rigsantikvaren. Kan der ikke opnås enighed om erstatningen, fastsættes den-

ne af den taksationskommission, der er nævnt i naturfredningslovens § 5.

Stk. 5. Finder rigsantikvaren, at det pågældende fortidsminde bør bevares på stedet for eftertiden, afgiver rigsantikvaren, såfremt en aftale om en anden ordning ikke kan opnås, senest ved undersøgelsens afslutning indstilling til kulturministeren om erhvervelse af fortidsmindet og eventuelt omkringliggende areal. I år efter at rigsantikvaren har afgivet indstilling til ministeren, kan arbejdet genoptages, medmindre der forinden er truffet afgørelse om erhvervelse af fortidsmindet. Erhvervelsen kan ske ved ekspropriation efter reglerne i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Stk. 6. Rigsantikvaren eller den, rigsantikvaren bemyndiger dertil, har uden retskendelse adgang til steder, hvor der foretages jordarbejder, og hvor der kan formodes under arbejdet at fremkomme fund som nævnt i stk. 1. Legitimation skal forevises mod forlangende. Politiet yder bistand efter regler, der fastsættes efter aftale mellem kulturministeren og justitsministeren.

§ 27. Genstande fra fortiden, herunder mønter, der er fundet i Danmark, og hvortil ingen kan godtgøre sin ret som ejer, er danefæ, såfremt de er forarbejdet af værdifuldt materiale eller har særlig kulturhistorisk værdi.

Stk. 2. Danefæ tilhører staten. Den, der finder danefæ, og den, der får danefæ i sin besiddelse, skal straks aflevere det til rigsantikvaren.

Stk. 3. Rigsantikvaren udbetaler en godtgørelse til finderen. Godtgørelsen fastsættes under hensyn til det fundnes materialeværdi og sjældenhed samt til den omhu, hvormed finderen har sikret fundet.

Stk. 4. Såfremt danefæ findes ved en arkæologisk undersøgelse, der forestås af en statslig eller statsstøttet institution eller i øvrigt finansieres helt eller delvis af offentlige midler, udbetales der ikke danefægodtgørelse til finderen. Rigsantikvaren kan dog i særlige tilfælde udbetale godtgørelse til ejer eller bruger af det areal, hvor undersøgelsen finder sted.

Stk. 5. Danefæ indgår i Nationalmuseet og kan af rigsantikvaren deponeres i andre statslige eller i statsstøttede museer efter anmodning fra disse.

§ 28. Genstande, herunder vrag af skibe, som må antages at være gået tabt for til enhver tid mere end 100 år siden, tilhører staten, medmindre nogen godtgør sin ret som ejer, hvis genstanden befinder sig i territorialfarvandet samt på kontinentalsoklen, dog ikke ud over 24 sømil fra de basislinjer, hvorfra bredden af det ydre territorialfarvand måles, eller befinder sig i vandløb eller søer.

Stk. 2. Rigsantikvaren træffer bestemmelse om arkæologiske undersøgelser af de genstande, der tilhører staten efter stk. 1.

Stk. 3. Den, der optager en genstand, som efter stk. 1 tilhører staten, og den, der får en sådan genstand i sin besiddelse, skal straks aflevere den til rigsantikvaren. Den, der har foretaget optagningen, har ikke krav på bjærgeløn, men rigsantikvaren kan udbetale en godtgørelse til den pågældende.

Stk. 4. Uanset bestemmelsen i stk. 1 finder følgende af strandingslovgivningens regler om optagning af vrag eller andre genstande fra havbunden anvendelse:

1) bestemmelserne om, hvem der er berettiget til at foretage optagningen, herunder bestemmelserne om forudgående indhentning af tilladelse,
2) bestemmelserne om anmeldelse vedrørende optagne genstande og
3) bestemmelserne om indkaldelse af ejeren til de optagne genstande.

§ 29. På de årlige finanslove opføres bevilling til varetagelse af rigsantikvarens opgaver efter §§ 26, 27 og 28.

§ 30. Det Arkæologiske Nævn har følgende opgaver:

1) at samordne det arkæologiske undersøgelsesarbejde i Danmark og
2) at udarbejde vejledende retningslinier for indsamling og undersøgelse af arkæologisk materiale samt for fordeling af disse arbejdsopgaver.

Stk. 2. I forbindelse med administrationen af bestemmelserne i § 26 har Det Arkæologiske Nævn følgende opgaver:

1) at prioritere undersøgelsesopgaverne,
2) at rådgive rigsantikvaren om anvendelse af de midler, der er til rådighed,
3) at rådgive rigsantikvaren om fordeling af undesøgelsesopgaverne mellem de tilskudsberettigede museer og Nationalmuseet,

4) at træffe afgørelse om fordeling af fund og andet dokumentationsmateriale fra diverse undersøgelser og
5) at fastsætte de betingelser, de tilskudsberettigede museer skal opfylde for at kunne påtage sig arkæologisk undersøgelsesarbejde.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 2, nr. 3, 4 og 5, finder tilvarende anvendelse ved administrationen af bestemmelserne i § 28.

Stk. 4. I tilfælde, hvor der ikke kan opnås enighed mellem rigsantikvaren og et museum om deponering af et nyt danefæfund, træffer nævnet afgørelse derom.

§ 31. Det Arkæologiske Nævn består af 9 medlemmer. Rigsantikvaren er formand for nævnet. De øvrige medlemmer udpeges således:

1) De universiteter, der har forhistorisk-arkæologiske og middelalder-arkæologiske fagområder, udpeger 2 medlemmer,
2) Nationalmuseet udpeger 2 medlemmer repræsenterende henholdsvis den forhistorisk-arkæologiske og den middelalder-arkæologiske sagkundskab,
3) Statens Museumsnævn udpeger 3 medlemmer repræsenterende de tilskudsberettigede museer, som varetager et arkæologisk ansvarsområde, og
4) miljøministeren udpeger 1 medlem.

Stk. 2. Nævnets medlemmer og suppleanter for disse beskikkes af kulturministeren for 4 år ad gangen.

Stk. 3. Kulturministeren fastsætter efter forelæggelse for nævnet en forretningsorden for dette.

§ 32. Kulturministeren fastsætter nærmere regler for Det Arkæologiske Nævns virksomhed.

§ 33. Rigsantikvaren varetager sekretariatsfunktionerne for Det Arkæologiske Nævn.

Stk. 2. I sager, der er henlagt til Det Arkæologiske Nævn, og som ikke tåler udsættelse, træffer rigsantikvaren eller en stedfortræder, der er udpeget af rigsantikvaren, afgørelse med efterfølgende orientering af nævnet.

Kapitel 7

Særlige bestemmelser

§ 34. På de årlige finanslove opføres under Kulturministeriet en rådighedssum til fremme af museernes virksomhed i Danmark.

Stk. 2. Rådighedssummen anvendes til følgende formål:

1) indkøb af kunst og anskaffelse af museumsgenstande,
2) særlige konserveringsarbejder og museumsstekniske forbedringer,
3) løsning af fællesopgaver,
4) enkelte museers løsning af særlige opgaver,
5) undersøgelser, indsamling, registreringer og bevaringsopgaver inden for det naturvidenskabelige område,
6) midlertidig støtte til enkelte museer og
7) undersøgelser, indsamling, registreringer og bevaringsarbejder inden for nyere tids kulturhistorie.

Stk. 3. Statens Museumsnævn træffer den endelige administrative afgørelse om fordelingen af rådighedssummen.

Stk. 4. Kulturministeren kan fastsætte regler for rådighedsssummens fordeling.

§ 35. Der ydes årlig driftstilskud til følgende selvejende institutioner:

1) Museumstjenesten,
2) Weilbachs Kunstnerleksikon,
3) Museumshøjskolen og
4) værket »Danmarks Kirker«.

Stk. 2. Tilskud efter 1. stk. fastsættes på grundlag af et budget, der er godkendt af kulturministeren. § 13, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ 36. Kulturministeren kan godkende, at staten påtager sig den forsikringsmæssige risiko for udenlandske udlån af værker til kunstnerisk eller kulturelt set betydelige udstillinger på danske museer og udstillingssteder, som specielt er godkendt i dette øjemed.

§ 36 a. Kommunalbestyrelsen skal underrette de kulturhistoriske museer, der har ansvaret for det etnologiske arbejde i området, når der udfærdiges en lokalpplan eller meddeles ombygnings- eller nedrivningstilladelser, der vil medføre afgørende ændring i brug eller funktion af bygninger, bebyggelser eller andre kulturlevn.

§ 36 b. Den, der i Danmark finder et botanisk eller en zoologiske genstand af fossil eller subfossil oprindelse eller en geologisk genstand af enestående videnskabelig eller udstillingsmæssig værdi, skal tilbyde staten genstanden.

Stk. 2. Genstanden skal afleveres til enten Botanisk, Geologisk eller Zoologisk Museum i København eller til et andet statsligt eller statsstøttet naturvidenskabeligt museum.

Stk. 3. Ønsker staten at erhverve genstanden, fastsættes en godtgørelse til finderen eller den, der besidder genstanden, af Statens Museumsnævn. Godtgørelsen fastsættes under hensyn til genstandens værdi og sjældenhed samt til den omhu, hvormed finderen har sikret genstanden.

Kapitel 8

Straffebestemmelser

§ 37. Med bøde straffes den, der:

1) overtræder § 26, stk. 1, § 27, stk. 2, 2. pkt., § 28, stk. 3, 1. pkt., eller § 36 b, stk. 1 og 2.
2) tilsidesætter en beslutning efter § 26, stk. 2, om, at et arbejde skal indstilles.

Stk. 2. Er en overtrædelse af § 27, stk. 2, 2. pkt., § 28, stk. 3, 1. pkt., eller § 36 b, stk. 1 og 2, begået med fortsæt, og foreligger der i øvrigt særlig skærpende omstændigheder, kan straffen stige til hæfte eller fængsel i indtil 1 år.

Stk. 3. Retsmidlerne i retsplejelovens kapitel 72 og 73 kan anvendes i samme omfang som i statsadvokatsager.

Stk. 4. Er overtrædelsen begået af et aktieselskab, andelsselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådan bødeansvar.

Stk. 5. Forældelsesfristen for stafansvar efter stk. 1, nr. 1, og stk. 2 er 5 år.

Kapitel 9

Ikrafttrædelses- og overgangsbestemmelser m.v.

§ 38. Loven træder i kraft den 1. juli 1984.

Stk. 2. § 16, stk. 2 og 3, har virkning for museer, der modtager tilskud efter den 1. januar 1985.

§ 39. Kulturministeren udfærdiger nærmere bestemmelser om lovens gennemførelse.

§ 40. Loven medfører ingen ændring i de hidtil gældende særlige regler for De Danske Kongers Kronologiske Samling på Rosenborg.

§ 41. Medlemmerne af Statens Museumsnævn, jf. § 23, stk. 1, beskikkes første gang for perioden indtil den 30. juni 1986.

§ 42. Følgende love og bestemmelser ophæves:

1) Danske Lov 5-9-3,
2) Forordning af 22. marts 1737,
3) Plakat af 17. august 1752,
4) Lov nr. 304 af 10. juni 1976 om statstilskud m.v. til museer,
5) Lov nr. 95 af 31. marts 1954 om tilskud af statkassen til Ny Carlsberg Glyptotek og
6) Lov nr. 203 af 31. maj 1963 om beskyttelse af historiske skibsvrag m.v.

§ 43. Forslag til revision af loven fremsættes for Folketinget senest i folketingsåret 1987–88.

§ 44. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Lov nr. 592 af 19. december 1985.

§ 2. (Ikrafttrædelsesbestemmelse, udeladt)

Lov nr. 948 af 23. december 1986 indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 18. Loven træder i kraft 1. januar 1987.

Lov nr. 380 af 7. juni 1989 indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 2. Loven træder i kraft den 1. januar 1990.

Kulturministeriet, den 31. august 1989

OLE VIG JENSEN

/ Ole Wildt Pedersen

BILAG 2

MUSEUMSBEKENDTGØRELSEN

(bekendtgørelse nr. 332 af 30. maj 1991)

Bekendtgørelse om museer

I medfør af lov om museer m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 584 af 31. august 1989, § 11, stk. 3, § 17, stk. 2, § 19, stk. 1, § 21, § 24, § 34, stk. 4, og § 39 fastsættes:

Tilskudsberettigede museer

Vedtægter

§ 1. Museets vedtægter skal indeholde bestemmelser om museets navn og ejerforhold, om formål og ansvarsområde, om bestyrelsens sammensætning og valgmåde, om museets lokaler, om budget, regnskab, revision, om vedtægtsændringer og om en eventuel ophørssituation.

Stk. 2. Vedtægter for museer, der modtager tilskud efter museumslovens § 12, skal godkendes af den kommune eller amtskommune, der driver museet eller er hovedtilskudsyder.

Stk. 3. Ved hovedtilskudsyder forstås den lokale amtslige eller kommunale myndighed, der yder det største årlige driftstilskud.

Stk. 4. Såfremt en flerhed af stedlige myndigheder betaler lige store tilskud, aftales det mellem de pågældende, hvem der skal godkende vedtægterne.

Stk. 5. Er der ingen lokal myndighed, der driver eller yder tilskud til museet, skal vedtægterne godkendes af Kulturministeriet.

Stk. 6. Vedtægter for museer, der alene modtager tilskud efter lovens § 13, godkendes af Kulturministeriet.

§ 2. Museets ansvarsområde skal være afgrænset emnemæssigt, tidsmæssigt og så vidt muligt geografisk. Før Statens Museumsnævn udtaler sig herom, skal spørgsmålet om museets ansvarsområde af nævnet forelægges for de museer og museumsråd, der berøres af forslaget. Statens Museumsnævn kan tage spørgsmålet om regulering af ansvarsområdet op, f.eks. som følge af nye museumsinitiativer. En sådan regulering forudsætter forhandling med de berørte museer og museumsråd. For så vidt angår varetagelsen af arkæologiske opgaver i henhold til museumslovens kapitel 6 indhenter museumsnævnet en udtalelse fra det Arkæologiske Nævn, jf. bestemmelsen i lovens § 30, stk. 2.

§ 3. Museets bestyrelse skal bestå af mindst 5 medlemmer, heraf mindst 1 repræsentant for de lokale tilskudsgivende myndigheder. Bestyrelsens medlemmer vælges for højst 4 år ad gangen. Bestyrelsen kan ikke selv udpege medlemmer til bestyrelsen.

Stk. 2. Drives museet af en museums- eller venneforening, eller vælger en sådan forening medlemmer til museets bestyrelse, skal foreningen være åben for alle, og foreningens bestyrelse kan ikke selv udpege medlemmer til foreningsbestyrelsen.

Stk. 3. Museets personale kan ikke være medlem af bestyrelsen, medmindre der er tale om valgt personalerepræsentation.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1 og stk. 3 er ikke til hinder for, at museets stifter indsættes i vedtægterne som medlem af museumsbestyrelsen.

Samlinger

§ 4. Udskillelse af genstande fra samlingerne kan ske til statslige museer eller statsstøttede museer.

Stk. 2. Kulturministeren kan efter forelæggelse for Statens Museumsnævn give tilladelse til udskillelse til andre, når der foreligger særlige omstændigheder, som taler derfor. Tilladelse til kassation gives af Statens Museumsnævn.

Stk. 3. Udskillelse omfatter gave, bytte, salg og kassation.

Stk. 4. Deponering af genstande fra samlingerne kan ske til offentlige institutioner.

Stk. 5. Deponering af genstande fra samlingerne til andre kan ske efter forelæggelse for Statens Museumsnævn.

Kulturmin. j.nr. 012510/BK

KBEK

Schultz Grafisk A/S 011/12859 31-05 b/kult68786

Stk. 6. Genstande eller samlinger, der er behæftet med klausuler, må ikke modtages uden forelæggelse for Statens Museumsnævn.

Daglig ledelse

§ 5. Museets leder skal have en akademisk uddannelse i et fag, der er museumsrelevant og relevant i forhold til museets ansvarsområde, eller lederen skal på anden måde have erhvervet sig tilsvarende kvalifikationer. Det påhviler museet at underrette Statens Museumsnævn om, hvem der varetager den daglige ledelse.

Skoleelevbesøg

§ 6. Vederlagsfri skoleelevbesøg som led i undervisningen omfatter elever i grund- og gymnasieskolen, HF-elever, EFG-elever samt elever i efterskoler. Museet kan kræve, at sådanne besøg anmeldes forud, og at de begrænses til en nærmere fastsat del af museets åbningstid.

Arbejdsplan, budget, regnskab og beretning

§ 7. I det første år i en ny kommunal valgperiode udarbejder museet en arbejdsplan efter retningslinjer fastsat af Statens Museumsnævn. Arbejdsplanen sendes til det pågældende museumsråd inden for den af rådet fastsatte frist. Arbejdsplanen sendes endvidere senest den 15. december til Statens Museumsnævn og til den myndighed, der godkender museets vedtægter, jf. § 1.

§ 8. Regnskabsåret er kalenderåret. Budget med tilhørende budgetkommentarer, årsregnskab og årsberetning sendes årligt til den myndighed, der godkender museets vedtægter, jf. § 1, idet dog museer, der modtager tilskud efter både § 12 og § 13 i museumsloven, også skal sende materialet til Kulturministeriet.

Stk. 2. Alle museer, der påregner at modtage tilskud efter lovens § 12, indsender årsregnskab til Statens Museumsnævn med henblik på beregning af statstilskud.

Stk. 3. Årsregnskab skal være indsendt inden den 15. august det efterfølgende år. For kommunale og amtslige museer er fristen dog 15. november det efterfølgende år.

Stk. 4. Regnskabet skal være påtegnet af museets bestyrelse og den daglige leder samt af museets revision. Museets revision skal udføres enten af den kommunale revision eller af en statsautoriseret eller registreret revisor. Revisors påtegning skal angive, at revisionen er udført i overensstemmelse med den af Kulturministeriet fastsatte revisionsinstruks for museer, der modtager statstilskud efter museumsloven.

Stk. 5. I øvrigt skal regnskab udarbejdes efter de retningslinjer, der fastsættes af Statens Museumsnævn.

Statstilskudsberegningen

Samarbejde mellem primærkommuner om museumsdrift

§ 9. Statens Museumsnævn beregner det årlige almindelige statstilskud til godkendte museer inden for rammerne af den på finansloven afsatte bevilling til formålet. Statstilskuddet til det enkelte museum beregnes på grundlag af de ikke-statslige tilskud til museets drift, idet huslejeudgifter, prioritetsrenter og afdrag forinden fratrækkes i disse. Tilskudsberegningen sker på grundlag af revideret regnskab for det regnskabsår, der ligger 2 år forud for bevillingsåret.

Stk. 2. Der fastsættes årligt på finansloven et maksimum for, hvor stort et beløb statstilskuddet til de museer, der er omfattet af lovens § 12, kan udgøre. I forbindelse hermed fastsættes et maksimalt tilskudsgrundlag, som anvendes ved beregningen af statstilskuddet til hvert enkelt museum. Det maksimale tilskudsgrundlag fastsættes således, at 40 pct. af dette beløb er lig med det på finansloven fastsatte maksimumbeløb. Det faktisk udbetalte maksimumbeløb for det enkelte finansår vil afhænge af årets tilskudsprocent, jf. stk. 1.

Stk. 3. For at opnå og bevare tilskud efter bestemmelsen i museumslovens § 12, stk. 4, skal der foreligge en aftale mellem de primærkommuner, der indgår i samarbejdet, om det økonomiske grundlag for driften af museet. Den nævnte særlige tilskudsbestemmelse indebærer, at tilskuddet fra hver af de deltagende primærkommuner betragtes særskilt. Bestemmelserne i lovens § 12, stk. 1, stk. 3 og stk. 5 om et almindeligt statstilskud til museumsdriften finder således anvendelse på såvel museets hjemkommunes som en samarbejdskommunes tilskud. Eventuelle huslejeudgifter, prioritetsrenter og afdrag fratrækkes i hjemkommunens tilskud. Bortset fra de tilskud, der ydes af en samarbejdskommune, indgår ikke-statslige tilskud i beregningsgrundlaget sammen med hjemkommunens tilskud. Der henvises til beregningseksempel i bilaget.

Museumsråd

§ 10. Sammensætningen af museumsrådene i amterne er fastsat i museumslovens § 17.

§ 11. Museumsrådet for Københavns og Frederiksberg kommuner består af 1 repræsentant for hvert af de statslige og statsstøttede museer i de to kommuner samt af 2 repræsentanter for Københavns kommune og 1 repræsentant for Frederiksberg kommune. Endvidere har følgende museer hver 1 repræsentant i rådet: Davids Samling og Bakkehusmuseet.

§ 12. Museumsrådene vælges for 4 år ad gangen. Funktionsperioden indledes 3 måneder efter hver ny kommunal valgperiodes begyndelse.

Stk. 2. Det påhviler det enkelte museumsråd at drage omsorg for konstitueringen af det efterfølgende råd. Det nye museumsråds sammensætning meddeles Statens Museumsnævn senest den 1. april. Rådet vælger blandt medlemmerne en formand og fastsætter selv sin forretningsorden.

§ 13. Museumsrådet udarbejder i det første år i en ny funktionsperiode en samlet arbejdsplan på grundlag af de arbejdsplaner, der modtages fra museerne i amtet. Planen udarbejdes efter retningslinjer fastsat af Statens Museumsnævn og sendes til nævnet inden den 15. december.

§ 14. Museumsrådene sender årligt budget til Statens Museumsnævn inden den 15. oktober. Årsregnskab og årsberetning sendes til nævnet inden den 15. juni. Budget, regnskab og beretning udarbejdes i den form, der fastsættes af Statens Museumsnævn.

Associerede museer

§ 15. De museer i amtet, som ikke er repræsenteret i museumsrådet efter bestemmelsen i museumslovens § 17, stk. 1, kan efter museumsrådets beslutning indtræde i rådet med indtil 2 repræsentanter, hvis de opfylder følgende bestemmelser:

1) Museet skal være kommunalt, amtskommunalt, selvejende eller ejes af en forening, hvis formål er museets drift.
2) Museets vedtægter skal godkendes af museumsrådet.
3) Vedtægterne skal indeholde en bestemmelse om, hvorledes der skal forholdes med samlingen i tilfælde af museets ophør samt en bestemmelse om, at udskillelse af genstande fra samlingen kun må finde sted med museumsrådets godkendelse.
4) Museet skal være tilgængeligt for offentligheden på forud bekendtgjorte åbningstider.
5) Museet skal føre en protokol over samlingen med identifikationsbeskrivelse af de indkomne genstande og kunstværker samt oplysninger om erhvervelsesmåde og -tidspunkt, og for kulturhistorisk materiale tilligе hjemsted og brug. Genstande og kunstværker skal forsynes med nummer svarende til inventarprotokolnummeret.
6) Museet skal årligt indsende budget, regnskab og beretning til museumsrådet.

§ 16. Museer i København og Frederiksberg kommuner, som ikke er repræsenteret i museumsrådet for disse kommuner, kan efter museumsrådets beslutning indtræde i rådet med hver 1 repræsentant, hvis de opfylder de bestemmelser, der er nævnt i § 15.

Statens Museumsnævn

§ 17. Statens Museumsnævn vælges for 4 år ad gangen. Funktionsperioden indledes 6 måneder efter hver ny kommunal valgperiodes begyndelse.

Stk. 2. Ved valg af museumsrådenes repræsentanter i Statens Museumsnævn anvendes følgende fremgangsmåde:

1) Statens Museumsnævn udarbejder, på grundlag af museumsrådenes oplysninger om rådenes sammensætning, en samlet oversigt som grundlag for museumsrådenes kandidatopstilling. Oversigten sendes til museumsrådene senest den 10. april i valgåret.
2) Hvert museumsråd kan opstille indtil 4 kandidater. Valgbare til Statens Museumsnævn er medlemmerne af museumsrådene, dog bortset fra de medlemmer, der er udpeget til rådene af institutioner, der i øvrigt er repræsenteret i museumsnævnet. Repræsentanter for associerede museer er ikke valgbare til nævnet.
3) Kandidatopstillingen er ikke lokalt begrænset. Ud over navnene på de opstillede kandidater, der må have erklæret sig villige til at modtage valg, oplyses den museumskatego-

ri, som kandidaterne repræsenterer, og der gives en kort omtale af kandidaterne og deres arbejdsfunktioner. Museumsrådet sender kandidatopstillingen til Statens Museumsnævn senest den 5. maj.

4) Statens Museumsnævn udarbejder på grundlag af museumsrådenes kandidatopstillinger en samlet kandidatliste, der senest den 15. maj sendes til museumsrådene tillige med stemmesedler til brug ved afstemningen. Den samlede kandidatliste skal foruden kandidaternes navne og museumstilhørsforhold indeholde den af museumsrådene udarbejdede omtale af kandidaterne.
5) Hvert museumsråd kan stemme på 8 kandidater, idet der højst kan stemmes på 5 kandidater for de kulturhistoriske museer, 2 kandidater for kunstmuseerne og 1 kandidat for de naturvidenskabelige museer. Inden for hver kategori vælges kandidaterne i prioriteret rækkefølge og efter en pointgivning, der starter fra 5 point og nedad inden for hver af de 3 museumskategorier.
6) Valget afholdes på en dato, der fastsættes af Statens Museumsnævn. Stemmeberettigede er medlemmerne af museumsrådet. Repræsentanter for de associerede museer er ikke stemmeberettigede. Afstemningen i museumsrådet skal, såfremt blot et medlem udtrykker ønske herom, afholdes som hemmelig, skriftlig afstemning. Stemmeafgivelse kan ske ved fuldmagt, ligesom et medlem, der måtte repræsentere flere museer, har et tilsvarende antal stemmer.
7) Museumsrådet indsender senest dagen efter valgets afholdelse sin stemmeseddel til Statens Museumsnævn, der forestår stemmeoptællingen. Stemmesedlen må højst indeholde stemmeafgivelse ved 8 navne, jf. 5), og skal være bekræftet ved underskrift af formanden eller dennes stedfortræder.
8) Kun de valgte kandidaters stemmetal offentliggøres. Som suppleanter er valgt de kandidater inden for hver af de tre museumskategorier, som ved stemmeoptællingen er placeret umiddelbart efter de valgte medlemmer. I tilfælde af stemmelighed anvendes lodtrækning.
9) Statens Museumsnævn meddeler valgresultatet til museumsrådene senest 8 dage efter valgets afholdelse. Eventuelle indsigelser imod valget og dets forløb fremsættes over for museumsnævnet senest 14 dage efter valgets afholdelse.

§ 18. Fordeling af den på de årlige finanslove opførte rådighedssum til de i museumslovens § 34, stk. 2, anførte formål besluttes på grundlag af ansøgninger fra de statslige museer, der er omfattet af museumsloven, samt de museer, der modtager tilskud i henhold til museumslovens § 12 eller § 13.

Stk. 2. De museer, der i henhold til bestemmelserne i lovens § 17, stk. 2, er optaget i det lokale museumsråd som associeret museum, kan søge om tilskud til projekter, der gennemføres i samarbejde med statslige museer, der er omfattet af museumsloven, eller museer, der modtager tilskud i henhold til museumslovens § 12 eller § 13.

§ 19. Statens Museumsnævn orienterer efter samråd med berørte museumsråd de kommunale myndigheder om, til hvilke museer der skal rettes henvendelse i de tilfælde, som er omtalt i lovens § 36 a.

Ikrafttræden

§ 20. Bekendtgørelsen træder i kraft den 8. juni 1991.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 25 af 15. januar 1986 om museer ophæves.

Kulturministeriet, den 30. maj 1991

GRETHE F. ROSTBØLL

/ Anne Julie Schmitt Jensen

Bilag

Beregningseksempel til § 9[1]) om samarbejde mellem primærkommuner om museumsdrift, jf. museumslovens § 12, stk. 4.

	Statstilskuds-berettigede tilskud	Statstilskud
Museets hjemkommune	2.000.000	
Huslejeudgifter, prioritetsrenter og afdrag	÷ 200.000	
Øvrige statstilskudsberettigede tilskud (amtskommunale, fonde, private m.v.)	500.000	
I alt	2.300.000[2])	633.329
Samarbejdskommune nr. 1[3])	400.000	150.400
Samarbejdskommune nr. 2[3])	300.000	112.800
Samarbejdskommune nr. 3[3])	300.000	112.800
I alt	3.300.000	1.009.329

[1]) Regneeksemplet vedrører finansåret/regnskabsåret 1990, hvor tilskudsprocenten blev beregnet til 37,6 pct., og hvor det maksimale statstilskud er fastsat til 673.754 kr. svarende til 40 pct. af det maksimale tilskudsgrundlag på 1.684.385 kr.

[2]) Ved beregningen af statstilskuddet medregnes kun 1.684.385 kr., jf. note 1.

[3]) Omfatter kun de kommunale tilskud fra den pågældende kommune, idet øvrige statstilskudsberettigede tilskud indgår i beregningsgrundlaget sammen med hjemkommunens tilskud.

BILAG 3

KULTURVÆRDILOVEN

(lov nr. 332 af 4. juni 1986)

Lov om sikring af kulturværdier i Danmark

VI MARGRETHE DEN ANDEN, af Guds Nåde Danmarks Dronning, gør vitterligt:
Folketinget har vedtaget og Vi ved Vort samtykke stadfæstet følgende lov:

Kapitel 1

Formål og område

§ 1. Lovens formål er at sikre den danske kulturarv gennem bevaring af kulturværdier i Danmark.

§ 2. Loven omfatter følgende kulturværdier, der ikke er i offentligt eje:

1) kulturgenstande fra tiden før 1660,
2) kulturgenstande, som har en værdi på 100.000 kr. eller derover, og som er ældre end 100 år.

Stk. 2. Uanset stk. 1, nr. 2, er fotografier, som har en værdi på 30.000 kr. eller derover, dog omfattet af loven.

Stk. 3. Loven omfatter ikke mønter og medaljer.

Stk. 4. Stiller kulturværdiudvalget, jfr. § 5, forslag herom, kan ministeren for kulturelle anliggender, når særlige omstændigheder taler derfor, beslutte, at loven anvendes på en kulturgenstand, der ikke er omfattet af loven.

Kapitel 2

Beskyttelse af kulturværdier

§ 3. Genstande, der er omfattet af loven, må ikke udføres til udlandet eller til Færøerne og Grønland uden særlig tilladelse.

Stk. 2. En udførselstilladelse kan kun søges af genstandens ejer.

§ 4. Den, der ejer en kulturgenstand, der er omfattet af loven efter § 2, stk. 4, eller ejerens arvinger skal, før genstanden skifter ejer, underrette kulturværdiudvalget herom.

Kapitel 3

Udførselstilladelser

§ 5. Udførselstilladelse meddeles af kulturværdiudvalget, der består af rigsantikvaren, rigsarkivaren, direktøren for statens museum for kunst, overbibliotekaren ved det kongelige bibliotek samt formanden for statens museumsnævn. Udvalget vælger blandt medlemmerne en formand og en næstformand.

Stk. 2. Ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte regler om kulturværdiudvalgets virksomhed.

§ 6. En ansøgning om udførselstilladelse skal indeholde en udførlig beskrivelse af genstanden og dens oprindelse samt ledsages af en værdiansættelse og af et fotografi af genstanden i 2 eksemplarer. Det sidstnævnte gælder dog ikke, hvis ansøgningen vedrører bøger, arkivalier og lignende. Genstanden skal efter anmodning kunne besigtiges.

Stk. 2. Såfremt afgørelsen ikke er meddelt senest 3 måneder efter modtagelsen af en ansøgning som nævnt i stk. 1, betragtes udførselstilladelse som givet. Kulturværdiudvalget udsteder en erklæring herom.

Stk. 3. Stk. 2 finder ikke anvendelse, hvis en anmodning om adgang til at besigtige genstanden ikke er imødekommet.

§ 7. Udførselstilladelse til kulturgenstande, der er omfattet af § 2, stk. 1 og 2, skal gives i følgende tilfælde:

Min. f. kult. anl. 2. kt. j. nr. 215000-2-1986

J. H. SCHULTZ A/S 21-5 L/KULT41192

1) Når ejeren godtgør, at genstanden er skabt uden for Danmark og indført hertil inden for de sidste 100 år.
2) Når ejeren godtgør, at genstanden ønskes udført som en del af ejerens indbo i forbindelse med hans varige bosættelse uden for Danmark.

§ 8. Udførselstilladelse til arkivalier kan betinges af adgang til kopiering.

§ 9. En udførselstilladelse bortfalder, hvis udførsel ikke har fundet sted inden 5 år fra udstedelsen.

§ 10. Til statslige eller statsstøttede museer eller andre, der udfører kulturgenstande i forbindelse med udstillinger og lignende i udlandet, kan kulturværdiudvalget give en stående udførselstilladelse.

Kapitel 4

Retsvirkninger af udførselsforbud

§ 11. Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, fremsætter kulturværdiudvalget et tilbud om erhvervelse af genstanden til en pris, der kan opnås ved salg i det frie marked.

Stk. 2. Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige.

Stk. 3. Tilbuddet om erhvervelse af genstanden bortfalder, såfremt ejeren ikke har accepteret dette senest 3 måneder efter afgivelsen.

§ 12. Genstande, som er erhvervet efter bestemmelsen i § 11, indgår i et statsligt eller statsstøttet museums samlinger eller i andre samlinger efter bestemmelse af kulturværdiudvalget. I særlige tilfælde kan genstanden dog efter udvalgets bestemmelse forblive på det sted, hvor den hidtil har været placeret.

Kapitel 5

Almindelige bestemmelser

§ 13. Med bøde straffes den, der overtræder § 3, stk. 1, eller § 4.

§ 14. Kulturværdiudvalgets afgørelser kan ikke indbringes for en anden administrativ myndighed.

§ 15. Loven træder i kraft den 1. januar 1987.

§ 16. Loven gælder ikke for Færoerne og Grønland.

Givet på Christiansborg slot, den 4. juni 1986

Under Vor Kongelige Hånd og Segl

MARGRETHE R.

/ H. P. Clausen

Fredensborg-Humlebæk
Biblioteker

kontor 06

lokalsamling
06 Banke, Lars M.
Museumsloven og anden anti-
kvarisk lovgivning

920512

404253174 Fredensborg-Humlebæk

1992

Det Kongelige Danske Kunstakademi
Konservatorskolen